

Maria Mariana Gheorghe

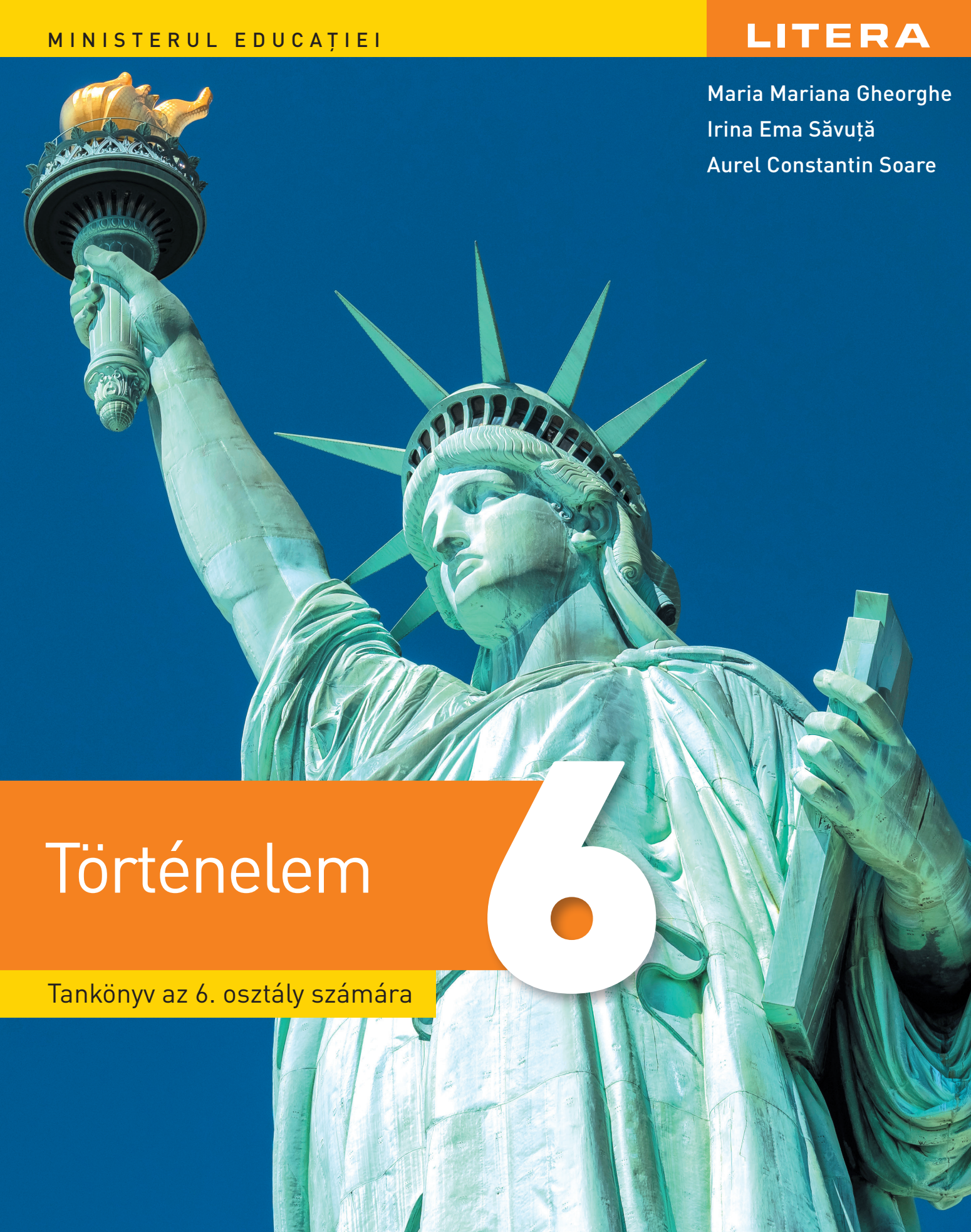
Irina Ema Săvuță

Aurel Constantin Soare

Történelem

6

Tankönyv az 6. osztály számára

Acest manual școlar este proprietatea Ministerului Educației.
Acest proiect de manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor
116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Maria Mariana Gheorghe

Irina Ema Săvuță

Aurel Constantin Soare

Történelem

6

Tankönyv a VI. osztály számára

A tankönyv a Nevelési Minisztérium06.07.2023 számú miniszteri rendeletével lett jóváhagyva.

A tankönyvet ingyen kapják meg a tanulók, nyomtatott és digitális formátumban egyaránt, és négy tanéven keresztül adható tovább a 2023–2024-es tanévvel kezdődően.

Tanfolyamfelügyelő06.07.2023

Iskola/Főgimnázium/Középiskola06.07.2023

AKIK EZT A TANKÖNYVET HASZNÁLTÁK:

Év	A tanuló neve	Osztály	Tanév	A tankönyv állapota*	
				átvételtkor	visszaadáskor
1					
2					
3					
4					

- * A tankönyv kinézetére a következő megjelölések egyike használandó: új, jó, ápolat, ápolatlan, sérült.
- A tanerők ellenőrzik, hogy a fenti táblázat adatai helyesek-e?
 - A tanulók semmilyen bejegyzést nem tehetnek a tankönyvbe.

Történelem. Tankönyv a VI. osztály számára

Maria Mariana Gheorghe, Irina Ema Săvuță, Aurel Constantin Soare

Tudományos referensek: Conf. univ. dr. Florentina Nițu, Facultatea de Istorie – Universitatea din București

Prof. dr. Mihai Manea, Colegiul Național „Spiru Haret”, București

Fordította: Balássy Csaba

Copyright © 2023 Grup Media Litera

Minden jog fenntartva

Editura Litera

tel.: 0374826635; 0213196390; 0314251619

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Felelős kiadó: Vidrașcu și fii

Szerkesztő: Emanuel Alboiu

Korrektor: Szócs Katalin

Fényképek forrása: Shutterstock, arhiva Litera

Borító: Lorena Ionică

A borító illusztrációja: Getty Images

Tördelés és prepress: Pontlab SRL

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
GHEORGHE, MARIA MARIANA

Istorie: manual pentru clasa a VI-a/Maria Mariana

Gheorghe, Irina Ema Săvuță, Aurel Constantin Soare. -

București: Litera, 2023

ISBN 978-630-319-688-6

I. Săvuță, Irina Ema

II. Soare, Aurel Constantin

37

94

Deșteaptă-te, române!

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată, croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani.

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viața-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

TARTALOM

Év eleji ismétlés	7
1. TANEGYSÉG. UTAZÓK ÉS UTAZÁSOK – EURÓPA ÉS AZ ÚJVILÁG	13
Utazás és térfelfogás a középkorban; közlekedési eszközök	14
Az európaiak nagy felfedezései: utak és területek; az emberi életre gyakorolt hatásai	18
Esettanulmány • Az Újvilág: ismeretszerzés, hittérítés és kizsákmányolás	20
Munkalapok	24
ISMÉTLÉS	27
ÉRTÉKELÉS	28
2. TANEGYSÉG. A MODERN SZELLEMISSÉG MEGSZÜLETÉSE	29
A reneszánsz: a modern szellemiség kialakulása, a humanizmus	30
Esettanulmány • Leonardo da Vinci és Michelangelo Buonarroti	32
Esettanulmány • Giordano Bruno és Galileo Galilei	36
Esettanulmány • Niccolò Machiavelli	38
Esettanulmány • William Shakespeare	39
A reformáció. Az ellenreformáció	42
Esettanulmány • A barokk	44
Az abszolutizmus	48
Esettanulmány • Nagy Szulejmán	50
Esettanulmány • XIV. Lajos. A versailles-i kastély	51
Esettanulmány • Nagy Péter	53
Munkalapok	57
ISMÉTLÉS	59
ÉRTÉKELÉS	60
3. TANEGYSÉG. EGY ÚJ TÁRSADALOM FELÉ	61
<i>A dicsőséges forradalom</i>	62
A felvilágosodás – ész, jogok, az emberek részvétele a közéletben	66
Esettanulmány • Montesquieu, J. J. Rousseau, Voltaire	68
Élet a mindennapokban. A közvélemény a 18. században	72
Az Egyesült Államok létrejötte. <i>A Függetlenségi Nyilatkozat</i> . Az alkotmány	76
A francia forradalom. Az alattvalótól a polgárig	80
Esettanulmány • <i>Az Emberi és állampolgári jogok nyilatkozata</i>	83
I. Napóleon és a francia forradalom eszméinek elterjedése Európában	86
Az ipari forradalom. Az emberek életére gyakorolt hatása	90
Munkalapok	94
ISMÉTLÉS	97
ÉRTÉKELÉS	98
4. TANEGYSÉG. A NEMZETEK ÉVSZÁZADA	99
A modern államok: forradalom és nemzeti felszabadulás	100
Esettanulmány • 1848 Európában	102
Esettanulmány • A románok és a modernitás	104
Esettanulmány • A nemzetállamok kialakulása a 19. században: Németország	106
A viktoriánus kor. <i>A boldog békeidők</i>	110
Munkalapok	114
ISMÉTLÉS	117
ÉRTÉKELÉS	118
ÉV VÉGI ISMÉTLÉS	119
ZÁRÓ ÉRTÉKELÉS	127
Megoldások	128

ÁLTALÁNOS ÉS SAJÁTOS KÉSZSÉGEK, A 3393/28.02.2017. SZÁMÚ RENDELETTEL JÓVÁHAGYOTT VI. OSZTÁLYOS TÖRTÉNELEMTANTERV SZERINT

1. A koordináták, valamint az idő és a tér különböző összefüggésekben történő használata
 - 1.1. Az ismert világ térbeli elhelyezése különböző történelmi korszakokban
 - 1.2. Történelmi eseményekkel és folyamatokkal kapcsolatos időszakok használata
2. A szaknyelv és a történelmi források kritikus és elemző használata
 - 2.1. A történelmi kifejezések/szaknyelv megfelelő használata egy történelmi tény/folyamat bemutatásakor
 - 2.2. A kritikai gondolkodás alkalmazása a források elemzésénél
 - 2.3. A különböző forrásokban szereplő ok-okozati elemek azonosítása
3. Az állampolgári magatartás kifejezése a történelmi tapasztalatok és a társadalmi-kulturális sokszínűség megbecsülése révén
 - 3.1. A kultúrák közötti párbeszéd alkalmazása
 - 3.2. A tanulási csoportokban való együttműködés felvállalása
 - 3.3. Az emberi döntés és cselekvés következményeinek leírása
4. Az élethosszig tartó tanulás eszközeinek önálló és felelősségteljes használata
 - 4.1. Az ismeretek multimédiás eszközökkel történő felhasználása
 - 4.2. Egy társadalmilag elismert értékrend kritikus vállalása

A TANKÖNYV BEMUTATÁSA

NYOMTATOTT VÁLTOZAT

A TANEGYSÉG BEMUTATÓ OLDALA

UTAZÓK ÉS UTAZÁSOK • EURÓPA ÉS AZ ÚJVILÁG **1. TANEGYSÉG**

A tanegység címe

Tartalmak

Sajátos kompetenciák

LECKEOLDALAK (TARTALOM)

A lecke címe

Szöszedet

Multimédiás tevékenységek

Történelmi személyiség

A Felfedezem rovat

A lecke tartalma

Történelmi képporások

1. AZ EURÓPAIAK NAGY FELFEDEZÉSEI: UTAK ÉS TÉRSÉGEK EMBERI ÉLETRE GYAKOROLT HATÁSAI

Tudom és megismerem

Az újvilág felfedezéseinek következményei

Felfedezem

Portugália és Spanyolország új földjeinek felfedezése

A lecke tartalma

Történelmi képporások

ÉV ELEJI ISMÉTLÉS

- A MÚLT ÚJRAALKOTÁSA
- A TÖRTÉNÉSZ ESZKÖZEI

▶▶▶▶ I. Fel tudok ismerni egy történelmi forrást.

A múlt újraalkotásához a történészek különböző típusú bizonyítékokat (történelmi forrásokat) használnak: tárgyakat, szövegeket, műemlékek maradványait stb. A történelmi források lehetnek **írott** (feliratok, dokumentumok, könyvek, térképek), **íratlanok** (eszközök, fegyverek, edények, díszek, épületek stb.), vizuálisak, **hivatalosak** (dokumentumok) vagy **nem hivatalosak** (levelek, naplók stb.). A történészek viszont más jellegű dokumentumokat készítenek: térképeket, időszalagokat, rekonstrukciókat.

A történelmi források két nagy csoportba sorolhatók:

- a. elsődleges** – szemtanúk vallomásai, amelyek közel állnak a tényhez, a tárgyalt eseményhez, és amelyeket közvetlenül, a „helyszínről” írnak le.
- b. másodlagos** – ezek a szövegek más forrásokból származó információkat gyűjtenek és foglalnak össze. Ezek tehát olyan emberek véleményét mutatják be, akik nem vettek részt az eseményben, amelyről beszámolnak.

▶ Nézd meg figyelmesen az **A–C** forrásokat, és állapítsd meg, hogy a következő állítások igazak vagy hamisak:

- a.** A **C** forrás elsődleges forrás. **b.** A **B** forrás írott forrás.
- c.** Az **A** forrás a mindennapi életről tájékoztat.

Időtengely

Az emberiség múltja					A jelen	A jövő
Őskor	Ókor	Középkor	Újkor	Jelenkor	A történelmi jelen	

▶▶▶▶ II. Tudok dokumentumot olvasni/bemutatni

Az idő ritmusa

„A nap ritmusát a földművesek számára a nap járása az égen vagy a közeli kolostor háromóránként megszólaló harangjai szabályozták. A földművesek számára a nap napkeltekor kezdődött, a szerzetesek számára éjfélkor. Éjszaka a kolostor harangozója a csillagok állása alapján tájékozódott – ha tiszta volt az ég, vagy annak alapján, hogy egy bizonyos méretű gyertya mennyi ideig égett (egy téli éjszakát három gyertyára osztottak), illetve az alapján, hogy hány előre meghatározott oldalt olvasott el. Napközben gyakran napórát használtak. Az időmérés és a nap felosztásának új módszere a 13. században jelent meg a franciaországi textilmanufaktúra központjaiban (Amiens, Douai, Saint Omer), ahol a város harangja naponta négyszer hivatalosan szabályozta a munka ritmusát (a munka kezdetét, az ebédszünetet, a munka folytatását és befejezését jelezte).”

(Ovidiu Drimba: *A kultúra és a civilizáció története*)

A. Újkőkori lakóház

B. A római fórum

C. A Halottak Könyve, egyiptomi papirusz

- ✓ A történelmi dokumentum/forrás címe = **Az idő ritmusa**
- ✓ A történelmi dokumentum/forrás típusa (írott/íratlan/képi, szöveges, kép, tárgy) = **szöveg/írott történelmi forrás**
- ✓ A mű címe = **A kultúra és a civilizáció története**
- ✓ A szerző = A szöveget **Ovidiu Drimba** írta. Ha a szerző ismeretlen, akkor azt mondhatjuk, hogy a szöveg szerzője ismeretlen.
- ✓ A dátum (**13. század**) rendkívül fontos a történelemben, mert lehetővé teszi számunkra, hogy a tágabb történelmi helyzethez és a kor egyéb eseményeihez kapcsoljuk.

III. Tudok az időben tájékozódni

Ismerem a római számokat

I	II	III	IV
1	2	3	4
V	VI	VII	VIII
5	6	7	8
	IX	X	
	9	10	
<hr/>			
L	C	D	M
50	100	500	1 000

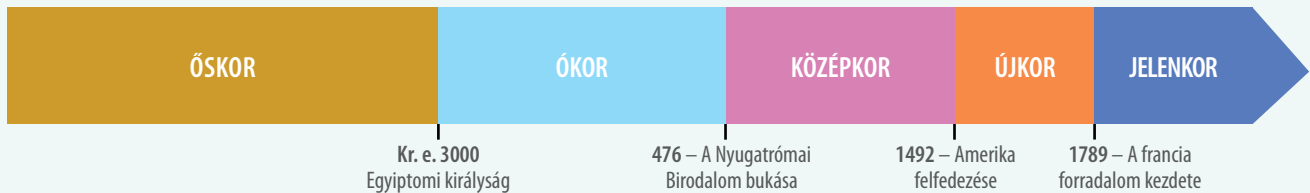
Ismerem a történelmi időegységeket

1 év = 365 vagy 366 nap
 1 évtized = 10 év
 1 évszázad = egy évszázad = 10 évtized = 100 év
 1 évezred = 10 évszázad = 100 évtized = 1000 év
 Az évszázad első fele = az első 50 év: 1-50.
 Az évszázad második fele = az utolsó 50 év: 51-100.

Tudom, hogyan kell kiszámolni az évszázadokat és évezredek

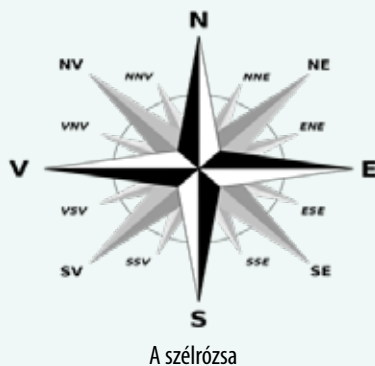
$622+1 = 7 = 7. \text{ század} / 1. \text{ évezred}$
 $1492+1 = 15. \text{ század} / 2. \text{ évezred}$
 $2022+1 = 21. \text{ század} / 3. \text{ évezred}$

Tudom, hogyan kell időszalagot olvasni és használni (készíteni)

Az időszalag balról jobbra halad. A történelmi korszakokat eltérő színnel jelzik. A szalagra történelmi eseményeket is lehet írni. Például az 1. év Jézus Krisztus születése. Az 1. év előtt az éveket csökkenő, az 1. év után pedig növekvő sorrendben számoljuk.

IV. Tudok térben tájékozódni

Képzeljük el, hogy az Idő és a Tér két szereplő. Rajzolj egy képet arról, hogyan néznének ki, mit viselnének, mit mondanának, mit tennének stb! Rajzolj egy képet a két szereplőről! Egészítsd ki a rajzokat üzenetekkel, amelyeket a két szereplő az embereknek közvetíthet! Állítsátok ki a rajzokat az osztályban, és járjátok körbe a kiállítást! Beszéljétek meg, hogy mit figyeltetek meg!

▶▶▶▶ Emlékszem az 5. osztályban tanultakra

Kőkorszak

A fémek kora

Őskőkorszak

Középső kőkorszak

Újkőkorszak

Bronzkor

Vaskor

Az ókori Kelet

A görög világ

A római világ

A géta-dákok

Az iszlám civilizáció

A KÖZÉPKOR

A GAZDASÁGI ÉLET

Foglalkozások: földművelés, kézművesség, kereskedelem, hitelezés

A hűbértört

A középkori város

A középkori falu

TÖRTÉNELMI IDŐ
5-15. század

TÖRTÉNELMI TÉR
Európa

TÁRSADALOM

- hűbérurak
- hűbéresek

- Feudális:
- nemesek
 - bojárak

Kézművesek,
kereskedők

- Parasztok:
- szabadok
 - jobbágyok

A rendi tagozódás

A középkori társadalom

A KERESZTNEVED

.....

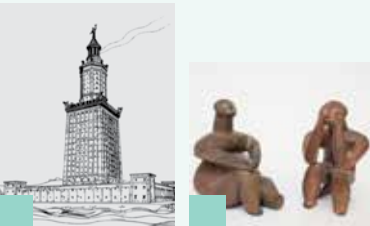
**JELSZAVAD
A 6. OSZTÁLYBAN**

.....

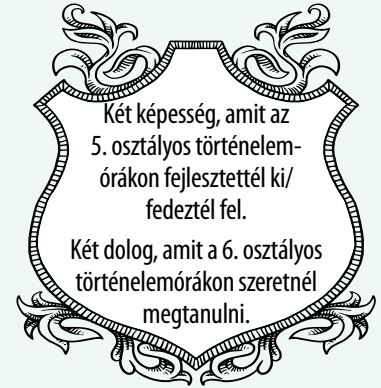
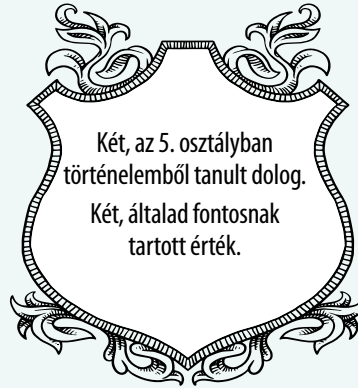
A.

Történelem	Időrend	Történelmi kor
Történelmi idő	Társadalom	Nép
Állam	Gazdaság	Politika
Kultúra	Vallás	Művészet

B.

1. Saját címer

- Hol és mit tanultál történelemből az 5. osztályban? Írj két példát minden helyzetre: az iskolában, otthon, az utcán, kiránduláson, az interneten!
- Az **A** képen az 5. osztályban tanult fogalmak láthatók. Határozd/magyarázd meg a fogalmakat, majd alkoss velük rövid mondatokat!
- Írd le a füzetedbe azokat a számokat, amelyek megfelelnek azoknak a történelmi koroknak, amelyekhez a **B**-vel jelölt hat kép tartozik! Mutasd be és magyarázd meg az egyes képeket!
1. Ókor 2. Ókor 3. Középkor
- Írd le a füzetbe, majd egészítsd ki az alábbi állításokat a megfelelő fogalmakkal:
 - Az Északkelet-Afrikát és Délnyugat-Ázsiát magában foglaló földrajzi területet, ahol az első civilizációk kialakultak, _____ nevezik.
 - Ebben a térségben jelent meg az írás első formája, az úgynevezett _____
 - A piramisok a fáraók, vagyis az _____ állam uralkodóinak síremlékei.
 - A világ első törvénykönyve _____ király uralkodása alatt készült.
 - A zsidó nép egyistenhívő vallását _____ hívják.
- A halmazábra segítségével állapítsd meg a görög és a római világ közötti hasonlóságokat és különbségeket!

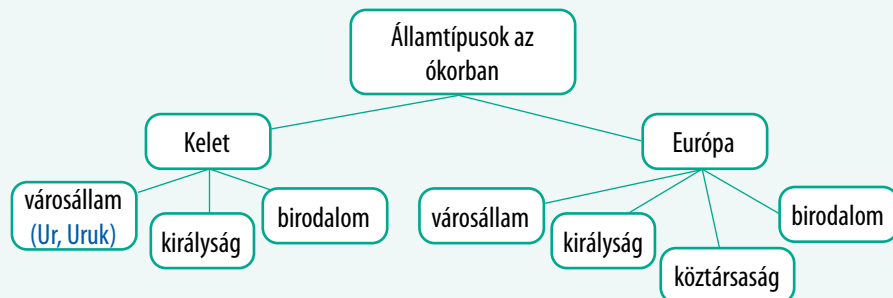

7. Nézd meg figyelmesen a képeket, majd írd le a füzetedbe, és töltsd ki az alábbi táblázatot!

Kép	Jellemezd a képet!	Nevezd meg a történelmi teret!	Nevezd meg a történelmi kort!	Állapítsd meg, az élet milyen területét képviseli!	Állapíts meg két hasonlóságot és egy különbséget a három kép között!
A		Dacia			
B					
C					

8. Másold le a füzetbe, majd töltsd ki az alábbi ábrát, példákat adva az ókori államtípusokra! Állapítsd meg, hogy ezek közül melyek maradtak fenn a középkorban is! Minden államtípusra adj egy-egy példát!

9. **Egy beszélő könyv vagy!** Meséld el a történeted! A főszereplők te és a történelem. Lapjaidon megtalálhatók a rólad szóló tudnivalók: személyes tulajdonságaid, képességeid, értékeid, a történelemtudomány iránti érdeklődésed, kedvenc történelmi személyiségeid és eseményeid.

Szeretem

Kedvenc tevékenységem

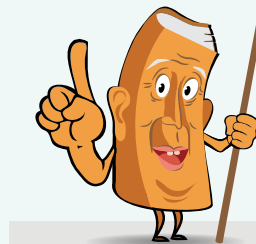
A képességeim a következők

Kedvenc történelmi személyiségem

Az a történelmi esemény, amelyik a legnagyobb benyomást tette rám

Azért választottam ezeket a történelmi személyiségeket és eseményeket, mert

A többi beszélő könyvvel együtt te is része vagy osztályod Élő Könyvtárának!

- A korábbi években két eszközt használtak a tanulás megkönnyítésére: a **rendszeres tevékenységértékelési lapot** minden tanulási egység végén, valamint a **Tanulási naplót** a történelemórák végén. Ne felejtsetek el minden alkalommal kitölteni a nektek legjobban tetsző modellt!

►►► Rendszeres tevékenységértékelési lap

Én	Kommunikálok a tanárral és az osztálytársakkal.	Együttműködöm/ Követem az útmutatásokat.	Részt veszek/ tevékeny vagyok.	Elmondom a véleményemet.	Szükség esetén segítséget kérek.	Tiszteletben tartom a szabályokat.	Elvégzem a munkámat.	Rendet tartok magam körül.
Soha								
Néha								
Gyakran								
Mindig								

Én	Egyáltalán	Néha/Gyakran	Mindig
Hozzájárultam a csoport munkájához.			
A feladatra összpontosítottam.			
Érveltem a véleményem mellett.			
Figyelmesen meghallgattam másokat.			
Bátorítottam a többi osztálytársamat.			

►►► Tanulási napló

A *Tanulási napló* egy személy jegyzeteinek, megfigyeléseinek, gondolatainak a gyűjteménye.

Naplót vezetni a tanulási feladatokról, a megtett lépésekről, a nehézségekről és a sikerekről a saját tanulási folyamatod átgondolásának jó gyakorlata lehet. Reméljük, hogy az itt bemutatott néhány modellt használni fogod a történelemórákon.

A. Mit tanultam:

.....

Mit alkalmazok:

.....

Mit szeretnék még tudni:

.....

B.

Dátum	Tevékenység	Megjegyzések/Gondolatok	Vélemények/Kérdések

C.

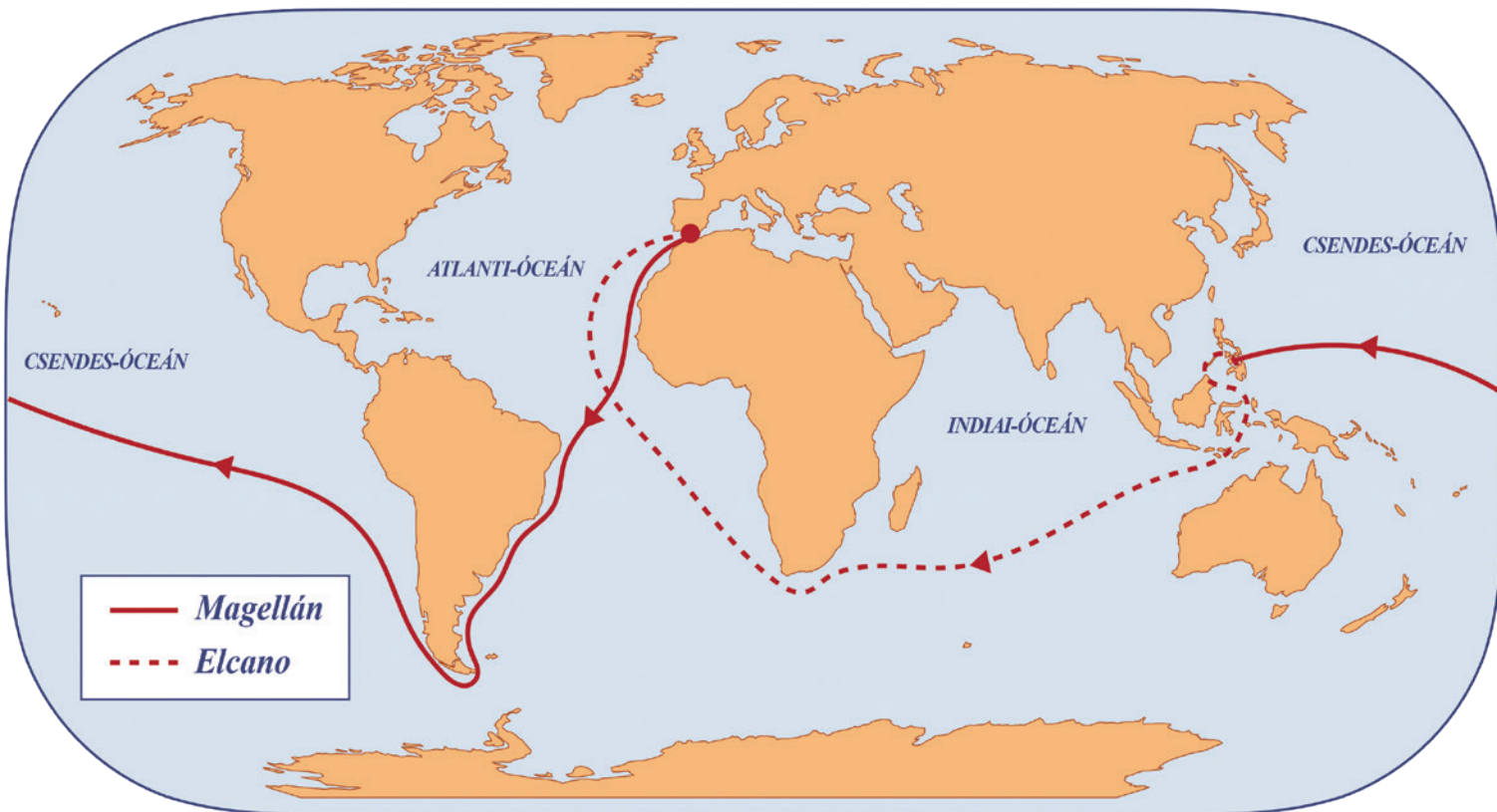
- Mi újat tanultam a leckéből?
- Hogyan érzem magam történelemtanulás közben?
- Milyen nehézségekkel szembesültem?
- Ha megtehetném, mit változtatnék meg?
- Tetszett. Miért?
- Nem tetszett. Miért?
- Mit szeretnék jobban megérteni?
- Hogyan tudom hasznosítani ezt a tanulási tapasztalatot a jövőben?

►►► Portfólió

A *portfólió* vagy a „diák névjegykártyája” a diák által kiválasztott vagy a tanár által kért kötelező és választható anyagokból áll. A portfóliót egyénileg vagy csoportosan lehet elkészíteni. Házi feladatokat, egyéni feladatlapokat, projekteket, kutatásokat, tesztek és írásbeli munkákat, kérdőíveket, fényképeket, önértékeléseket és egyéb anyagokat tartalmaz.

UTAZÓK ÉS UTAZÁSOK • EURÓPA ÉS AZ ÚJVILÁG

1. TANEGYSÉG

— Magellán
- - - Elcano

13. század
Marco Polo utazása
a Távol-Keleten

1487-1488

Bartolomeo Diaz
az első európai,
aki eléri Afrika
legdélebbi
csücskét.

1492-1493

Kolumbusz
Kristóf első útja
az Újvilágba
(Amerikába)

1497-1498

Afrika
megkerülésével
Vasco da Gama
felfedezi az
Indiába vezető
új útvonalat.

1519-1521

Magellán lesz
az első európai,
aki átkel a Csen-
des-óceánon.

1521-1522

Juan Sebastián Elcano
befejezi Magellán
utazását, és elsőként
hajózza körbe a Földet.

Sajátos kompetenciák: 1.1.; 1.2.; 2.1.; 2.2.; 2.3; 3.1; 3.2; 3.3.; 4.1; 4.2.

Tartalom

- ▶ Utazások és térérzékelés a középkorban; közlekedési eszközök
- ▶ Az európaiak nagy felfedezései: útvonalak és területek; az emberek életére gyakorolt hatások
- ▶ **ESETTANULMÁNY.** Az Újvilág: felfedezés, hittérítés és kizsákmányolás

Képes leszel

- a történelmi tények és folyamatok térben és időben való elhelyezésére;
- a történelmi kifejezések megfelelő használatára;
- az írott és képi források elemzésére;
- az ok-okozati összefüggések azonosítására;
- a tanulási csoportokban való együttműködésre;
- a multimédiás források felhasználásával tájékozódni.

UTAZÁSOK ÉS TÉRÉRZÉKELÉS A KÖZÉPKORBAN. KÖZLEKEDÉSI ESZKÖZÖK

Szószedet

Csillagóra = tájékozódási eszköz, amely lehetővé teszi a földrajzi szélesség kiszámítását a csillagok magassága alapján; az arabok találták fel, és a 14. század végén tökéletesítették.

Hajózási térkép = a hajózási irányokat, kikötőket jelölő térkép.

Fűszer = egzotikus, aromás vagy csípős fűszer, gyakran nagyon ritka és drága, levél, héj, virág, gyümölcs, gyökér formájában, frissen vagy szárítva (bors, fahéj, édesgyökér, vanília, boróka, gyömbér stb.).

Nicholas Roerich, *Tengerentúli látogatók* (vikingek), olajfestmény, 1901.

Történelmi személyiség

Marco Polo (1254 körül – 1324) vенеcei kereskedő volt, aki a Kínába tett útjáról szóló beszámolójáról ismert. Könyve *A világ sokfélesége*, *A csodák*

könyve vagy *A millió* címen ismert. Beszámolója szerint 1271-ben indult el hosszú kínai utazására. Kínában közel 24 évig Kubiláj mongol nagykán udvarában telepedett le. Még Marco Polo életében kétségek merültek fel beszámolójának hitelességével kapcsolatban, hiszen nem említi például a kínai falat vagy a Kínában akkoriban már elterjedt könyvnyomtatást.

Tudom és megértem

A tér

Hosszú ideig, az ókorban és a középkorban az európaiak által ismert világ három kontinensből állt: **Európából**, **Ázsiából** és **Észak-Afrikából**. A világ hatalmasnak tűnt, amelyet gyalog vagy az akkoriban rendelkezésre álló közlekedési eszközökkel nehéz volt bejárni. Nyugat-Európát az emberi civilizáció központjának tekintették, míg a többi térséget egzotikusnak tartották. A Földről alkotott elképzelés távol állt a maitól; mind az európai, mind az arab utazók és földrajztudósok fontosnak tartották, hogy gyarapítsák ismereteiket, és hogy új területeket fedezzenek fel.

Világtérkép. Egy 12. századi arab térképről készült másolat

Mutass rá a fenti térkép és a mai világtérkép közötti hasonlóságra és különbségeire!

Utazások

Az emberek mindig is utazni vágytak, hogy új területeket és erőforrásokat fedezzenek fel, kereskedjenek, vagy távoli vidékeket akartak kiaknázni, és ez vezetett az egyre nagyobb távolságokat bejáró szárazföldi és tengeri utazásokhoz. Ennek érdekében újfajta közlekedési eszközöket és műszaki találmányokat fejlesztettek ki.

A viking **Vörös Erik** a 10. században felfedezte Grönlandot, fia, **Leif Eriksson** pedig a történelem során először átkelt az Atlanti-óceánon, és elérte Észak-Amerika északkeleti partjait.

Ibn Battúta és a hozzá hasonló arab utazók, illetve az európai **Marco Polo**, majd később **Afanaszij Nikitin** eljutottak a Távols-Keletre.

A jobb tájékozódási eszközök (iránytű, csillagóra, hajózási térkép stb.) elősegítették a 15. és 16. század nagy utazásait.

Közlekedési eszközök

A ló háziasítása és a kerék feltalálása (Mezopotámia, Kr. e. 4. évezred) hozzájárult a közlekedési eszközök fejlődéséhez.

Az állati erő (ló, szamár, teve, elefánt stb.) felhasználása mellett az emberek **szekereket, lovas kocsikat, hintókat** építettek a szárazföldi, **valamint csónakokat és hajókat** a vízi közlekedéshez. Miután tökéletesítették a térbeli tájékozódást és a közlekedést, és kimerészkedtek a tengerekre, az emberek új utakat, új területeket, új szokásokat és vallásokat, új népeket és civilizációkat fedeztek fel.

Felfedezem

Közlekedési eszközök

Szárazföldi

- ló
- szamár
- teve
- elefánt
- lovas kocsi
- szekér
- gyaloghintó
- hordszék
- hintó

tengeri

- csónak
- vitorlás hajó

Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „A 15. század előtt a fűszerek az ázsiai árukereskedelem fontos részét képezték, de ezt a tevékenységet közel-keleti és észak-afrikai kereskedők tartották kézben. A modern világ történetének jelentős része a fűszerek története. Ez a történet, egy fákra felkapaszzkodó, csöppet sem vonzó cserjével kezdődik, amely egykor csak a kelet-indiai Malabár partvidékén termett. Ezt a cserjét Pipernigrumnak hívják. Ha természetes állapotában mutatnák meg nekünk, aligha találnánk ki, hogy miért olyan fontos, ám valójában akár fekete, akár fehér, akár zöld színű, egyazon növénynek, vagyis a borsnak a termése.”

(Bill Bryson: *Otthon – A magánélet rövid története*)

B. A fűszerek térképe

1. Nevezd meg az **A** forrásban megadott földrajzi térséget!
2. Add meg az **A** és a **B** forrásban egyaránt szereplő fűszer nevét!
3. Nevezd meg a **B** forrásban szereplő egyéb fűszereket, amelyeket ma otthon, a konyhában használtok!
4. A **C** forrásban szereplő közlekedési eszközök segítségével számítsd ki a Bukarestből Londonba tartó út időtartamát (kb. 2500 km)! Sorold fel, milyen közlekedési eszközöket fogsz használni!

Gyalog 	18 kg 5 km/h 30 km/nap
Ló 	125 kg 8 km/h 60 km/nap
Teve 	160 kg 5 km/h 40 km/nap
Szekér 	1 tonna 3 km/h 25 km/nap
Ló vontatta bárka 	50-100 tonna 4 km/h 35 km/nap
Egyárbócos hajó 	15-300 tonna 13 km/h 150 km/nap
Karavella (XV. század) 	500-1500 tonna 10 km/h 130 km/nap

C. A közlekedési eszközök fejlődése

Többet tudok

- A *Selyemút* az egyik leghíresebb út a világon. A Kínát és Európát összekötő utat Kr. e. a 2. században említik először, de annál minden bizonnyal jóval régebbi.
- Nicolae Milescu Spătarul (1636–1708) volt az első román, aki Kínába utazott, ezért a 17. század „Marco Polójának” nevezték el.

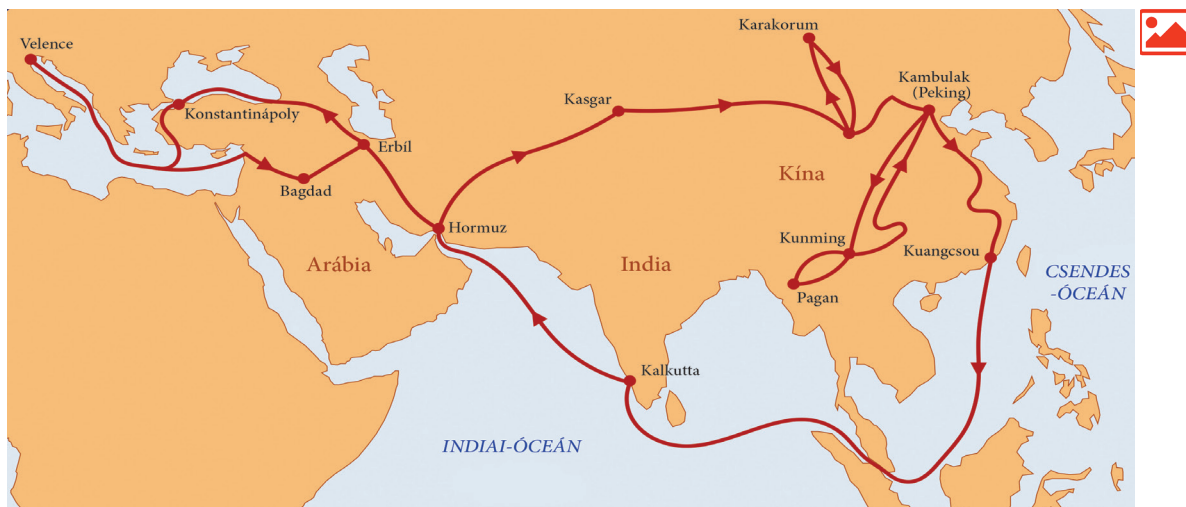

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

1. Nevezd meg és mutasd meg az alábbi térképen a középkorban ismert kontinenseket!

Marco Polo útvonala

Történelmi korszak	Száraz-földi	Tengeri
Őskor		csónak
Ókor		
Középkor		

2. Képzeld el, hogy olasz kereskedő vagy, és Keletre utazol, hogy árut szállíts Európába! Milyen közlekedési eszközt használsz? Milyen útvonalat választhatsz? Milyen árucikkeket hozhatsz Európába Keletről?
3. Készíts elektronikus formájú vagy papír/karton időszalagot a fő közlekedési eszközökről, felhasználva a leckében szereplő képeket! **Saját portfólió.**
4. Másold le a füzetbe, és töltsd ki a különböző történelmi korszakokban használt közlekedési eszközökről mellékelt táblázatot!

A történelmi forrás

Figyelmesen olvasd el az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. A naprendszer a középkori elképzelés szerint, Hartmann Schedel, 1493.

B. „Ez a szellemi nyitás tudományos forradalmat indított el, a matematika, a csillagászat és a földrajztudomány újrafelfedezését, amelyeket az ókorban Arisztotelész, Ptolemaiosz és Püthagorasz már ismert. A középkori világtérkép – mappa mundi – a Földet laposnak ábrázolta, amelyet sárkányok vesznek körbe (...) Bár a legtöbb tudós ekkoriban már elfogadta, hogy a Föld gömb alakú, bolygónkat továbbra is a világegyetem középpontjának tekintették, míg a térképészek Jeruzsálemet helyezték az ismert világ középpontjába.”

(Simon Jenkins: *Európa rövid története Periklésztől Putyinig*)

1. A **B** forrás alapján állapítsd meg a Föld alakját a *mappa mundi* szerint!
2. Emlékszel még az 5. osztályból, hogy miért tartották Jeruzsálemet „az ismert világ közepének”? Indokold meg válaszodat az **A** forrás alapján!
3. Mivel magyarázható a sárkányok jelenléte a középkori térképeken?

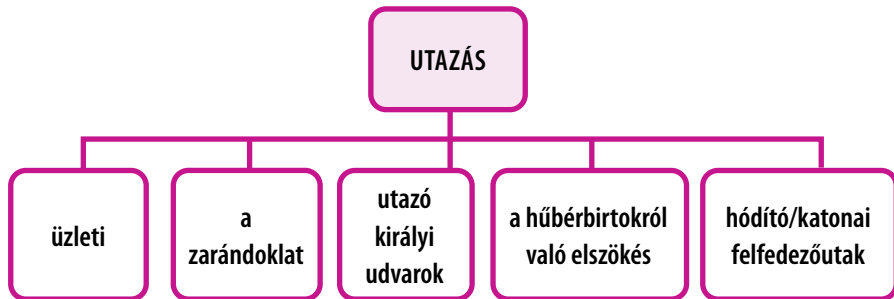
* Sárkány = mesebeli szörnyeteg sasszárnyakkal és hosszú kígyófarokkal.

Értékelek és alkotok

Együttműködöm

1. Az alábbi ábra segítségével beszéljétek meg osztálytársaitokkal a középkori utazások típusait!

2. Mi a véleményed az alábbi idézetről?
 „Az utazás a fiatalok számára a nevelés, az idősek számára a tapasztalatszerzés része.” (Francis Bacon)
 Beszélj meg az idézetet egy osztálytársaddal! Kérdezd meg, mi a véleménye róla! Vitassátok meg, majd ismertessétek véleményeteket az osztállyal!
3. Az **A** forrásból kiindulva készítsetek pártársatokkal/társatokkal rajzot/plakátot/kollázst, amelyből kirajzolódik a 15-16. századi utazók arculata. **Saját portfólió.**

Tanulni tanulok

1. Olvasd a leckét a tankönyvből öt percig! Ezután beszélj meg az olvasottakat pártársaddal, és töltsd ki az alábbi táblázatot a füzetedben!

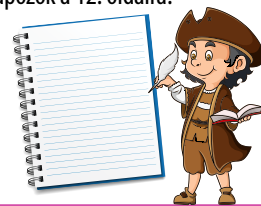
A szöveg által megerősített ismeretek/információk √	A szövegnek ellentmondó ismeretek/információk -	Eddig ismeretlen új ismeretek/információk +	Bizonytalan ismeretek/Új információk, amelyeknek érdemes utánajárni ?

2. Egyénileg vagy osztálytársaidal közösen, a digitális források felhasználásával készíts bemutatót az ember által az ókortól napjainkig feltalált közlekedési eszközökről! **Saját portfólió.**
3. Írj ötsoros* **„Az utazás”** címmel!

* Az ötsoros első sora egyetlen szóból: a téma megnevezése. A két szóból álló második sorban a tárgy két tulajdonságát adjuk meg. A harmadik sor három szó, ezek cselekvést kifejező igék. A negyedik sor négy szóból áll, amelyek a témával kapcsolatos érzéseinket fejezik ki. Az ötödik sor egyetlen szó, amely a téma legfontosabb tulajdonságát adja meg. Példa: *Barát / Jó, kedves /, elkísér, tanácsot ad, vigasztal / Gondolok rá / Erő.*

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

A. Az utazónak állított szobor, Oviedo, Spanyolország

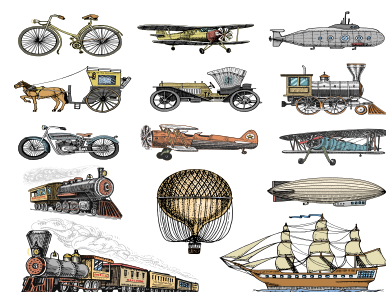
Virtuális könyvtár

Marco Polo

Ibn Battúta utazásai

Közlekedési eszközök

AZ EURÓPAIAK NAGY FELFEDEZÉSEI: UTAK ÉS TÉRSÉGEK EMBERI ÉLETRE GYAKOROLT HATÁSAI

Szószedet

Tengerész = hajós, aki hosszú utakat tesz meg a tengereken és óceánokon; olyan ember, aki hajót kormányoz, vagy egy hajó legénységének a tagja.

Újvilág = a 16. század óta használt kifejezés az Atlanti-óceánon túl felfedezett területek (Amerika) megnevezésére.

Gálya = nagyméretű vitorlás hajó, amit a múltban teherszállításra használtak.

Szerecsendió = a középkorban az egyik legdrágább fűszer.

A nagy földrajzi felfedezésekben döntő szerepet játszó karavella egy közepes méretű hajó volt. Úgy építették, hogy megbirkózzon az óceán hullámaival. Könnyű és gyors volt, magas tattal, vitorláit pedig lehetővé tették, hogy a hát- és oldalszelet egyaránt kihasználja.

Történelmi személyiség

Pedro Álvares Cabral
(kb. 1467–1520)

portugál katonai parancsnok, hajós és felfedező volt. Cabral végezte el Dél-Amerika északkeleti partvidékének első átfogó feltérképezését, amit a tordesillasi szerződés értelmében Portugália számára követt el. A területet később Brazíliaának nevezték el.

Tudom és megértem

A nagy földrajzi felfedezések

A 15. század második felében és a 16. század elején a nyugat-európai tengerészek által először Indiába, majd az Újvilágba vezető új útvonalat kereső utazásait nevezik a nagy földrajzi felfedezéseknek.

A 13. és 14. században a Földközi-tenger parti városok virágzó kereskedelmet folytattak. Az arab kereskedők Indiából és Kínából az egyiptomi Alexandriába drága árucikkeket szállítottak: fahéjat, borst, gyömbért, szerecsendiót, illóolajokat, fegyvereket, igazgyöngyöt, szöveteket, elefántcsontot stb. Alexandriából az európai kereskedők továbbították az árucikkeket egész Európába, ám ezek ára rendkívül magasra nőtt. Az Oszmán Birodalom európai terjeszkedése elzárta a földközi-tengeri városokat a keleti piacoktól, meggátolva a velük való kereskedelmet. Éppen ezért vált szükségessé egy új tengeri útvonal megtalálása Európa és a Távol-Kelet között.

A nagy felfedezések okai

Gazdasági	– a nyersanyagok – fűszerek	– selyemszövet – drágakövek és nemesfémek iránti kereslet.
Politikai	– az európai nagyhatalmak, például Anglia, Franciaország és Spanyolország megerősödése; – Konstantinápoly és Egyiptom oszmán meghódítása következtében európai gazdasági kapcsolatai megszakadnak a Kelettel; az Oszmán Birodalom terjeszkedése.	
Vallási	– Keresztény hittérítések az újonnan felfedezett területeken.	
Technikai fejlődés	– hajókormány – karavella	– gálya – iránytű – csillagóra – pontosabb térképek
A földrajzi ismeretek fejlődése	– Az elméletet, miszerint a Föld kerek, „be kellett bizonyítani”. Ez gyorsabbá tette volna India és Kína elérését nyugati irányban hajózva.	

A nagy földrajzi felfedezések következményei

A nagy földrajzi felfedezések komoly hatást gyakoroltak a társadalom egészének fejlődésére. Jelentősen bővültek a földrajzi, növénytani, állattani, orvosi, történelmi, nyelvészeti, vallási, a hagyományokkal és szokásokkal kapcsolatos ismeretek. Fejlődött a bank- és a feldolgozóipar, új társadalmi rétegek alakultak ki, felélénkült az eszme- és technológiacsere, új növények és állatok honosodtak meg Európában (kukorica, burgonya, paradicsom, fahéj, ananász, pulyka), és főként a katolikus egyház számára fontos küldetessé vált a kereszténység terjesztése az új területeken. Az új kontinensek felfedezése gyökeresen megváltoztatta a világról, a Föld alakjáról alkotott képet, új kultúrák és civilizációk felfedezéséhez vezetett (aztékok, maják, inkák, Kolumbusz előtti civilizációk). Mindezek együttesen megteremtették a modern világ alapjait.

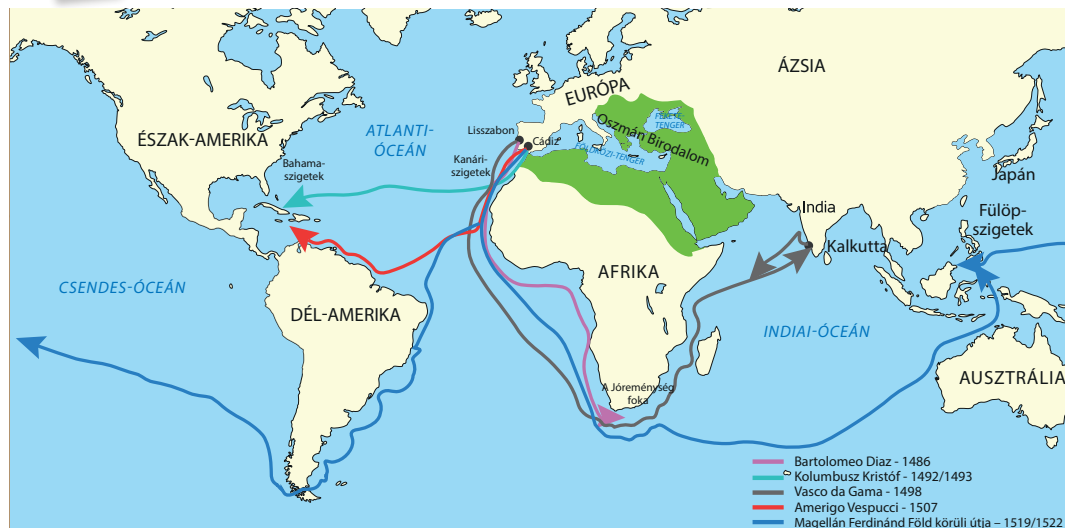

Időszalag

1497	1492	1500	1519-1522
Vasco da Gama	Kolumbusz Kristóf	Cabral	Magellán Ferdinánd

Felfedezem

Portugália és Spanyolország új hajózási és kereskedelmi útvonalakat nyitott meg.

A portugálok utazásai

Tengerész Henriknek és II. János királynak köszönhető, akik Sagres-ben hajózási iskolát hoztak létre.

▶ 1487-ben **Bartolomeo Diaz** felfedezte a Jóreménység-fokot, Afrika legdélebbi részét, de a legénység lázadása miatt vissza kellett fordulnia.

▶ 1497-ben **Vasco da Gama** egy, három hajóból álló flotta parancsnokaként kihajózott Lisszabonból. Novemberben megkerülte a Jóreménység-fokot, és 1498. május 20-án elérte az indiai Kalkuttát. Vasco da Gama az afrikai partok mentén hajózva, majd Afrika megkerülésével az Indiai-óceán felé haladva egy új, Indiába vezető útvonalat fedezett fel.

A spanyolok utazásai

▶ A genovai **Kolumbusz Kristóf** fellépése fordulópontot jelentett a nagy felfedezések történetében. Kolumbusz meggyőzte II. Ferdinánd és I. Izabella spanyol királyt, hogy pénzzel támogassák indiai útját. Úgy gondolta, hogy Ázsiát nyugati irányba hajózva is el lehet érni. 1492-es útja azonban az Újvilág, vagyis Amerika felfedezéséhez vezetett, bár Kolumbusz élete végéig azt hitte, hogy Indiába jutott el. Halála előtt Kolumbusz még további három felfedezőutat vezetett az Atlanti-óceánon.

▶ Egy másik olasz tengerész, a firenzei **Amerigo Vespucci** rájött, hogy Kolumbusz valójában egy új földrészt fedezett fel, és egy „Újvilágba” jutott el.

▶ A földrajzi felfedezések sorozatának újabb állomását **Magellán Ferdinánd** első föld körüli útja jelentette. Magellán meg volt győződve arról, hogy a Fűszer-szigetek (Maluku-szigetek) a földgolyónak azon a felén fekszenek, amelyet a tordesillasi szerződés értelmében a spanyol koronának adtak, és hogy nyugatra hajózva el lehet őket érni. 1519-ben öt hajóval indult útnak. Dél-Amerika partjai mentén haladt, és utazása során felfedezte a Csendes-óceánba átvezető szorost (Magellán-szoros). A Fülöp-szigetekre érkezve Magellán életét vesztette a bennszülöttekkel való harcban. Az utat társa, **Juan Sebastián Elcano** fejezte be. A két felfedező nyugatra hajózva, majd hazatérve bebizonyította, hogy a Föld kerek.

Térkép. A nagy földrajzi felfedezések

Cornelis Verbeeck: Spanyol gálya, 1618/1620

Kolumbusz Kristóf (1451–1506)

1. Az **azték civilizáció** 1400 körül érte el fejlődésének csúcspontját. Az aztékok hatékony földművelést folytattak, lecsapolták a mocsarakat, és virágzó városokat építettek, pompás templomokkal, palotákkal, terekkel és szobrokkal. Számos piramist emeltek az istenek tiszteletére, és emberáldozatokat mutattak be a Napistennek, hogy az továbbra is minden nap felkeljen. Az azték birodalom fővárosának, a tóra épült Tenochtitlának a spanyol hódítás idején 500 000 lakosa volt.

2. A **maja civilizáció** 300 és 1000 között alakult ki. A maják fejlett írásrendszert, művészetet, építészetet, matematikát és csillagászatot fejlesztettek ki. Használták a 0 számjegyet, és 365 napos naptárt alkalmaztak. A maják hatalmas templomokat építettek isteneknek.

3. Az **inka civilizáció** hozta létre Latin-Amerika legnagyobb birodalmát. Az inkák nagyszerű építők voltak, és nagy magasságokban emeltek városokat. Fejlett orvosi ismeretekkel rendelkeztek. Császárukat Inkának hívták, és a Nap fiaként istenítették. Fővárosukat, Cuzcót az inkák a világegyetem középpontjának tekintették. Machu Picchu, a legrégebbi inka erődtípus 1400 körül épült, és az inkák elveszett városának is nevezik. Bár nem ismerték az írást, az adatokat csomózott zsinórokon, az úgynevezett **kipukon** rögzítették.

ESETANULMÁNY. Az ÚJVILÁG: MEGISMERÉS, HITTÉRÍTÉS ÉS KIZSÁKMÁNYOLÁS

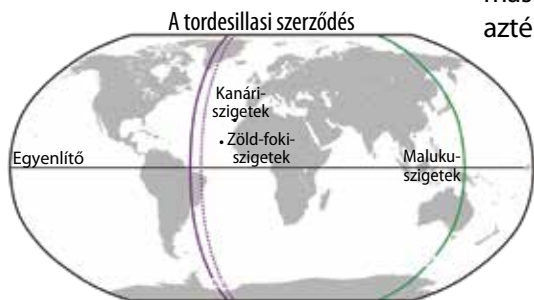

Hittérítés. Az újonnan felfedezett területeken a katolikus egyház erőteljes hittérítő tevékenységet folytatott a Kolumbusz előtti népesség keresztény hitre térítése érdekében. A jezsuita szerzetesek spanyol, Dél-Amerika-szerte iskolákat és templomokat építettek. A keresztény hit terjesztésére kiküldött papok, az úgynevezett **misszionáriusok** kapcsolatokat alakítottak ki az őslakosokkal. Közülük néhányuk, például a spanyol Bartolomé de Las Casas írásai fontos történelmi tanúvallomások az Újvilág meghódított népeinek nyomorúságos helyzetéről és a spanyol gyarmati hatóságok által elkövetett kegyetlenkedésekről.

Kizsákmányolás. Az *Újvilág* – az amerikai kontinens – a nagy földrajzi felfedezések nyomán már nem volt ismeretlen. Spanyolország és Portugália 1494-től, illetve 1529-től kezdve az új területeket sajátjának tekintette (tordesillasi és zaragozai szerződés). Létrejött a spanyol és a portugál gyarmatbirodalom, ezzel az európai nagyhatalmak figyelme feléjük fordult. A spanyol hódítók, más néven **konkvisztádorok** Hernándo Cortés vezetésével elpusztították az azték államot, míg Francisco Pizarro meghódította az Inka Birodalmat.

A mexikói és perui arany- és ezüstbányák elfoglalása révén a spanyolok mesés gazdagsághoz jutottak. A Kolumbusz előtti ősi népeket a spanyolok fegyveres erővel és a fejlett technológia révén hódították meg. Az éhínség, az európaiak által behurcolt betegségek, a mézszárlások és a kényszermunka a Kolumbusz előtti civilizációk nagy részét elpusztították.

Az új gyarmatbirodalmak létrejötte jelentős hatást gyakorolt Európa politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésére, illetve Amerika, Afrika és Ázsia lakosságára is, megteremtve a modern kor kialakulásának kereteit.

A Kasztília (Spanyolország) és Portugália közötti gyarmatosítási határvonalak a 15. és 16. században.
 - - - VI. Sándor pápa határvonala (1493)
 - - - A tordesillasi szerződés (1494)
 - - - Az aragozai szerződés (1529)

Elemzem és megoldom

Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, majd válaszolj a kérdésekre!

A. „A maja központok nem tekinthetők a mai értelemben vett városoknak, mert szertartási, nem pedig városi központok voltak. Az emberek azért utaztak oda, hogy vallási szertartásokon, köztisztviselők beiktatásán vegyenek részt, vagy árukkal kereskedjenek. Az itt található kőépületek alkalmatlanok voltak állandó lakhelynek: ablakokkal nem, csupán a falakba fúrt szellőzőlyukakkal rendelkeztek, belsejük nyirkos és gyengén megvilágított volt. A maja templomokat lépcsős piramisok tetejére építették. A Feliratok temploma egy 16 méter magas, kilenclépcsős piramis tetején épült fel.”

(E. Thompson: *A maja civilizáció felemelkedése és bukása*)

B. „Az inkák főként erődöket és vallási jellegű emlékműveket építettek. Építézetük egyszerű és zordon. Fővárosuk, Cuzco 3200 méter magasan épült, és a spanyol hódítás idején mintegy 60 000 lakosa volt. A legfontosabb műemlék a Nap-templom, egy hatalmas, 400 lépcsőfokból álló, négyszögletes alakú épületegyüttes. [...] A birodalom városai közül a legbámulatosabb azonban a Machu Picchu, amely 2800 méteres magasságban, fenséges, ám kietlen helyen épült, és létezését évszázadokon át nem is sejtették.”

(M. Roche: *Középkori és jelenkori vidékek. A didaktika elemei*)

C. „Többistenhívő vallásuk volt. A papok különösen nagy számban képviselték magukat, és még a tisztán politikai ügyekben is nagy befolyással rendelkeztek. Az aztékok vallása a legképtelenebb és legvéresebb babonából szövődött össze. Ezért történhetett meg, hogy a 14. század első éveiben bevezetett és kezdetben meglehetősen ritka emberáldozatok hamarosan annyira megszaporodtak, hogy az áldozatok – akik többnyire a legyőzött törzsek tagjaiból álltak – száma évente átlagosan húszezerre nőtt. Kivételes esetekben azonban a számuk még ennél is jóval magasabb volt [...] Az azték állam egyeduralomra épült; a kezdetben korlátozott hatalommal bíró császárok a hódításokkal egyre több hatalomra tettek szert, és önkényuralkodókká váltak. Az uralkodót mindig ugyanabból a családból választották, és trónra lépésekor tömeges emberáldozatot mutattak be.”

(S. Goldenberg: *A nagy földrajzi felfedezések kora*)

D. „Több mint negyven éven át (a spanyolok) egyebet sem tettek, csak lemészárolták az indiánokat, és temérdek szenvedésre kárhoztatták őket [...] Annak oka, hogy a keresztények ily nagyszámú lelket irtottak ki, egyszerűen az arany és a gazdagság iránti olthatatlan szomjvágy.”

(Bartolomé de Las Casas: *Rövid beszámoló az Indiák elpusztításáról*)

1. Keresd meg a világtérképen az **A-C** forrásokban említett három, Kolumbusz előtti civilizáció kialakulásának helyszínét!
2. Az **A, B** és **C** források alapján sorold fel az egyes civilizációk jellemzőit!
3. Hasonlítsd össze az **A** és **B** források segítségével az egyiptomi templomokat és piramisokat a maják és az inkák templomaival és piramisaival!
4. A **D** forrás alapján mutasd be, hogyan bántak az európai hódítók a meghódított népekkel!

Manco Capac, az inkák legendás első uralkodója

Azteek harcos

5. Az **A-D** források alapján készíts 5-10 kérdésből álló tesztet valamilyen számítógépes alkalmazásban, például: *Wordwall, Liveworksheet, GoogleDocs, Kahoot* stb!
6. A digitális eszközök segítségével indulj virtuális sétára Machu Picchu templomvárosban. Ezután beszélj meg az osztálytársaiddal, hogy mi nyuggőzött le a legjobban!

Amerigo Vespucci
(körülbelül 1451–1512)

B. Világtérkép

*Minta:

A szó

A szó jelentését bemutató mondat

A szó meghatározása

.....

A szó képi megjelenítése /Rajz

**Minta:

▼ Mikor és hol élek?

▼ Egy történelmi esemény, amelyen részt vettem.

▼ Milyen következményekkel járnak a tetteim?

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

1. **A.** „Ezeket az országokat Új Világnak kell elneveznünk (...), mert a déli részen olyan szárazföldet találtunk, amely sűrűbben lakott, és több állatnak ad otthont, mint a mi Európánk, Ázsia vagy Afrika, ráadásul éghajlata enyhébb és kellemesebb, mint bármelyik általunk ismert országé...”
(*Amerigo Vespucci levele*, 1503)

- Sorold fel az **A** forrásban szereplő okokat, amiért a szerző szerint az említett országokat Újvilágnak kell nevezni!
- Jelöld meg a **B** forráson az **A** forrásban szereplő kontinenseket!
- Rajzolj egy vaktérképet a füzetbe a minta alapján! Színezd ki az **A** forrásban megadott kontinenseket és az Újvilágot, majd tüntesd fel az órán tanult hajósok által megtett útvonalakat! **Saját portfólió.**

2. Készíts elektronikus formátumban/rajzolj időszalagot, amely az európaiak öt legfontosabb, 15. és 16. századi földrajzi felfedezését mutatja be! Nyisd meg a *TimelineMaker* alkalmazást, és indíts el egy időszalagot, amelyre felírod az öt évszámot! Ne feledd el a megjelölt események magyarázatát is feltüntetni rajta! A szalagon az egyes évszámokhoz jellemző képeket is társíthatsz.

A történelmi forrás

1. **a.** Válaszd ki a listából a nagy földrajzi felfedezésekkel kapcsolatos szavakat: *karavella, városiasodás, tengerész, iránytű, kereszties hadjárat, fűszer, Bukarest, Indiai-óceán!*

b. Alkoss rövid kijelentéseket, és készíts rajzokat az általad felfedezett fogalmakról a mellékelt minta* segítségével!

2. Az alábbi forrás alapján készítsd el Tengerész Henrik portugál herceg történelmi karakterlapját a minta** szerint!

„Az 1420-as években a portugál Tengerész Henrik herceg hajókat küldött ki az afrikai partok mentén, hogy kutassanak fel egy, Indiába vezető kereskedelmi útvonalat, hogy ezáltal elkerüljék az Arábián történő átkeleléssel járó kockázatokat és költségeket. Henrik maga soha nem utazott, és gyakorlatilag remeteként élt az országa déli csücskében található Sagresben. Ott tanulmányozta térképeit, és várta, hogy kapitányai visszatérjenek, akik minden évben új földekről szóló történetekkel érkeztek haza. Az 1450-es években Henrik hajókat küldött az Azori-szigetekre, Madeirára, a Kanári-szigetekre, Guineába és Szenegálba. 1456-ban egy hajóhad elérte a Zöld-foki szigeteket, ahol jelentős arany piac alakult ki.”
(Simon Jenkins: *Európa rövid története Perikléstől Putyinig*)

3. Válaszd ki az alábbi listából azokat az Újvilágból behozott terményeket, amelyek javítottak az európai étrenden! Ezután állíts össze belőlük egy mai kétfogásos étrendet és egy desszertet!

búza, kukorica, árpa, pulyka, csirke, sertés, alma, paradicsom, paprika, zab, bab, narancs, burgonya, rizs, kakaó, cukor.

Értékelek és alkotok

▶▶▶▶ Együttműködöm

1. Osztálytársaiddal közösen készíttetek projektet a „Nagy földrajzi felfedezések” témában, a hat gondolkodó kalap módszer segítségével!

Fehér kalap: Tények. Keress adatokat a témáról, terems összefüggéseket, adj tájékoztatást!

Feladat: a téma bemutatása – a Nagy földrajzi felfedezések időrendi sorrendben, grafikus szervező segítségével.

Piros kalap: Érzések. Kifejezi érzelmeiket, érzéseiket.

Feladat: a spanyolok és a portugálok földrajzi felfedezéseinek összehasonlítása; hasonlóságok és különbségek felismerése.

Zöld kalap: Kreativitás. Alternatív megoldásokat, új, innovatív ötleteket ajánl, alternatívákat keres.

Feladat: a nagy gyarmatbirodalmak kialakulása és szerződésekkel történő elismerésük.

Sárga kalap: Az előnyök bemutatása. Az alkotó, pozitív és építő jellegű gondolkodás jelképe, optimistán aknázza ki a lehetőségeket.

Feladat: az európaiak mindennapi életét meghatározó tényezők azonosítása, a földrajzi felfedezések előtt és után.

Fekete kalap: Bemutatja az árnyoldalakat. Ő a bíráló, ismerteti a lehetséges kockázatokat, veszélyeket, rámutat a hibákra.

Feladat: a nagy földrajzi felfedezések az Újvilág lakóira gyakorolt hatásainak bemutatása.

Kék kalap: Tisztázza/ kiválasztja a helyes megoldást. Ő a vezető, ő irányítja a tevékenységet, illetve a társalgást, levonja a következtetéseket.

Feladat: a tankönyv és a multimédiás források felhasználásával öt történelmi személyiség megnevezése és a földrajzi felfedezések során játszott szerepük megállapítása.

2. Válassz egyet az alábbi feladatok közül, és oldd meg kreatívan!

a. Képzeld el, hogy te vagy Magellán egyik tengerész! Mi készítetne arra, hogy hűséges maradj a parancsnokodhoz? Mit gondolsz, milyen érvekkel győzte meg Magellán a legénységét, hogy vele hajózzon?

b. Hasonlítsd össze életed egy napját a tanult történelmi személyiségek valamelyikének napjával! Mit tudnál átvenni a szokásaikból?

▶▶▶▶ Tanulni tanulok

Az események láncolata

Osztálytársaiddal közösen készítsétek el az „Események láncolata” grafikai szervezőt a „Nagy földrajzi felfedezések: okok és következmények” témához! Szükségeitek lesz színes papírra, ollóra, ceruzára/ filctollra/ zsírkretára, ragasztóra. Minden láncszemre írjátok rá a nagy földrajzi felfedezések egyik okát vagy következményét! **Saját portfólió.**

A magas fűszerárak

Utazási napló

Használd a GoogleEarth alkalmazást, és képzeld el, hogy egy 16. századi hajós vagy, aki az Újvilágba szeretne eljutni! Milyen közlekedési eszközt fogsz használni? Készíts naplót az utazásodról! Írd le, milyen felszerelést, hajózási eszközöket használtál, hogyan telt az utazás, mit ettél, és mit fedeztél fel az Újvilágban! Határozd meg az útvonalat, amelyen haladni akarsz! Készíts térképet az utadról! Jelöld be ceruzával az általad választott virtuális útvonalat! A térképre ráragaszthatod azoknak a helyszíneknek a jelképeit/képeit, amelyek mély benyomást tettek rád. A térképet őrizd meg a naplódban! Töltsd ki az utazási naplód! Ne felejtse leírni a virtuális utazásod során tapasztalt érzéseidet és hangulataidat!

Virtuális könyvtár

<https://earth.google.com>

A Vikingek

Az első felfedezők

A felfedezések kora

A kukorica története

A történelem a burgonya szemén keresztül

▶▶▶▶ Tanulási lap

Olvasd el a leckét, majd töltsd ki a tanulólapot a későbbi leckékhez a mellékelt minta alapján! Csatold a tanulói munkalapot a *Saját port-fólió*hoz!

▶▶▶▶ Munkalap

Munkalapok

Kulcsszavak

Utazás, közlekedési eszközök, utak, ló, kocsi, bárka, hajó, szárazföldi út, tengeri út stb., stb.

Kérdések

- ▶ Hogyan utaztak az emberek az ókorban és a középkorban?
- ▶ Miért tökéletesítették a közlekedési eszközöket?

Korábbi ismeretekhez való kapcsolódás

- ▶ A kerék Mezopotámiában jelent meg.
- ▶ Az emberek a jobb lakóhely, a több élelem stb. keresése céljából vándoroltak.

A lecke fő gondolatai

- ▶ A történelem térben és időben bontakozik ki.
- ▶ A térben való helyváltoztatás érdekében az emberek már az ókorban feltalálták a közlekedési eszközöket: a kereket, a szekeret stb.

Személyes észrevételek/saját gondolataid

- ▶ Szeretek tanulni az utazásról?
- ▶ Szeretek utazni?
- ▶ Ha igen, miért?
- ▶ Ha nem, miért nem?

Olvasólap

Az összefoglaló lap
a könyv/forrás tartalmának saját szavakkal történő összefoglalása.

A fogalom lapon
az ismeretlen fogalmak és azok magyarázata szerepel.

Az idézetlapon
egy történelmi műből/forrásból kell kiválasztani a lényeges részeket.

A fő gondolatok lapja
a szöveg/forrás témáját, a fő gondolatokat és a felhasznált érveket tartalmazza.

Ismeretlen szavak: _____

Azért tetszett, _____
mert _____

A SZERZŐVEL KAPCSOLATOS
ADATOK

RAJZ

OLVASÓLAP

A cím _____
A szerző _____
A szereplők _____

Különleges kifejezések: _____

A történet röviden: _____

▶▶▶▶ Ok-okozat

Ha... Akkor... Mert... Azért, mert... Tehát...

„Számos műszaki eszköz tette lehetővé, hogy a nyugat-európaiak a 15. század végén nekivágnak az Újvilág felfedezésének: karcsú orra és vitorlázata miatt az 1440 körül megjelent karavella jelentős sebesség elérésére volt képes, és ezzel a nagy felfedezések hajója lett; a 13. század óta ismert iránytűt a 15. században a csillagászati táblázatok segítségével tökéletesítették, így egyre pontosabb eligazítást adott; a felfedezések folytatásával a hiányos térképek egyre pontosabbá váltak; a csillagóra hasznos támpontokat adott a földrajzi szélesség megállapításához és a helyzet-meghatározáshoz. Így fedezték fel az európaiak a 15. század végén a nagy óceáni útvonalakat.”

(Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa története*)

1. Találd meg az ok-okozati elemeket* (ok-okozati összefüggéseket) a fenti forrásban!

* Az ok-okozati összefüggés két esemény közötti kapcsolat. Az első eseményt, amely a másodikat előidézi, oknak, a második eseményt, amely ezáltal létrejött, okozatnak nevezzük.

2. Írd le az oksági és az okozati tényezőket a füzetbe!

▶▶▶▶ A történelmi térkép

A térkép a történelem megismerésének és megértésének fontos eszköze. Az alábbi térkép segít a történelmi térképeken való eligazodásban.

Vasco da Gama útvonala

Ok-okozat

1. LÉPÉS. A térkép azonosítása és bemutatása

- ▶ A térkép azonosítása: cím; szerző (ha szerepel);
- ▶ A térkép típusának azonosítása: földrajzi; politikai; gazdasági; kulturális stb.

Add meg a térkép címét!

Vasco da Gama útvonala

2. LÉPÉS. A térkép tartalmának elemzése

- ▶ A térkép és a hozzá tartozó jelmagyarázat adatainak azonosítása.
- ▶ A jelmagyarázathoz kiválasztott jelképek és színek elemzése. Ezek megmutatják, hogyan kell használni és hogyan jelennek meg az adatok: a különböző térségeket jelölő színek; az államhatárokat jelölő vonalak; a városokat, csatákat, műemlékeket stb. jelölő pontok, illetve négyzetek; az útirányt jelölő nyilak.

Magyarázd el a térképen szereplő nyilak jelentését!

Vasco da Gama útvonalát jelölik.

3. LÉPÉS. A térkép történelmi jelentőségének bemutatása

- ▶ A térkép témájának történelmi összefüggésbe helyezése. A térkép adatainak magyarázata és értelmezése.

Azt a történelmi eseményt jelöli meg, amelyben Vasco da Gama játszik szerepet.

Az európaiak nagy felfedezései; az Indiába vezető új útvonal felfedezése Afrika megkerülésével.

A fenti minta alapján elemezd a 19. oldalon található térképet!

➤➤➤ Többszemponúság

A többszemponúság a történelmi események több nézőpontból (szemszögből) történő elemzése. Annak megértése, hogy a saját nézőpontunk mellett létezik egy másik (vagy több) nézőpont is. Ez a saját nézőpontunkat és az események saját nézőpontunkból történő értelmezését tükrözi, ugyanakkor saját előítéleteinket és elfogultságainkat is jelenti.

Éppen ezért ugyanazt a történelmi eseményt különbözőképpen írhatjuk le. Vannak olyan emberek, akik ugyanakkor és ugyanott voltak jelen, mégis másképpen számolnak be az eseményről, amelynek szemtanúi voltak.

- Írd le a négy képet! Valójában ugyanazt a tájat ábrázolja, négy különböző szögből fényképezve.
- Nevez meg az alábbi képeken látható két társadalmi csoportot, és a többszemponúság fogalma alapján különböző nézőpontokból beszéld meg osztálytársaidal a középkori és a mai társadalmat!

TÖBBSZEMPONTÚ MEGKÖZELÍTÉSEK

- ▼ **tudományos nézőpont** (a kutatóé, a történészé).
- ▼ az irodalomban, a filmben, a színházban bemutatott, **képzeten alapuló nézőpont**.
- ▼ **oktatási nézőpont** (tankönyvek, múzeumok, televíziós dokumentumfilmek stb. által nyújtott nézőpont).
- ▼ a reklámokban, hirdetésekben látható **népszerűsítő nézőpont**.
- ▼ az elmesélt történelem nyújtotta **személyes nézőpont**.

Észben tartom

A mai világ egyedi népi-kulturális, vallási és társadalmi sokszínűséggel rendelkezik, amely a történelmi fejlődésből ered.

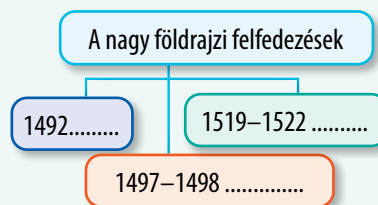
Pieter Bruegel: *Farsang és böjti harca*

ISMÉTLÉS

I. Nevezd meg a 15. századi utazásokhoz használt közlekedési eszközöket!

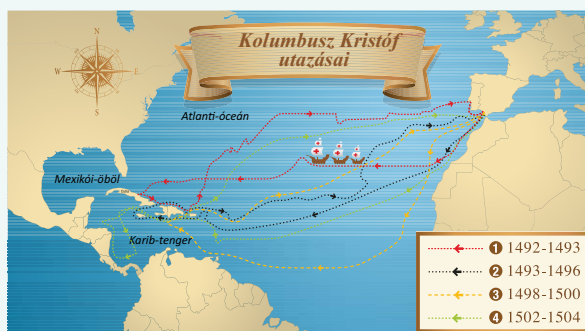
1. Európából Ázsiába; 2. Európából az Újvilágba.
- II. Azonosítsd a mellékelt képeken, milyen hajózási eszközöket használtak az utazók a 15. században! Nevezd meg őket, és mondd el, hogyan segítették a hajózást! Hasonlítsd össze a korabeli hajózási eszközöket a mai emberek által használtakkal!

III. Másold le a füzetbe, és töltsd ki a megfelelő fogalmakkal a mellékelt ábrát!

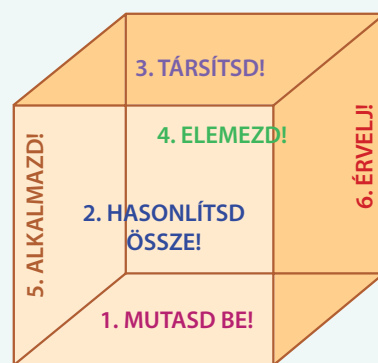
IV. Nézd meg figyelmesen az alábbi térképet, majd válaszd ki a helyes választ!

1. Kolumbusz Kristóf első útjára
 - a. a 14; b. a 15; c. a 16. században került sor.
2. Kolumbusz Kristóf hajórajza
 - a. két hajóból; b. három hajóból; c. négy hajóból állt.
3. Negyedik útja során Kolumbusz Kristóf
 - a. Dél-Amerika; b. Közép-Amerika; c. Észak-Amerika partjait érte el.
4. Kolumbusz Kristóf
 - a. a Csendes-óceánon; b. az Indiai-óceánon; c. az Atlanti-óceánon hajózott.

V. Dolgozzatok csapatokban, és a „Kocka” módszer segítségével készítsetek az Újvilágról szóló prezentációkat!

1. Mutasd be a Kolumbusz előtti népek – maják, aztékok, inkák – életét!
2. Hasonlítsd össze az európaiak és a Kolumbusz előtti népek életmódját (foglalkozások, lakókörnyezet, táplálkozás, ruházat, vallás, eszmék és emberi értékek), bemutatva két hasonlóságot és két különbséget!
3. Állapítsd meg a római katolikus egyház és a keresztény hittérítés közötti összefüggést a meghódított területeken!
4. Elemézzétek a Kolumbusz előtti népek és az európai hódítók közötti viszonyt!
5. Készítsetek listát tíz olyan internetes oldalról, amelyek a Kolumbusz előtti civilizációkat mutatják be!
6. Érveljétek amellett, hogy az Újvilág felfedezése megváltoztatta az európaiak életmódját!
- VI. Egészítsd ki az alábbi táblázatot „A nagy földrajzi felfedezések következményei” témához kapcsolódó megfelelő adatokkal! **Saját portfólió.**

Tudom	Tudni szeretném	Megtanultam
Amerikából behozott növények (például: kukorica)	Más behozott növények	Amerikai kávé/ázsiai kávé
Állatok		

ÉRTÉKELÉS

Saját portfólió.

- I. Válaszd ki a helyes választ!
- A középkorban az európaiak által ismert világ
 - Európát, Ázsiát, Észak-Afrikát;
 - Európát, Ázsiát, Amerikát;
 - Európát, Ázsiát, Dél-Afrikát foglalta magában.
 - A 15. század végén a nyílt óceánon való hajózást lehetővé tevő technikai fejlesztések közé tartozott:
 - a karavella, a csillagóra, a kormánylapát;
 - a karavella, a térkép, a repülőgép;
 - a csillagóra, a hajózási térkép, az evezős hajó.
 - ... portugál herceg egy hajózási központ megalapításával támogatta a hajózás fejlődését:
 - Aragóniai Ferdinánd;
 - II. Fülöp;
 - Tengerész Henrik.
 - Az európaiak az Újvilágból:
 - a kukoricát, a burgonyát, a paradicsomot;
 - a burgonyát, a narancsot, az ananászt;
 - a kukoricát, a kakaót, a búzát hozták be.
- II. Másold a füzetbe, és töltsd ki a helyes adatokkal az alábbi táblázatot!

A nagy földrajzi felfedezések – 4 pont

Közlekedési eszközök (0,25 + 0,25 = 0,5 p)	Okok (0,5 + 0,5 = 1 p)	Utazások, hajósok, útvonalak (1 + 1 = 2 p)	Következmények (0,25 + 0,25 = 0,5 p)
1.	1.	1.	1.
2.	2.	2.	2.

III. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a következő kérdésekre!

A. „A portugálok keleten is keresztény népeket kerestek, akikkel szövetkezhetek volna. Több utazó egy bizonyos János papról számolt be, aki Afrika keleti részén egy keresztény királyság élén állt. A *Csodák* könyvében Marco Polo egy Kubiláj kán által a pápának küldött levélről ír. Ezek a beszámolók rendkívül népszerűek voltak. Az európai uralkodók úgy gondolták, hogy János pap és Kubiláj mongol kán a Nyugat szövetségeseivé válhat az izlám megfékezésére és a kereszténység terjesztésére szolgáló világméretű politikában.”

(M. Roche: *Terres médiévales et d'aujourd'hui. Éléments de didactique*)

B. „Az európai hódítók számára ismeretlen lőfegyverek és lovak segítségével sikerült leigáznia a Kolumbusz előtti birodalmakat. A hódítást követő keresztény hittérítés többnyire csupán részben valósult meg... A háborúk, a túlzott kizsákmányolás, valamint a hódítók által okozott kanyaró- és bárányhimlőjárványok következtében óriási mértékben lecsökkent az őslakosok száma. A pusztulás miatt az európai gyarmatosítók afrikai rabszolgák millióit hozták be a munkaerő pótlására és fenntartására. Az alkirályok által irányított gyarmatok kizárólag az anyaország javát szolgálták.”

(*Képes világtörténelem*)

- Nevezd meg az **A** forrásban szereplő irodalmi mű nevét, amelynek Marco Polo a szerzője! 0,5 p
- A **B** forrás alapján nevezd meg az őshonos népesség csökkenésének egyik okát! 0,5 p
- Az **A** forrásban mutass rá egy okra, amiért az európaiakat vonzotta a Kelet! 0,5 p
- Írj egy ok-okozati összefüggést a **B** forrásból kiválasztott két adat között! Állapítsd meg az egyes adatok szerepét (ok és okozat)! 0,5 p
- Körülbelül öt sorban mutass be egy Kolumbusz előtti civilizációt! 1 p

ÖNÉRTÉKELÉS

Pontszám	S I = 2 p (0,5 × 4)	S II = 4 p	S III = 3 p	Hivatalból = 1 p	Összesen = 10 p
A pontszám					

Ne felejtsetd el kitölteni a rendszeres tevékenység- és önértékelő lapot a 12. oldalon!

Saját portfólió.

A MODERN SZELLEMISSÉG MEGSZÜLETÉSE

2. TANEGYSÉG

Raffaello: Az athéni iskola

17–18. sz.

AZ ABSZOLUTIZMUS

17. sz.

A BAROKK

16. sz.

AZ ELLENREFORMÁCIÓ

16. sz.

A REFORMÁCIÓ

14–16. sz.

A RENESZÁNSZ

Specifikus kompetenciák: 1.1.; 1.2.; 2.1.; 2.2; 2.3; 3.1; 3.2; 3.3.; 4.1; 4.2.

Tartalom

- ▶ A reneszánsz: a modern szellemiség megszületése, a humanizmus
Esettanulmányok: Leonardo da Vinci és Michelangelo Buonarroti. Niccolò Machiavelli. Giordano Bruno és Galileo Galilei. William Shakespeare
- ▶ A reformáció. Az ellenreformáció.
Esettanulmány. A barokk
- ▶ Az Abszolútizmus
Esettanulmányok: Nagy Szulejmán. XIV. Lajos. A versailles-i kastély. Nagy Péter

Mire leszel képes?

- a történelmi események időben és térben való elhelyezésére;
- az írásos és képi források elemzésére;
- a történelmi események okainak és következményeinek felfedezésére;
- a történelmi események több szempontból való elemzésére;
- a tanulási csoportokban való együttműködésre;
- az emberi döntések és cselekvések következményeinek leírására;
- prezentációk készítésére egy történelmi témáról a digitális média segítségével;
- az eszmék és emberi értékek azonosítására és összehasonlítására.

Szöszedet

Filozófia = a világgal és az élettel foglalkozó tudomány.

Teológia = vallási kérdésekkel foglalkozó tudományág.

Inkvizíció = egyházi bíróság.

Eretnekség = egy vallás alapvető és nem bírálható tanításaitól való eltérés.

A firenzei dóm

Történelmi személyiség

Rotterdami Erasmus (1466 körül – 1536)

holland teológiai tudós, a reneszánsz korának egyik legkiválóbb humanistája volt, akit a „humanisták fejedelmének” becéztek. Harcolt a tudatlanság és a babona ellen, bírálta kora papságának erkölcsseit.

A RENESZÁNSZ: A MODERN SZELLEMISSÉG MEGSZÜLETÉSE, A HUMANIZMUS

Megismerem és megértem

A **reneszánsz** egy kulturális mozgalom volt, amely a 14–16. században nyilvánult meg Európában, a nagy kulturális és művészeti fejlődés és a társadalmi megújulás időszakában. A reneszánsz az ókor, az emberi kultúra és civilizáció virágzásának első időszakában született jelentős művészeti és irodalmi alkotások újrafelfedezését jelenti. Itáliában (Firenzében, Velencében, Rómában, Milánóban) kezdődött, majd egész Európában elterjedt. Esméi gyors elterjedésének egyik oka a Johannes Gutenberg által a 15. század közepén feltalált könyvnyomtató volt.

Itáliában minden feltétel kedvezett a mozgalom kialakulásához: az itáliai városok saját öntudattal rendelkeztek, pénzügyi függetlenséget és politikai szabadságot élveztek. E városokban virágzott a görög–latin kultúra öröksége, és a török hódítás miatt Konstantinápolyból elmenekült görög tudósok is otthonra találtak. A 14–16. században a művelt polgárság a társadalom fokozatos átalakítását szorgalmazta. A kor gazdag emberei pazar palotákat, udvarházakat, villákat építettek, ezeket művészi tárgyakkal és művészeti alkotásokkal (szobrokkal, festményekkel) díszítették, amelyek a fényűzés és a szépség iránti szeretetüket bizonyítják. A természet sokszínűségének tanulmányozása, az emberi test edzése testmozgás révén, az emberi test szépségét ábrázoló szobrok készítése a reneszánsz kultúra új irányzatait jelzik. A díszítőművészetek – a falikárpit- és a kerámiakészítés, a szobrászat, a festészet – a gazdag családok (Medici, Borgia) pártfogását élvezték, akik a művészetbe fektettek, mert az egyház képviselőivel szemben ezzel akarták bizonyítani gazdagságukat, társadalmi helyzetüket és új gazdasági irányultságukat.

A reneszánszot a **humanizmus**, a világról és az emberről való újfajta gondolkodásmód jellemezte: „Minden dolog mértéke az ember.” A középkorhoz képest a humanizmus újragondolta a szabadság és az emberi

méltóság, a polgári gondolkodás és a nevelés eszméit. Az ember a nevelés által tökéletesedik: „Az ember nem születik valakinek, hanem valakivé válik, vágyainak és ösztöneinek művelése és a kultúra által épül fel” – mondta Rotterdami Erasmus. Felvirágzott az ókori nyelvek (görög, latin és héber) tanulmányozása. Fejlődésnek indult az ókori szövegek, valamint az evangéliumi és vallási szövegek kritikai kutatása. Ennek az emberi természet tanulmányozását és a klasszikus műveltséghez való visszatérést szorgalmazó szellemi mozgalomnak Firenze városa volt a bölcsője.

A humanizmus új emberi eszményképet hirdetett: a tudás iránt fogékony, méltóságteljes, felelős, polgárként és politikailag szabad, másokkal szemben türelmes, jó polgárét, aki részt vesz a város közügyeiben, amelyet szolgálnia kell ahhoz, hogy maga is elégedett legyen, hiszen érdekelt annak állandó fejlődésében.

A humanizmus lenyűgöző irodalmat hozott létre. Kiemelkedő írók és költők alkottak ebben az időszakban: Dante Alighieri, Francesco Petrarca, Giovanni Boccaccio (Itália), Miguel de Cervantes (Spanyolország), William Shakespeare (Anglia), François Rabelais, Michel de Montaigne (Franciaország), illetve Nicolaus Olahus, Grigore Ureche, Miron Costin és Ion Neculce román krónikáírók.

Időszalag

1348-1353	1455	1478-1492	1513	1532	1605
Giovanni Boccaccio megírja a <i>Dekameront</i> .	Gutenberg Bibliájának megjelenése	Firenzében Lorenzo de' Medici uralkodott.	Machiavelli megírja <i>A fejedelem</i> című művét, amelyet 1532-ben adnak ki.	François Rabelais megírja a <i>Gargantua és Pantagruelt</i> .	Miguel Cervantes megírja a <i>Don Quijote de La Manchát</i> (annak első részét).

Felfedezem

A reneszánsz a művészetben az emberi test formáinak és arányainak újrafelfedezésével, az ókori minták követésével, a mozgás megjelenítésével, új technikai megoldásokkal vette kezdetét: ilyen például a perspektíva, az absztrakció, a chiaroscuro, illetve új anyagok használata (olajfestészet). A művészek elkezdték aláírni alkotásaikat.

Építészet

A reneszánsz stílus az ókori, illetve a román és a gótika építészeti elemeinek ötvözése. Változatos, kiegyensúlyozott arányú, művészi értékében egyedülálló épületek, templomok, paloták, villák, könyvtárak, közterek és emlékművek stb. létrehozását tette lehetővé. A korszak építészetének jellegzetes alkotása a kupola.

A kupola ablakkal tagolt felső része teszi lehetővé a fény bejutását.

A harangtornyot Giotto (1266–1337) tervezte, és 1334 és 1359 között épült; négyszintes, és 85 méter magasra emelkedik.

A kupola átmérője 42 méter, magassága 91 méter.

A falakat márványberakások borítják. A felhasznált márvány három színű: fehér (Carrara), vörös (Maremma) és zöld (Prato).

A kupola külsejét halszájka mintára rakott vörös téglákkal borították. A kupola belseje az *Utolsó ítéletet* ábrázolja.

Santa Maria del Fiore, Firenze

Szószedet

Perspektíva = egy tárgy térbeli ábrázolása sík felületen, térhatás.

Chiaroscuro = a fény és az árnyék játéka által a festményen létrehozott művészi hatás.

Történelmi személyiség

A firenzei

Filippo Brunelleschi (1377–1446)

építész, mérnök és szobrász, az olasz reneszánsz egyik legjelentősebb művésze.

Műveiben bevezette a perspektívát, vagyis a tárgyak térbeli érzetét keltő ábrázolásmódot sík felületen. Leghíresebb műve a firenzei Santa Maria del Fiore dóm, amelyet az olasz quattrocento (15. század) építészeti remekművének tartanak.

Szobrászat. A reneszánsz legnagyobb szobrásza Michelangelo Buonarroti, aki a *Pietát*, *Dávid* és *Mózes* szobrait, valamint a Medici-kápolna *Hajnal*, *Alkony*, *Nappal* és *Éjszaka* nevű szobrait alkotta.

Festészet. Számos művész alkotott, közülük a legkiemelkedőbbek:

- Leonardo da Vinci, aki a *Giocondáról* vagy *Mona Lisáról*, a *Sziklás madonnáról*, az *Utolsó vacsoráról* stb. híres.
- Michelangelo, a Sixtus-kápolna festője, ahol a *Teremtés* és az *Utolsó ítélet*, a *Szent család* című freskókat készítette.
- Raffaello Sanzio, a szelídségükről és szépségükről híres Madonnák mestere: a *Sixtusi Madonna*, a *Madonna a réten*, az *Athéni Iskola*.

Michelangelo: Mózes

Raffaello Sanzio: *Madonna della Seggiola*

Időszalag

1495-1498	1501-1504	kb. 1503-1506	1508-1512	1508-1517
Leonardo da Vinci megfesti <i>Az utolsó vacsorát</i> .	Michelangelo befejezi a <i>Dávidot</i> .	Leonardo da Vinci megfesti a <i>Mona Lisát</i> (<i>Gioconda</i>).	Michelangelo megfesti a <i>Sixtus-kápolna</i> mennyezetét.	Raffaello Sanzio megalkotja a pápai lakosztály freskóit, köztük az <i>Athéni iskolát</i> .

Leonardo da Vinci (1452-1519)

ESETANULMÁNY. LEONARDO DA VINCI ÉS MICHELANGELO BUONARROTI

Művészként, tudósként, feltalálóként és filozófusként **Leonardo da Vinci** a reneszánsz egyik legjelentősebb képviselője volt.

Leonardo da Vinci személyiségének összetettségét példázza, hogy foglalkozott az anatómia tanulmányozásával, műveiben pontosan ábrázolta az emberi testet, a botanika tanulmányozásával, az optikával, a katonai és civil építészettel, a korban szokatlan eszközök tervezésével (helikopter, repülőgép, tengeralattjáró, bűvárfelszerelés, kerékpár), az olasz városok térképeinek elkészítésével, a sokszögek rajzainak elkészíté-

Darummodell

Repülőszerkezet

sével, hangszerek feltalálásával. A festő Leonardo által alkotott művek ma világszerte ismertek: *Mona Lisa / Gioconda*, *Az utolsó vacsora*.

Leonardo da Vinci művei tükrözik azt, ahogyan egyetemes művészeti lángészként hűen értelmezte és közvetítette a környező valóságra vonatkozó ismereteket.

Művészi teljesítménye messze felülmúlta korát.

Az utolsó vacsora

1475-ben született a toszkánai Caprese városában **Michelangelo Buonarroti**, az itáliai reneszánsz egyik legjelentősebb művésze. Tizennégy évesen találkozott Lorenzo de Medicivel, aki udvari művészenek fogadta fel.

Michelangelo legnagyobb szenvedélyét a szobrászat jelentette. A vatikáni Szent Péter-székesegyházban látható Pietà volt Michelangelo első nagy megrendelése, és ez az egyedüli műve, amelyet ellátott a kézjegyével. A remekmű egyetlen carrarai márványtömbből készült, amit a művész személyesen választott ki, és közel kilenc hónapig tartott Rómába történő szállítása.

A művész remekműveinek sorát a *Dávid* és a *Mózes* című alkotások teszik teljessé. Szobrai a megszólalásig élethűek, a művész a legapróbb részleteket is márványba öntötte. Michelangelo idejét és tehetségét Firenze és Róma, az itáliai reneszánsz két fővárosa között osztotta meg.

1508-ban II. Gyula pápa Michelangelót egy hatalmas feladattal, a vatikáni Sixtus-kápolna mennyezetének kifestésével bízta meg, ez a munka négy évig tartott.

A Sixtus-kápolna mennyezetén különféle bibliai jelenetek láthatók, például a világosság és a sötétség szétválasztása, a csillagok, illetve Ádám és Éva teremtése. A Sixtus-kápolna freskóit élénk, ragyogó színekkel festette meg. A művészt teljesen kimerítette a munka, hiszen legtöbbször egyedül dolgozott.

Művészi zsenialitása építészként és költőként is megmutatkozott. A Michelangelo által tervezett építészeti alkotások közé tartozik a Szent Péter-székesegyház kupolája, a római Farnese-palota, a Medici-kápolna és a firenzei Biblioteca Laurenziana. Költőként szonettek és madrigálokat (egy nőnek szóló finom érzelmeket vagy bókákat kifejező rövid versforma) írt.

Michelangelo élete, munkássága és művei számos könyvet és művészfilmet ihlettek meg. Ilyen például Irving Stone *Agónia és ekstázis* című könyve, amely az azonos című film alapjául szolgált.

Michelangelo (1475-1564)

Pietà

Sixtus-kápolna

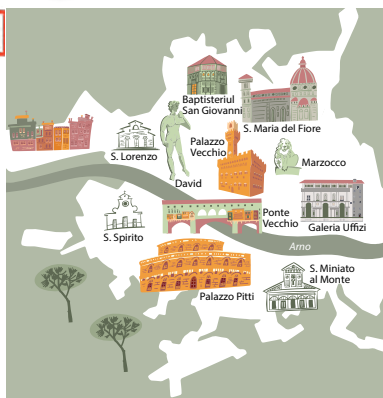

Ádám teremtése

Alkalmazom és elemzem

Térkép

A San Miniatoal Monte templom belseje

A MŰVÉSZ NEVE

RÖVID BEMUTATÁS:

A művész arcképe

HÍRES IDÉZETEK

„Megláttam az angyalt a márványtömbben, és addig véstem, míg ki nem szabadítottam.

A művész életművét és személyiségét bemutató képek.

Michelangelo

Keress rá az internetes forrásokra, és a minta alapján készíts plakátot a tanult alkotókról, Leonardo da Vinciről és Michelangelóról!

Saját portfólió.

Idő és tér

1. Nézd meg figyelmesen a mellékelt térképet, és próbáld meg kideríteni a rajta látható város nevét! Nevezd meg a város reneszánsz korszakából származó műemlékeket és műalkotásokat, amelyeket a történelemórán tanultál!
2. Készíts bemutató szórólapot/plakátot/posztert az érintett városról!
3. A következő vakációban a szüleiddel együtt Olaszországba látogatsz. Minden költséget fedeznek, leszámítva a turista-látványosságokhoz szükséges belépőjegyeket. Tudsz-e segíteni a szüleidnek az utazás megtervezésében? Tudsz-e költségvetést készíteni bevételeidről és kiadásaidról a jegyekre szánt pénz megszerzése érdekében? Keress internetes forrásokat, és javasolj szüleidnek olyan útvonalakat, amelyek érintik a reneszánsz korszak nevezetességeit vagy műemlékeit!

A történelmi forrás

Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, majd válaszolj a kérdésekre!

- A.** „A firenzei Santa Maria del Fiore székesegyház lenyűgöző kupolája a világ egyik legnagyobb építésének, Filippo Brunelleschinek lángelméjét bizonyítja, aki olyan reneszánsz zeniket előzött meg, mint Michelangelo és Leonardo da Vinci. Sok kortársához és későbbi művészhez hasonlóan Brunelleschi is az ókori görög és római mintákat igyekezett feleleveníteni, és ezzel új építészeti stílust teremtett (...) A kupola építése 16 évig tartott. Egy római látogató 1434-ben így jellemezte: «valóban fenséges, égis érvé építmény, olyan nagy, hogy árnyékában Toszkána összes lakója menedéket találhatna, ráadásul faboltozat (ideiglenes szerkezet egy boltozat vagy boltív alátámasztására) vagy ácsmunka nélkül épült, olyan mesteri tudással, amit talán még az ókoriak sem birtokoltak vagy értettek.»

(Simon Sebag Montefiore: *A történelem óriásai*)

- B.** „Michelangelót már életében is a világ legnagyobb művészeinek tartották, és az utána következő évszázadok sem tudták eltörölni egyetemes lángelméjének ragyogását. Szobrász, festő, építész és költő volt, a reneszánsz fénykorának megtestesítője. Még ma is csak bámulni és csodálni lehet alkotói tehetségét, elképesztő lendületét, fáradhatatlan energiáját, amiért az *Il Divino, az isteni* jelzőt kapta, illetve szenvedélyes és félelmetes nagyságán, amiért a Rettentő becenevet érdemelte ki...”

(Simon Sebag Montefiore: *A történelem óriásai*)

- a. Nevezd meg az **A** forrásból azt a történelmi időszakot és teret, amelyből a reneszánsz művészek ihletet merítettek!
- b. Nevezd meg a **B** forrásban bemutatott személyiséget!
- c. Említsd meg a forrást, ahol építészeti fogalmak szerepelnek! Válaszd ki és magyarázd meg a benne található fogalmakat!
- d. Hasonlítsd össze a középkori és a reneszánsz építészetet! Állapítsd meg egy köztük levő hasonlóságot és egy különbséget!

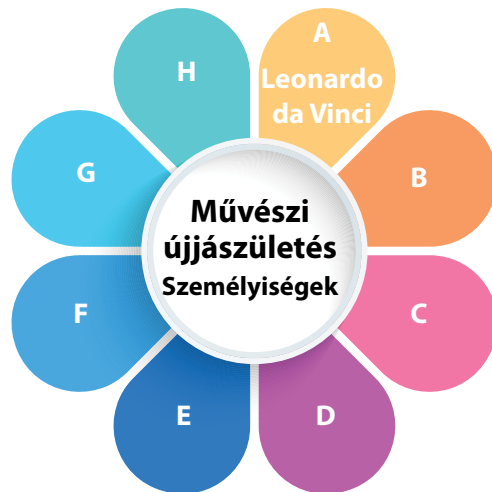

Értékelek és alkotok

Együttműködöm

1. *Én, a reneszánsz idején.* Alkosd újra a reneszánsz kor híres festményeit! Lépj a *Google Arts & Culture, Reneszánsz* oldalra! Válaszd ki a neked tetsző festményeket, amelyeket újra tudsz alkotni (emberek, hely, ruhák, táj stb.)! Rekonstruáld a festményt, majd készíts róla fényképeket! Hasonlítsd össze művedet az eredetivel! Beszélj meg osztálytársaidal a kiválasztott műveket, azok szerzőit és a munkáikat! Mutassátok be az általatok készített fényképeket egy kiállításon! **Saját portfólió.**
2. Keressetek internetes forrásokat, és a mintát követve a padtársatokkal együtt töltsétek ki a füzetben a „Lótuszvirágot”! **Saját portfólió.**

*A „Lótuszvirág” módszer egy téma kidolgozásában nyújt segítséget. A téma a virág közepére van írva. Először az első nyolc szíromra az óramutató járásával megegyező irányban felírjuk az ötleteket/adatokat/személyeket stb. A nyolc ötlet/adat/személyiség lesz a másik nyolc szírom központi témája.

Leonardo da Vinci, Arcképek

Virtuális könyvtár

Javier Alonso Lopez,
A kis hőseim. Leonardo da Vinci
Botticelli: *Háromkirályok imádása*

Michelangelo: *Dávid*

3. Szervezz virtuális körutakat az olasz reneszánsz városokban: keresd fel a reneszánsz kori műemlékeket és műalkotásokat! A 23. oldalon található minta alapján írd útinaaplót a városnézésekről!

A vatikáni Szent Péter-bazilika

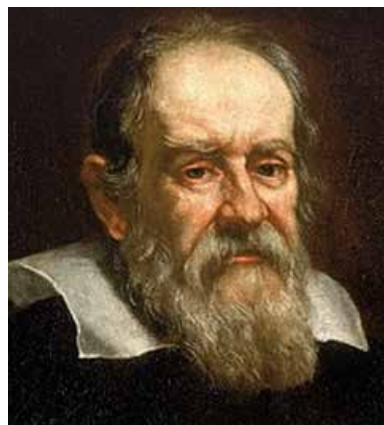
A Szent Péter-bazilika belseje

ESETANULMÁNY. GIORDANO BRUNO ÉS GALILEO GALILEI

Giordano Bruno (1548-1600)

Galileo Galilei (1564-1642)

Galileo az inkvizíció előtt, Cristiano Banti festménye, 1857.

A reneszánsz korában a tudomány terén is jelentős előrelépés történt. Nikolausz Kopernikusz lengyel csillagász azt állította, hogy a Nap áll a Naprendszer középpontjában, és a bolygók körülötte keringenek (heliocentrikus elmélet). Ez ellentétben állt a katolikus egyház által vallott geocentrikus elmélettel, amely szerint a Föld a világegyetem középpontja.

Giordano Bruno olasz teológus és humanista filozófus volt a reneszánsz idején. Eszméi miatt a katolikus egyház kiátkozta, ezért Franciaországba, majd Angliába menekült. Forradalmi gondolatait több mint 20 műben írta meg, ezek egyike *A végtelenről, a világegyetemről és a világokról*. Giordano Bruno azt állította, hogy a csillagok olyanok, mint a Nap, illetve hogy a világegyetem végtelen, és végtelen számú, értelmes lények által lakott világoknak ad otthont. Giordano Bruno műveiben átvette Kopernikusz elméletét. 1591-ben visszatért az itáliai Velencébe, ahol magántanárként előadásokat tartott, de az inkvizíció letartóztatta. Hatévnyi börtönben való raboskodása során számtalanszor kihallgatták, istenkáromlással, erkölcstelen viselkedéssel és eretnekséggel vádolták. Mivel nem volt hajlandó megtagadni hitét, elítélték, és 1600. február 17-én a római Campo dei Fiori téren máglyán elégették. Minden művét betiltották.

Galileo Galilei nagy olasz fizikus, matematikus, csillagász és filozófus volt, akit a „modern tudomány atyjának” is neveznek. Eredményei közé tartozik a harmincszoros nagyítást lehetővé tevő távcsövek megépítése, valamint a Jupiter holdjainak felfedezése. Számos csillagászati megfigyelést végzett, ezek alátámasztották a heliocentrikus elméletet, és bebizonyították a ptolemaioszi, Földközpontú modell téves voltát (a Vénusz fázisai). Az első csillagászok egyike, aki megfigyelte a napfoltokat és a Hold krátereit. Galilei számos könyvet írt, a legismertebb a *Párbeszéd a két legnagyobb világrendszerről, a ptolemaiosziról és a kopernikusziról* című műve.

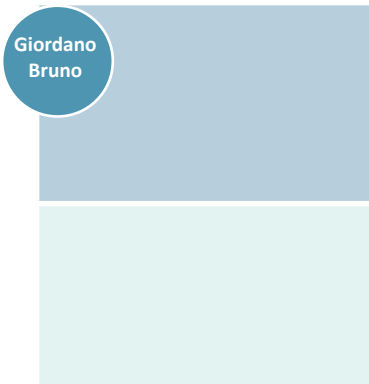
Galileo Galileit is „súlyos tévelygéssel és eretnekséggel” gyanúsították, mert azt a nézetet vallotta, hogy a Nap áll mozdulatlanul a világegyetem középpontjában, és hogy a Föld nem a középpontban van, hanem kering. Az általa vallott eszmék miatt megtiltották, hogy műveit kiadja, beleértve azokat is, amelyeket szándékában állt megírni.

Egy közismert legenda szerint, miután az inkvizíció törvényszéke előtt visszavonta elméletét, miszerint a Föld a Nap körül kering, Galilei állítólag ezt a híressé vált mondatot mormolta maga elé: „És mégis mozog!” (*Eppur si muove!*), ám nincs bizonyíték arra, hogy ez valóban megtörtént. Galilei műveiben különböző tudományos műszereket ír le: pontos mérleget a levegőben vagy vízben lévő tárgyak mérésére, katonai és geometriai iránytűt stb. Galilei javaslatot tett a fénysebesség mérésének kísérleti módszerére. Ő volt az egyik első tudós, aki megértette a hangrezgés fogalmát. Galilei eredetileg alkotott a matematikában is. Bebizonyította, hogy noha a legtöbb egész nem négyzetszám, mégis ugyanannyi egész van, mint négyzetszám.

Elemzem és megoldom

A mellékelt képen Galileo Galilei és segédje, Vincenzo Viviani látható, aki 1660-ban egy ágyúlövés által keltett zaj és a villogó fény megfigyelésével kiszámította a hangsebességet.

1. Azonosítsd az **A** és **B** képen a korabeli tudósok által használt három eszközt!
2. Másold le a füzetedbe az ábrát, és egészítsd ki két, Giordano Brunóhoz és Galileo Galileihez kapcsolódó ismerettel!

Galileo Galilei, Tito Lessi festménye, 1892.

Galileo Galilei és a velencei dózse, Giuseppe Bertini festménye

C. **Galileo Galilei**

A távcső

A termoszkóp (hőmérő)

A mérlegecske
(geometriai és katonai iránytű)

3. Nézz utána az interneten, és készíts rövid (multimédiás) prezentációkat Galileo Galilei találmányairól – **C** forrás! Ezután beszélj meg az osztálytársakkal, milyen jelentősége van Galileo Galilei felfedezéseinek a modern tudomány számára!
4. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!
 - A. „Ha az embernek az a rendeltetése, hogy megismerje a világegyetemet, akkor csak fel kell emelnie tekintetét és gondolatait a fölötté lévő égboltra és az a fölött száguldó világokra. Ebben a látványban valóban szemlélődhet, ezt a könyvet valóban elolvashatja (...), mert egy tökéletes egész terve és elrendezése.”
(Giordano Bruno)
 - B. „Giordano Bruno arra készítette az embereket, hogy elgondolkodjanak és vitázzanak Kopernikusz elméletéről.”
(J.D. Bernal, *A tudomány a társadalom történetében*)
 - C. „Azt állítani azonban, hogy valójában a Nap áll a világ középpontjában, és hogy nem keletről nyugat felé halad, illetve hogy a Föld a harmadik égbolton van, és könnyűszerrel kering a Nap körül, igen veszélyes dolog (...), mert ártalmas a szent hitre, a Szentírást pedig tévesnek vagy hamisnak állítja be.”
(Bellarmine bíboros, Galilei perének egyik résztvevője)
 - a. Nevezd meg és magyarázd meg a három forrás által képviselt elméletet! Miért tartja a **C** forrás szerzője veszélyesnek az elméletet?
 - b. Képzeld el, hogy Galileo Galilei vagy az inkvizíció előtt! Védekezésedhez használj fel három tudományos érvet a leckéből vagy más, általad tanult tantárgyból!

ESETTANULMÁNY. NICCOLÒ MACHIAVELLI

Niccolò Machiavelli (1469-1527)

Keresd ki a *Magyar értelmező szótár*ból a 'machiavellizmus' szó jelentését! Beszéljétek meg a jelentését az osztályban!

Stefano Ussi:
Niccolò Machiavelli a dolgozószobájában, 1894.

Niccolò Machiavelli szobra Firenzében

Niccolò Machiavelli olasz diplomata, történész, drámaíró és filozófus volt. Jeles gondolkodóként a rendkívüli intelligenciával megáldott Machiavelli erkölcsi értékrendjét Itália egyesítésének rendelte alá.

Az *Il Principe*, vagyis *A fejedelem* az első modern politikai értekezés, a kormányzásról szóló írás, amely sokáig kéziratban terjedt, és 1532-ben, öt évvel a szerző halála után jelent meg. Machiavelli a politikát művészetnek tekintette, amelynek feladata az állam megteremtése, védelme és megerősítése. A fejedelemnek készen kell állnia arra, hogy az állam érdekében olyan dolgokat is megtegyen, amelyek az emberek közötti kapcsolatokban törvénytelennek minősülnek. Erős hadsereggel kell rendelkeznie, tanulmányoznia kell a diplomácia művészetét, ösztönöznie kell a művészteket és a tudományokat, fenn kell tartania rangjának nagyságát, és nyilvános előadásokat és játékokat kell biztosítani a népnek. Machiavelli szerint a férfiak legfontosabb erényei a bátorság, a kitarás, az intelligencia és az önbizalom.

Az 1525-ben megjelent *Firenze története* az első olasz nyelven írt történelmi mű, amely jól mutatja a szerző bátorságát, ahogyan bemutatja a firenzei politika okait és következményeit.

Machiavelli művei közé tartozik a *Beszélgetések Titus Livius első tíz könyvéről* és egy színdarab is (*Mandragóra*).

Elemzem és megoldom

Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „A bölcs uralkodó tehát ne legyen szótartó, ha ez a magatartás kárára válik, s ha az okok, melyek miatt ígéretet tett, megszűntek. (...) Különben is a fejedelem mindig talál rá alkalmat, hogy csalárdságát jó színben tüntethesse fel. (...) Aki be akarja csapni az embereket, mindig megtalálja köztük a maga emberét.”

(Niccolò Machiavelli: *A fejedelem*)

B. „Mindebből vita származik: szeressék-e inkább az uralkodót, mint féljék, vagy ellenkezőleg. Azt feleljük, egyik is, másik is szükséges lenne, de mivel nehéz e két dolgot összebékíteni, biztonságosabb, ha tartanak tőle, mint ha szeretik, ha a kettő közül egyiknek már hiányoznia kell.”

(Niccolò Machiavelli: *A fejedelem*)

- Az **A** és **B** forrás, valamint a leckében szereplő ismeretek alapján beszélj meg osztálytársaitokkal, hogy milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie egy állam vezetőjének!
- Egyetértesz a szerző által az **A** forrásban megfogalmazott megállapítással? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?
- Beszéld meg a **B** forrást egyik osztálytársaddal! Kérdezd meg, mi a véleménye az idézetről! Egyeztetsetek, majd ismertessétek véleményeteket a többiekkel!

ESETTANULMÁNY. WILLIAM SHAKESPEARE

Az angol nyelvű világban a reneszánsz legjelentősebb képviselője **William Shakespeare** költő és drámaíró, akit a legjelentősebb angol nyelvű íróknak tartanak. Hírnevét a több mint harminc színdarabjának köszönheti, ezek közül tíznek az angol történelem, hétnek a görög–római történelem a háttere. Őt „nagy tragédiát”, tizenöt vígjátékot is írt. Műveiben korának nagy kérdéseit mutatta be, és emlékezetes szereplőket/karaktereket teremtett.

Darabjait világszerte ismerik és játsszák a színházakban: *Rómeó és Júlia*, *IV. Richárd*, *III. Richárd*, *Hamlet*, *Lear király*, *Othello*, *A windsori vígjáték*, *Szentiván-éji álom*, *A velencei kalmár* stb.

William Shakespeare (1564-1616)

Shakespeare-darabok szereplőinek felvonulása (ismeretlen művész, 1840 körül)

Shakespeare legnépszerűbb színdarabja a *Rómeó és Júlia*. A fiatal veronai szerelmesek drámája számos nemzedéket megérintett. A szerelmespár szembeszáll a társadalmi előítéletekkel, a családi gyűlölettel, a hiú becsvágygal és a sorssal.

A *Hamlet* Shakespeare legmélyebb és legjelentősebb drámája. A műben elhangzó „Lenni vagy nem lenni, az itt a kérdés”, az egyik leghíresebb drámai sor. Hamlet ifjú dán királyfi bosszút esküszik nagybátyja ellen, aki meggyilkolta az apját, ez pedig drámai események egész sorozatát indítja el.

William Shakespeare valamennyi darabját a híres Globe színházban játszották, amelynek jelszava a színház függönyén is olvasható volt: „Színház az egész világ, És színész benne minden férfi és nő.” (*Ahogy tetszik*) Shakespeare megteremtette a színpad új felosztását, ez egyszerre több díszlet használatát tette lehetővé, és megszüntette a színészek és a közönség elválasztását.

Hamlet dán királyfi

»»»» Elemzem és megoldom

1. Hallottad már a „Lenni vagy nem lenni” idézetet? Melyik darabban szerepel, és melyik szereplő mondja?
2. A tankönyv szövegéből kiindulva nevez meg egy, a William Shakespeare darabjaiban megjelenő emberi értéket!
3. Válasszatok ki egy, gyerekek számára átdolgozott darabot Shakespeare műveiből, osszátok ki a szerepeket, és „alkossatok újra” egy jelenetet! Az angoltanároktól segítségével a szerző nyelvén is előadhatjátok.

A Globe színház belseje

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

Nézd meg figyelmesen a térképet, majd válaszolj a kérdésekre!

- Nevez meg két olyan várost, ahol 1471 előtt nyomdát létesítettek, és fogalmaz meg egy kijelentést a könyvnyomtatás feltalálásának jelentőségéről!
- Adj példát két itáliai városra, amelyek a reneszánsz fontos központjai voltak!

A könyvnyomtatás legfontosabb központjai a 15. században

A könyvnyomtatás központjai a 15. században

A történelmi forrás

- Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a következő kérdésekre!

A. „A reneszánsz a kapitalista viszonyok és a polgárság kialakulásával együtt jelent meg, először Itáliában, majd Európa többi részén. Mivel

egyre szélesebb társadalmi rétegek fértek hozzá a kultúrához, a reneszánsz kultúra művelői szinte kizárólag a világi emberek közül kerültek ki, főként a polgárság, a városlakók és részben a nemesség soraiból, akiknek anyagi lehetőségük és érdekük volt a magas kultúra elsajátítása [...] A 15. századtól kezdve a köztársaságok, a helyi fejedelemségek és a pápaság a reneszánsz kultúra és művészet támogatására, a humanisták és művészek védelmére irányuló politikát folytattak.”

(Radu Manolescu, *Egyetemes középkori történelem*)

B. „A könyvnyomtatásnak a tudományra és általában a kultúra fejlődésére gyakorolt hatása valóban forradalmi volt. Négyszáz éven át a könyvnyomtatás volt a tudás (társadalmi rétegeken, téren és időn átívelő) megőrzésének és terjesztésének fő eszköze. Ami a könyvnyomtatás fejlődését és a tudás szolgálatában való felhasználását illeti a román fejedelemségekben, a következőket említjük: az első szláv nyelvű egyházi nyomtatvány 1508-ból származik (Macarie, Dealu kolostor), ugyanezen a területen az első román nyelvű nyomtatvány 1544-ben (*Katekizmus*, Nagyszeben) és 1559-ben (Coresi, Brassó) jelent meg.”

(René Taton, *Általános tudománytörténet. A modern tudomány 1450-től 1800-ig*)

- Nevez meg az **A** forrásból két tényezőt, amelyek elősegítették a reneszánsz terjedését!
 - A **B** forrás alapján határozd meg a könyvnyomtatás szerepét az emberiség történetében!
 - Gyűjts ismereteket a nyomdagép feltalálójáról, és készíts róla rövid multimédiás bemutatót!
- Olvasd el figyelmesen az alábbi állításokat, és jelöld meg, melyikük a reneszánsz oka vagy következménye!
 - az itáliai városok fejlődése;
 - a humanizmus fejlődése;
 - a művészetek fejlődése.
 - A **C** és **D** forrás alapján készítsd el Lorenzo de Medici történelmi személyiséglapját a 22. oldalon található minta alapján. **Saját portfólió.**

C. „Lorenzo de' Medicinek köszönhetően Toszkána tartomány fővárosa fénykorát élte, és gazdasági, kulturális téren nemcsak Itáliában, hanem egész Európában meghatározóvá vált. [...] Firenze lett az itáliai reneszánsz bölcsője, központja, ahonnan a reneszánsz civilizáció kisugárzott [...] Képességei miatt Lorenzo közvetítőként és a félsziget politikai egyensúlyának biztosítékaként lépett fel a különböző, állandó háborúskodásban álló olasz tartományok között. Emiatt az itáliai politikában a „mérleg nyelvén” tekintették, és pusztán jelenléte pajzsként szolgált az olaszországi ügyekbe való külföldi beavatkozás veszélye ellen [...] Bőkezű támogatásával a korban példátlan művészeti virágzást ösztönzött és biztosított Firenzében. Lorenzo il Magnifico az irodalom és a költészet pártfogója, a híres San Marco-kertben értékes tárgyak és ókori szobrok gyűjtője, új tehetségek felfedezője, aki a legmagasabb szinten támogatta az irodalmat és a művészeteket. Híres személyiségek éltek és alkottak az udvarában, és a kor legnagyobb művészei dolgoztak neki.”

(Lorenzo il Magnifico Firenzéje, www.historia.ro)

D. Ottavio Vannini:
Lorenzo de' Medici művészek társaságában

Értékelek és alkotok

»»»» Együttműködöm

1. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrást, és válaszolj a kérdésekre!
„Úgy helyénvaló, hogy udvari emberünknek legyen irodalmi műveltsége, és ne csak latinul, hanem görögül is tudjon [...], ismerje a költőket, a szónokokat és a történetírókat, és emellett tudjon versben és prózában írni [...] Nem lennék elégedett a mi lovagunkkal, ha nem lenne zenész is egyben. Van még egy dolog, amit igen fontosnak tartok: ez a rajzolásához való tehetség, valamint a festészet ismerete. Azt akarom, hogy udvari emberünk tökéletes lovag legyen.”

(Baldassare Castiglione: *Az udvari ember*)

- a. Mutasd be a forrás alapján a reneszánsz kor emberideálját!
 - b. Hasonlítsd össze a középkori lovagot a reneszánsz lovaggal!
 - c. Padtársaddal együtt állapítsátok meg a reneszánsz ember három jellemzőjét, amelyeket saját magatokban is felismertek!
 - d. Vázold fel a reneszánsz ember arculatát! Ehhez felhasználhatsz szavakat, rajzokat és képeket. **Saját portfólió.**
2. Padtársaddal közösen készíts digitális eszközök segítségével bemutatót a reneszánsz kori divat fejlődéséről!

»»»» Tanulni tanulok

A csillagrobbanás módszer segítségével válaszolj a kérdésekre!

Mi a reneszánsz?

Kik a képviselői?

Mikor jelent meg?

Miért?

Hol jelent meg?

Virtuális könyvtár

Wuji House, Javier Alonso López:
Világtörténelem. A reneszánsz
A vitruviusi ember

Galileo Galilei nagy felfedezései

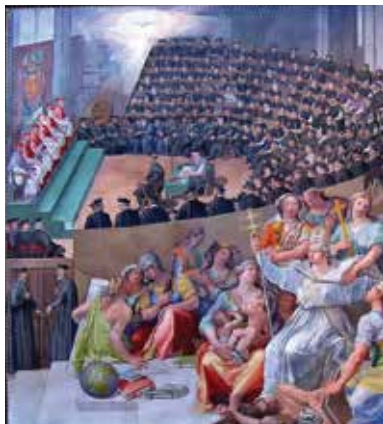
Szószedet

Bűnbocsánat = a bűnök teljes vagy részleges bocsánata, amelyet a katolikus egyház egy bizonyos pénzösszegért cserébe a híveknek nyújt.

Zsinat = egy tartomány, egy ország vagy az egész világ katolikus egyházvezetőinek képviselőiből álló gyűlése, amelyen dogmatikai, erkölcsi vagy egyházfegyelmi kérdésekben döntenek.

Dogma = tan, az egyház tanítása, amit sem bírálni, sem megkérdőjelezni nem lehet.

A reformáció nem keresztényellenes, hanem egyházellenes volt! Mivel a pápaság ellen tiltakoztak, a katolikus egyházzal szakító hívőket **protestánsoknak** nevezték.

A trentói zsinat, 1588-ban készült festmény

Az ellenreformáció

A katolikus egyház gyorsan válaszolt a kihívásra, és elindította az **ellenreformációt**. Ennek keretében igyekeztek megújítani a papságot, új szerzetesrendeket hoztak létre, összeállították a tiltott könyvek listáját (1559), és kibővítették az inkvizíció tevékenységét. Az ellenreformáció a **trentói (tridenti) zsinaton** (1545–1563) teljesedett ki, amelyen újra kimondták a pápa hatalmát a katolikus egyház felett, papnevelő intézetek létrehozását rendelték el. Betiltották a búcsúcédulák árusítását. Az üdvözülést már nemcsak a hit által, hanem jó cselekedetekkel is el lehetett nyerni.

Időszalag

1517
Luther Márton

1541
Kálvin János

1545-1563
A tridenti zsinat

A REFORMÁCIÓ. AZ ELLENREFORMÁCIÓ

Megismerem és megértem

Luther Márton a wormsi birodalmi gyűlésen (1521)

A 16. század elején Németországban bontakozott ki a katolikus egyház tekintélyét megkérdőjelező mozgalom, az úgynevezett vallási reformáció. Az új eszmei irányzat a csökkenő pápai tekintély, a katolikus egyház által kivetett új adók, az Oszmán Birodalommal való háborúk és a nép elégedetlensége miatt előrelátható volt.

A reformációnak sokféle oka volt:

- **vallási** (búcsúcédulák árusítása, a papok erkölcselensége és tudatlansága, latin nyelvű istentisztelet);
- **tudományos** (a humanisták megkérdőjelezték az egyházi dogmákat, és az ember alkotóerejét helyezték előtérbe);
- **gazdasági** (a katolikus nemesek és királyok el akarták kobozni a katolikus egyház tetemes vagyonát);
- **politikai** (a katolikus királyok már nem fogadták el a pápa politikai fennhatóságát).

A reformáció következményei:

- A kereszténység egységének meggyengülése (az új keresztény egyházak kiválása a katolikus egyházból);
- számos konfliktus kirobbanása a protestánsok és a katolikusok között (polgárháborúk és vallásháborúk);
- Németország vallási megosztottsága – az uralkodók vallása az alattvalók vallása lett; V. Károly császár 1555-ben elismerte Németország vallási megosztottságát;
- a nemzeti nyelvek használata az istentiszteleteken;
- a reformáció elterjedése a német térségben, Svájcban, Németalföldön, Angliában, Skóciában, Franciaországban, a skandináv országokban és Erdélyben.

Felfedezem

Az 1517-ben a **Luther Márton** által meghirdetett egyházellenes mozgalom a **reformáció** nevet kapta, és számos eszmei, kulturális és szemléletbeli változást indított el. Luther azt állította, hogy az egyház létének alapja a hit, és hogy a hit egyetlen forrása a Szentírás. A búcsúcedulák gyakorlatát elítélő elképzeléseit 95 tételben terjesztette elő, amit a wittenbergi vártemplom kapujára helyezett ki. Luther úgy érvelt, hogy csak két szentség van: a keresztség és az úrvacsora. Ugyanakkor elutasította a papi nőtlenséget, Szűz Mária, a szentek és a szentképek/szobrok imádatát, a kolostorok működését, bevezeti a **hit általi üdvözülés** és a személyes érdem fogalmát (nem a társadalmi származás számít, hanem a személyes érdem – értelem, műveltség, munka). 1522-ben lefordítja németre a Bibliát, és ezzel 1530-tól kezdve megteremti a **lutheranizmus** alapjait.

A reformáció másik képviselője, a francia teológus **Kálvin János** az 1540-es években Genfben protestáns közösséget alapított. A Luther Mártonnál forradalmibb Kálvin *A keresztény vallás intézményei és az egyházi rendtartások* című művében az **isteni predestináció (eleve elrendelés) tanát** és az istentisztelet szertartásának egyszerűsítését javasolta. Kálvin az erkölcs, a munka, a becsületesség jelentőségét hangsúlyozta, és azt, hogy a gazdagság nem bűn. A **kálvinizmus** futótűzként terjedt el Franciaországban, Hollandiában, Skóciában, a német államokban és Közép-Európában.

Személyes, illetve politikai és gazdasági okok miatt is, 1534-ben a „szupremáciai törvény” által az angol egyház függetlenné vált, és **VIII. Henrik** király az **anglikán egyház** feje lett. Ezzel lerakták az anglikán egyház alapjait. A király elrendelte a kolostorok megszüntetését és a katolikus egyház vagyonának elkobzását.

Luther németre fordított bibliája

Kálvin János: *A keresztény vallás intézményei*

Többet tudok

A reformátorok alapvető tanítását az öt *Sola* (latinul) foglalja össze:

- *Sola gratia* („egyedül kegyelemből”). Az üdvözülés csak Isten kegyelme által jön el.
- *Sola fide* („egyedül hit által”). Az üdvözülést egyedül a hit által nyerhetjük el.
- *Sola Scriptura* („egyedül a Szentírás”). Isten egyetlen hiteles és mérvadó Igéje a Biblia.
- *Solus Christus* („egyedül Krisztus”). Krisztus az egyetlen közvetítő Isten és ember között.
- *Soli Deo Gloria* („egyedül Istené a dicsőség”). Minden dicsőség egyedül Istent illeti meg.

Elemzem és megoldom

1. Tegy virtuális sétát a melki apátságban vagy bármely barokk műemlékben! A 23. oldalon található minta segítségével töltsd ki a virtuális utazás naplóját!

2. Hallgassd meg Tomaso Albinoni *Adagio* című barokk mű klasszikus és modern változatát! Hasonlítsd össze a két változatot! Tetszett, amit hallottál? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?
3. Állíts össze egy listát öt, a barokk kor zenéjét bemutató internetes oldalról!
4. Valamelyik számítógépes alkalmazásban (PowerPoint, Prezzi, Canva, Padlet stb.) készíts fényképalbumot az európai barokk stílusú műemlékekről! Az album legalább négy jellegzetes műemléket tartalmazzon, kísérje rövid szöveg a műemlékek nevééről, szerzőjéről és jellemző vonásairól! Osztálytársaidal közösen szervezzetek virtuális kiállítást az albumokból!
5. Az 58. oldalon található grafikus ábrázolás (rajzok) című feladatlap mintája alapján készíts tablót 3-4 barokk műemlékről! [Saját portfólió.](#)

Tomaso Albinoni (1671–1751)

Johann Sebastian Bach (1685–1750)

Peter Paul Rubens:
Idős nő és fiú gyertyával

Rembrandt Harmensz van Rijn:
Jákob megáldja József fiait

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

- Nézz meg egy történelmi atlaszt, és állapítsd meg a reformáció elterjedésének területét!
- Állítsd fel a helyes összefüggést az alábbi személyiségek és az országok között, ahol a reformációt terjesztették!

Luther Márton	Anglia
VIII. Henrik	Svájc
Kálvin János	német államok

- Másold le a füzetbe a táblázatot, majd a minta alapján egészítsd ki a megfelelő adatokkal!

Év			
Személyiség		VIII. Henrik	
Dokumentum			
Gondolatok	Hit általi üdvözülés		

A hit általi üdvözülés, VIII. Henrik, Az egyházi rendeletek, A szupremácia törvénye, 1534; Az eleve elrendelés tana, Luther Márton, 1517; Az angol egyház függetlensége, 1541; A 95 tétel, Kálvin János

A Luther-rózsa, a lutheránusok jelképe

A történelmi forrás

- Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!
 - „Arra kell tanítani a keresztyéneket, hogy – ha csak nem dúskálnak a fölöslegben – mindazt, ami az élet fönntartásához szükséges, tartsák kötelességüknek házuk népe javára fordítani, és semmiképp se pazarolják búcsúkra. (...) Minden igazán szíven talált keresztyén részesül a bűnhődésnek és a vétkekességnek teljes elengedésében búcsúcédula nélkül is.”
(Luther: A 95 tétel)
 - „Miért tilos nagyobb hasznot húzni az üzletből, mint a földtulajdonból? Honnan máshonnan származhatna a kereskedő haszna, mint a saját erőfeszítéseiből és a kereskedeleméből?”
(Kálvin János)
 - „A maga tudására támaszkodva a Szentírást saját felfogásának megfelelőleg elcsavarva s azon felfogással ellenkezőleg, melyhez ragaszkodott és ragaszkodik az Anyaszentegyház, melynek feladatai közé tartozik az, hogy a Szentírás valódi értelméről és magyarázásáról döntsön; vagy a Szentírást az atyák egyhangú megegyezésével ellenkezőleg magyarázni senki ne merészelje (...)”
(A trentói zsinat határozata)
 - „(...) a prédikátorok az evangéliumot hirdessék, ki-ki az ő értelme szerint, és a közösség ha venni akarja, jó, ha pedig nem, senki kényszerítéssel ne kényszerítse erre, de oly prédikátort tarthasson, akinek tanítása neki tetszik. Ezért pedig senki (...) a prédikátorokat meg ne bánthassa, ne szidalmazzanak senkit a vallása miatt, (...) és nem engedtetik meg, hogy bárkit fogsággal vagy elhurcolással fenyegetsenek a tanításáért, mert a hit Istennek ajándéka, ez pedig hallásból lesz, mely hallás Istennek Igéje által vagyon.”
(A tordai országgyűlés határozata, 1568)
 - Nevez meg az **A** forrás alapján egy, a lutheranizmusra jellemző gondolatot, a **B** forrás alapján pedig egy, a kálvinizmusra jellemző gondolatot!
 - A **C** forrás alapján említsd meg a trentói zsinat egyik határozatát!
 - A **D** forrásban mutass rá a vallási türelem egyik bizonyítékára!
 - Határozd meg a fenti források alapján a 16. század vallási nézeteinek közös értékeit!
- Állapítsd meg az alábbi állítások esetében, hogy azok a reformáció okai vagy következményei!
 - búcsúcédulák árusítása;
 - a protestáns szertartások megjelenése;
 - a könyvnyomtatás elterjedése;
 - a Biblia németre fordítása;
 - a katolikus egyház gazdasági kiváltságai;
 - a vallásháborúk.

A reformáció nemzetközi emlékműve, Genf

Értékelek és alkotok**»»»» Együttműködöm**

Osztálytársaiddal együtt vizsgáljátok meg Luther Márton munkásságának és személyiségének egyik mozzanatát! **Saját portfólió.**
Ne feledjétek a kutatás szakaszait!

- 1 Határozzátok meg a kutatás témáját!
- 2 Állítsátok össze a kutatási tervet!
- 3 Válasszátok ki az anyagokat, amelyekkel dolgozni fogtok: könyveket, szórólapokat, szótárakat, internetes forrásokat stb!
- 4 Gyűjtsétek össze a szükséges adatokat: információkat és képeket!
- 5 Fogalmazzátok meg a saját következtetéseiteket!
- 6 Írjátok meg a kutatási beszámolót, és mutassátok be az osztálynak!
- 7 Tegyétek a kutatás anyagát a **saját portfóliótokba!**

»»»» Tanulni tanulok

1. Olvassátok el az **A–C** forrásokat az osztálytársaitokkal együtt!
- A. „Mintegy 15 különítményt vezényeltek ki különböző helyszínekre. A harangok megkondulásakor a katolikusok megadták a jelet a mézárásra. Guise hercege alabárdosai élén már előre megszállta Coligny admirális szálláshelyét, ahol sok bátor nemesember gyűlt össze. A francia alabárdosok, akiket a király Coligny védelmének ürügyén hozzá küldött, nem álltak ellen, és inkább Guise herceget segítették szörnyű küldetésének végrehajtásában. Bárki szabadon megölhette ellenségét, ehhez elég volt, ha hugenottának bélyegezte.”
(*Luc Geizkofler német diák emlékiratai*)
- B. IV. Henrik (1589–1610) a nantes-i ediktummal (1598) véget vetett a vallásháborúknak. Ebben elismerték a protestánsok vallásszabadságát, és a protestánsok számára minden közhivatalhoz hozzáférést biztosítottak.
- C. 1562 és 1598 között Franciaországban vallásháborúk zajlottak, amelyeket a hugenották (protestánsok) és a katolikusok közötti viszálykodás váltott ki. 1572-ben, „Szent Bertalan éjszakáján” (augusztus 23–24.) mézárásra került sor, amelynek során csak Párizsban több mint 3000 hugenottát gyilkoltak meg. A vallásháborúk e tragikus eseménye több politikai, vallási és társadalmi tényező hatásaként jöhetett létre. Ennek előzménye a francia katolikus és protestáns nemesség között évtizedek óta zajló konfliktusokkal magyarázható

Másold le az alábbi táblázatot a füzetbe, és töltsd ki a rovatokat a követelményeknek megfelelően!

I. rovat: az előadásban hallott vagy a szövegben szereplő gondolatokból merített hangok;

II. rovat: a szöveg tartalma által benned keltett érzések;

III. rovat: a szöveg tartalma, illetve az ismereteid és élettapasztalatod közötti kapcsolatok megteremtése;

IV. rovat: a bemutatott eszmék tartalmából levonható „tanulság”, „tanítás”.

2. Emlékezz vissza a történelemórákon tanult vallásokra! Hasonlítsd össze a lecke során felfedezett információkkal, és készíts plakátot/posztert a 16. századi Európában létező vallások közös értékeiről! **Saját portfólió.**

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

Virtuális könyvtár

Wuji House, Javier Alonso López:
Világtörténelem. A protestáns reformáció. A spanyol inkvizíció

Szent Bertalan éjszakája

Szószedet

Kiváltságok = kizárólag egy államfőnek vagy közméltóságnak biztosított előjogok.

Dinasztia = uralkodóház; család, amelynek tagjai egymást követik az állam élén.

Merkantilizmus = közgazdasági elmélet, amely szerint egy ország gazdaságát a birtokában lévő nemesfém (arany) mennyisége határozza meg.

Forradalom = változás, gyökeres átalakulás egy adott területen; jelentős politikai változás.

I. Erzsébet, Anglia királynője

AZ ABSZOLUTIZMUS

Megismerem és megértem

„Teljhatalommal bír az ország felett. Minden tőle függ, a béke és a háború, az adók és vámok, a kiváltságok és a juttatások, a szolgálati terhek, az egész királyság kormányzása és igazgatása. Egyszóval a király teljhatalmú uralkodó: egyetlen testület, egyetlen előljáró sem korlátozhatja a hatalmát.” (Velençe párizsi követe a király teljhatalmáról, 1561)

Az **abszolutizmus** az a politikai rendszer, amelyben az uralkodó teljhatalommal rendelkezik az államban. A kifejezés a latin *Rex legibus solutus* – „a király fel van oldozva a törvények alól” – mondatból származik. Teljhatalmának alapja, hogy Isten földi képviselőjének tekintették. Az uralkodót az állammal azonosították, és személyét szentnek tekintették. Az abszolutizmus a 15. század végén jelent meg a legtöbb európai országban, klasszikus formáit Angliában I. Erzsébet (1558–1603), Spanyolországban II. Fülöp (1556–1598), Franciaországban XIV. Lajos (1643–1715), Oroszországban Nagy Péter (1682–1725), az Oszmán Birodalomban pedig Nagy Szulejmán (1520–1566) alatt érte el.

Az uralkodó kiterjedt előjogokkal rendelkezett: ténylegesen gyakorolta a teljes szuverenitás jogkörét, a törvényhozás és a pénzverés jogát, ő volt a hadsereg legfőbb parancsnoka, a legfőbb bíró, ő vezette a külpolitikát, ő hirdetett háborút, és ő kötött békét. A hatalomnak az uralkodók kezében való összpontosulása egyrészt az államközpontosítás és a területi egységesítés politikájának, másrészt a nemesség gazdasági és katonai hanyatlásának, a polgárság felemelkedésének és a katolikus egyház hatalmát gyengítő reformációnak volt köszönhető.

Az abszolút monarchiákat Nyugat-Európában a polgári forradalmak döntötték meg – Hollandiában (16. század), Angliában (17. század), Franciaországban (18. század). Közép- és Kelet-Európában az abszolutizmus a felvilágosult abszolutizmus (felvilágosult despotizmus) formájában továbbra is fennmaradt, és az általa bevezetett reformok révén az abszolút monarchiák és hűbéri viszonyok tovább éltek.

Az abszolutisztikus állam intézményei

Időszalag

1520–1566
Nagy Szulejmán

1558–1603
I. Erzsébet

1643–1715
XIV. Lajos

1682–1725
Nagy Péter

Felfedezem

Anglia. Az abszolút monarchia **VII. (Tudor) Henrikkel** (1485–1509) kezdődött, aki „ha kellett, összehívta a parlamentet, de figyelmen kívül hagyta, ha nem volt rá szükség”. Utóda, **VIII. Henrik** király (1509–1547) már egyeduralgoként kormányzott, kivégeztette az ellene szegülőket (Morus Tamás), államosította a katolikus kolostorok birtokait, és kikiáltotta magát az anglikán egyház fejének. Lánya, **I. Erzsébet** hosszú uralkodása során szintén önkényuralgoként kormányzott a Titkos Tanács segítségével, és egyre ritkábban hívta össze a parlamentet. Uralkodása alatt építették ki az angol gyarmatbirodalom alapjait. Az angol önkényuralmi politika a skót származású Stuart-dinasztia alatt is folytatódott.

Spanyolország. **V. (Habsburg) Károly** spanyol király és német császár birodalmában „a nap soha nem nyugodott le”, ez a szólás a Föld két féltékéjén az általa uralt területek nagyságára utalt. Mivel a belpolitikai ellenállás miatt hatalma meggyengült, V. Károly lemondott a trónról, és egy kolostorba vonult vissza. Birodalmát fia, **II. Fülöp**, Spanyolország, Németalföld és az újvilági gyarmatok királya, valamint öccse, I. Ferdinánd között osztották fel, aki a Német-római Birodalom császára lett.

Franciaország. A 15. század eseményei, az általános rendi gyűlés sikerelensége, a vallási ellentétek (Szent Bertalan éjszakája, 1572) és a Valois-dinasztia kihalása az abszolút monarchia megteremtéséhez vezetett Franciaországban. IV. (Bourbon) Henrik révén ismét helyreállt a vallásbéke. A nantes-i ediktum (1598) újjászervezte a pénzügyeket, és véget vetett a polgárháborúknak. A francia abszolút monarchia **XIII. Lajos**, illetve főként **XIV. Lajos** alatt érte el csúcspontját.

- Kinevezi a minisztereket és az állami tisztviselőket.
- Törvényeket kezdeményez.
- A hadsereg parancsnoka.
- Ellenőrzi a közigazgatást.
- Békét köt.
- Háborút hirdet.
- Ellenőrzi a rendőrséget és az igazságszolgáltatást.

Az uralkodó

- Összehívja és felosztatja a rendi gyűlést (parlamentet).
- Az egyház feje.

II. Fülöp, Spanyolország királya

Richelieu bíboros (1585–1642)

A. Nagy Szulejmán (1520–1566)

B. Rokszolána

ESETANULMÁNY. NAGY SZULEJMÁN

(I.) Nagy Szulejmán vagy Szulejmán, a Törvényhozó (1520–1566) az Oszmán Birodalom tizedik szultánja volt. Nyugaton Nagy Szulejmán néven ismert. Önkényuralkodóként irányította a birodalom politikáját és gazdaságát, és ő volt a hadsereg vezetője is. Sorra meghódította Nándorfehérvárt (Belgrád) és Rodosz szigetét, majd az 1526-os mohácsi győzelem után sikerült elfoglalnia a Magyar Királyság területének nagy részét, amelyet pasasággá alakított. Nagy területeket foglalt el Perzsiában és Észak-Afrikában (a mai Algériában), vaskézrel uralta a Közel-Keletet. Hadiflottája ellenőrizte a Földközi-tenger, a Vörös-tenger és a Perzsa-öböl hajózási forgalmát. Uralkodása alatt az oszmán kultúra elsősorban a művészetek, az irodalom és az építészet terén fejlődött.

Szakított az oszmán házassági hagyományokkal, és kedvenc háremhölgyét, Rokszolánát vette feleségül.

C. „Szulejmán nem elégedett meg kizárólag a katonai győzelmekkel, és Isztambult az iszlám civilizáció központjává kívánta tenni. Számos egyedülálló építkezést kezdeményezett: hidakat, mecseteket és palotákat építtetett. Egy Mimar Szinán nevű építész fogadott fel a szolgálatába, akit sokan a történelem egyik legjelesebb építészének tartanak. Az általa tervezett mecsetek az iszlám legcsodálatosabb építészeti remekei közé tartoznak. I. Szulejmán az oktatás reformját is szívügyének tekintette. Gondoskodott arról, hogy a vallási alapítványok által támogatott mecsetiskolák ingyenes oktatást biztosítsanak a muszlim fiúk számára. Növelte az általános iskolák számát, ahol a gyerekek nemcsak írni és olvasni tanultak, hanem az iszlám tanokat is elsajátították. Új főiskolákat alapított azok számára, akik filozófiát, geometriát, csillagászatot és asztrológiát akartak tanulni. Uralkodása az Oszmán Birodalom aranykora volt, ami nem csupán az oszmán hadsereg dicsőségének, de az oszmán törökök kulturális és társadalmi vívmányainak is a csúcspontját jelentette.”

(Marcus Cowper: *Interaktív kaland. Történelemkönyv*)

D. A Szulejmán-mecsetet (Süleymaniye Camii), Isztambul második legnagyobb mecsetét a híres építész, Mimar Szinán építette. Iszlám és bizánci elemeket ötvöz, kecses minaretek veszik körül, és hatalmas kupolák díszítik. A mecset kertjében található a szultán és felesége, Rokszolána sírja.

E. „Nem tagadom, igencsak szeretném, ha a szultán erős és harcra kész lenne, de nem önmagáért, mert ő hitetlen, mi pedig keresztények vagyunk, hanem azért, hogy aláássuk a császár hatalmát, és arra kényszerítsük, hogy súlyos összegeket költson más kormányok megnyugtatására egy ilyen erős ellenséggel szemben.” (I. Ferenc francia király nyilatkozata)

A Szulejmán-mecset

Elemzem és megoldom

1. Az **A-E** források alapján készítsd el Szulejmán szultán történelmi személyiséglapját a 22. oldalon található minta alapján! **Saját portfólió.**
2. I. Szulejmán szultán életéről számos művészfilm és televíziós sorozat készült. Vajon ezek hiteles történelmi forrásoknak tekinthetők-e? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?
3. Idézzétek fel a kereszténységről és az iszlámról az 5. osztályban tanultakat, és hasonlítsátok össze a két vallás által vallott eszméket és értékeket, elemezve az **E** forrást is!

ESETTANULMÁNY. XIV. LAJOS. A VERSAILLES-I KASTÉLY

Az önkényuralkodó mintaképe **XIV. Lajos** francia király vagy másképpen „Napkirály” (1643–1715) volt. Mivel alig ötévesen lépett a trónra, 1661-ig az államot valójában Mazarin bíboros kormányozta. Mazarin halála után XIV. Lajos főminiszter nélkül uralkodott, saját maga intézte az államügyeket. Ezért terjedt el később az a felfogás, hogy valójában az uralkodó és az állam azonos: „Az állam én vagyok!” A történelemben XIV. Lajos uralkodott leg-hosszabb ideig, 72 évig.

XIV. Lajos virágzó gazdaságpolitikát kezdeményezett, ebben a merkanti- lista Colbert miniszter támogatta őt. A királyság szükségletei és fényűzése, a francia hadsereg által Anglia, Ausztria, Spanyolország és Hollandia ellen ví- vott háborúk költségei, a nantes-i ediktum (1685) visszavonása után a Fran- ciaországot elhagyó protestánsok (hugenották) okozta gazdasági hanyat- lás, valamint a király nagyságának dicsőítését szolgáló kultúrpolitika mind-mind a kézművesipar és a kereskedelem ösztönzésén alapuló, átgon- dolt gazdasági tervezést igényelt. Rendkívül magas adókat és vámokat ve- tettek ki. Ezt a nép egyre nehezebben viselte, elégedetlensége növekedett, ami a későbbiekben a forradalom kirobbanásához vezetett.

A nap Franciaország királyának, XIV. Lajos- nak a jelképe. A király a naphoz hasonlóan megvilágítja az ember- séget, értelemmel és józansággal uralkodik.

Nec pluribus impar = Min- denki felett álló

A földgömb annak bizonyításaként szerepel, hogy a király az egész világot képes uralni.

A Szentlélek-rend keresztje

A **jogar** a hatalom jelképe, a király hatalmát jelképezi az állam egésze és az alattva- lók felett.

A **korona** a tökéletesség és a teljesség szimbóluma. Azt jelképezi, hogy a király abszo- lút uralkodó.

Az **arany nyaklánc** liliomvirá- gokból és tűznyelvekből áll.

A **királyi palást** bíborból készült, hermelinnel szegélyezett és liliomvi- rágokkal hímtett. Egy papi palástra emlékeztet, szakrális jellegű.

A **kard** a katonai hatalmat jelképezi. A király a hadsereg vezetője, ő hirdet háborút, és ő köt békét.

A **liliomvirág** a francia királyság jelképe. A liliom a Capeting uralkodóház jelképe volt.

XIV. Lajos

Elemzem és megoldom

Olvasd el figyelmesen az alábbi forrást, és válaszolj a kérdésekre!

„Soha ne hagyj, hogy mások irányítsanak; te légy a saját vezéred! Soha ne legyenek kedvenceid, soha ne legyen főminisztered; hallgassd meg és kérd ki a Tanács véleményét, de te magad dönts! Isten, aki királynak választott téged, minden szükséges bölcsességet megad majd neked. Minden hatalom, minden tekintély a király kezében van.”

(XIV. Lajos a fiához, 1700)

- Mutass rá az abszolút monarchia két jellemzőjére a forrásban!
- Állapítsd meg, milyen eredetűnek tekintették a királyságot XIV. Lajos alatt!

Versailles (1668)

A királyi palota

A tükörterem

A palota kertje

A **versailles-i kastély** a 17. századi francia művészet egyik legkiemelkedőbb alkotása, és a kastélyt övező kertekkel együtt a világörökség egyik leghíresebb történelmi műemléke. A pompa és a fényűzés a versailles-i kastélyban érte el csúcspontját, amely 1682-től az állandó királyi udvar székhelyévé vált, amikor XIV. Lajos ide költöztette az udvart Párizsból. A barokk stílusban, óriási költségekkel épült palota 1789-ig a francia királyok székhelyeként szolgált, és az abszolút monarchia jelképe.

Versailles nem csupán egy kastély, hanem szinte városnak tekinthető: számtalan épületből, utcából, folyóból és kertből áll. Ez a hatalmas épület-együttes nemcsak a királyi család, hanem a teljes kiszolgáló-személyzet, a palotaőrség, sőt a teljes francia nemesség befogadására épült, akiket így a király hatékonyabban és könnyebben ellenőrzése alatt tarthatott.

A versailles-i kastély eredetileg XIII. Lajos király (1610–1643) és családjának vadászkastélya, magánrezidenciája volt. XIV. Lajos irányítása alatt a rezidenciát hatalmas és pazar palotaegyüttesé alakították át, amit stilizált francia és angol kertek vesznek körül. Az épületegyüttes minden részlete a király dicsőítését szolgálta. A palotaegyütteshez tartoztak a királyi lakosztályok, az aranyozott szobrokkal díszített tükörterem, a királyi kápolna, a királyi opera és a Francia Történelmi Múzeum.

A versailles-i kertek a világ legszebbjei között tartják számon, André Le Nôtre építész munkáját dicséri. A kertegyüttes 815 hektáron terül el, egymással összhangban álló, virágokkal és cserjékkel díszített, mértani alakzatokat mintázó kertekből alakították ki. Szintén lenyűgöző látványt nyújtanak a kert díszítései, a görög és római mitológia által ihletett szökőkutak és szobrok. A parkban található az 1,5 km hosszú Nagy csatorna és a Narancskert is.

A versailles-i kastély mintaként szolgált Európa többi koronás fője számára, így később felépült a casertai (Itália), a schönbrunni (Ausztria) és a potsdami (Németország) királyi palota.

Elemzem és megoldom

1. Állíts össze egy listát hat, XIV. Lajos királyról és a versailles-i kastélyról szóló weboldalról!
2. Ha te lennél XIV. Lajos, milyen lenne életed egy napja a versailles-i kastélyban?

ESETTANULMÁNY. NAGY PÉTER

Nagy Péter Oroszország cárja (császára) volt, aki 42 évi uralkodása alatt megváltoztatta országa sorsát. Elkötelezett és tehetséges emberekkel vette körül magát, mert az európai civilizációt akarta „meghonosítani” Oroszországban, új katonai stratégiákat vezetett be, és korszerűsítette hajóhadát. Nagy Péter kiterjesztette Oroszország határait, új fővárost épített Szentpétervár néven, amely fontos kulturális központtá vált. A főváros közelében építtette meg a Peterhof-palotát, amelyet később szépsége miatt orosz Versailles-nak neveztek.

A kíváncsi természetű és tudásra éhes Péter cár Pjotr Mihajlov álnéven beutazta Európát, ahol tanulmányozta a gyárakat, az üzemeket, a gyógyszertárakat, a hidak, a szél- és vízimalmok, a csatornák építésének módját. Egyszerű dokkmunkásként vállalt munkát, hogy minél többet megtudjon a hajóiparról és a hajóépítésről. Egy ideig Angliában is dolgozott, ahonnan több mint 500 szakmunkást toborzott és vitt magával Oroszországba. Bevezette a kötelező katonai szolgálatot is, azzal a céllal, hogy hadat tudjon viselni az Oszmán Birodalommal és Svédországgal szemben. A természeténél fogva nagyratörő cár elrendelte a Don és a Volga közötti csatorna megépítését, és hajóhadat hozott létre a Fekete-tengeren. 1700-ban elérte az oszmán birodalom határát, és megadásra kényszerítette a törököket. A törökök 1711-ben Stänilești-nél álltak bosszút, ahol legyőzték a Dimitrie Cantemir moldvai fejedelemmel szövetségben álló cárt.

„Látva azt, hogy Moldva ura éppen a csata hevében állt át az ellenséghez, és hogy a vereség kezdetét a moldvaiak és a havasalföldiek árulása okozta, az oszmán Porta bölcsen úgy döntött, hogy a jövőben többé moldvait soha nem, inkább egy görögöt nevez ki uralkodónak, akinek Konstantinápolyban van a háza és a családja, ráadásul békeszerető ember, és járatlan a háborúskodásban.”

(Dimitrie Cantemir: *Constantin Cantemir élete*)

Elemzem és megoldom

Az **A** és **B** források alapján, valamint internetes forrásokat felhasználva készíts **portfóliót** arról, hogy a Nagy Péter cár uralkodása alatt hozott intézkedések milyen hatást gyakoroltak Oroszország fejlődésére a következő évszázadokban! A portfólió tartalmazzon valamilyen grafikai szervezőt is, benne a Nagy Péter cár által hozott döntésekkel és az intézkedések következményeivel, illetve két, körülbelül ötsoros magyarázó szöveget, legalább öt képet, egy vagy két térképet! **Saját portfólió.**

A. „Egészen addig az oroszok mindig hosszú szakállat viseltek, amit nagy becsben tartottak, és gondosan ápoltak, hagyták, hogy a mellkasukra lógjon, és a bajuszukat sem nyírták meg soha. Bár az oroszok hosszú szakállt viseltek, a hajukat igen rövidre vágták, kivéve a papokat, akik, hogy megkülönböztessék magukat másoktól, a hajukat is megnövesztették. Hogy felszámolja ezt a szokást, a cár megparancsolta a főuraknak, a kereskedőknek és más alattvalóknak, a papok és parasztok kivételével, hogy fizessenek évi 100 rubel adót, ha meg akarják tartani a szakállukat. A közemberek naponta egy kopejkát fizettek.”

(Jean Rousset de Missy: *Nagy Péter élete*)

Nagy Péter (1682–1725)

A Peterhof-palota (Szentpétervár)

B. Egy 1705-ös érme, mely azt igazolja, hogy tulajdonosa befizette a Nagy Péter által kivetett szakálladót.

Alkalmazom és elemzem

A. II. Fülöp

B. Nagy Szulejmán

C. I. Erzsébet

D. XIV. Lajos

E. Nagy Péter

Idő és tér

1. Nevezd meg azokat az államokat, ahol az **A-E** képeken látható uralkodók voltak hatalmon!
2. A Google Earth segítségével szervezz virtuális körutakat Versailles-ban, Szentpéterváron és Isztambulban! Fedezd fel az általad tanult abszolúta uralkodókhöz kapcsolódó történelmi emlékműveket, majd készíts naplót az utazásaidról a 23. oldalon található minta alapján!

A történelmi forrás

1. Válaszd ki, hogy az alábbi állítások közül melyek az abszolutizmus okai vagy következményei!
 - a. vallásháborúk;
 - b. a feudális nemesség meggyengülése;
 - c. a középkori társadalom hanyatlása.
2. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és oldd meg a feladatokat!

A. „Isten nevezi ki a királyokat és a minisztereket is, és rajtuk keresztül uralkodik a népek felett [...]. Minden hatalom Istentől származik. Szent Pál azt mondja, a király azért Isten szolgálója, hogy jót tegyen alattvalóival [...] A király Isten követeként, földi képviselőjeként jár el. Isten rajta keresztül gyakorolja felsőbbrendűségét. Ezért a király személye szent, és az ellene irányuló támadás bűn [...]”

(Jacques-Bénigne Bossuet, Párizs, 1709)

- B.** „A tekintély engedelmességre, az értelem pedig meggyőződésre készítet. Ha igaz az, hogy az ész az a láng, amely megvilágosítja a fejedelmek és az államok viselkedését, akkor ugyanígy igaz az is, hogy a világon semmi nincs, ami a vak szenvedélynél sajnálatra méltóbb lenne [...]”

(Richelieu bíboros: *Politikai végrendelet*, 1640)

- C.** „Az állam által jelenleg élvezett béke lehetővé teszi számunkra, hogy időnként a kereskedelem fellendítésének szenteljük. Tudatában vagyunk annak, hogy az egyetlen valódi eszköz, amely országunkat a külföldi országokhoz hasonló állapotba emelheti, a gyarmatokkal való kereskedelem és a tengeri hajózás. Annak érdekében, hogy e tevékenységben honfitársainkat arra ösztönözzük, hogy erős társaságokat hozzanak létre, nagy kiváltságokat ígértünk [...] mindazoknak, akik hajlandók törvényes és becsületes eszközökkel részt venni benne, az állam dicsőségére és javára.”

(*Kereskedelmi társaság alapításáról szóló rendelet*, 1664)

- a. Állapítsd meg az A forrásban leírt monarchia típusát, és említs meg három, erre az államformára jellemző tényezőt!
- b. A B forrás alapján határozd meg, hogy Richelieu bíboros szerint milyen alapon nyugodott a fejedelmek hatalma!
- c. Jelöld meg a C forrásból azokat az okokat, amelyek lehetővé teszik a kereskedelmi társaságok fejlődését!
- d. Vitasd meg padtársaddal a B forrásban szereplő kijelentést: „Az ész az a láng, amely megvilágosítja a fejedelmek és az államok viselkedését.”
- e. A fentiek közül melyek a hivatalos, illetve a nem hivatalos források? Mivel indokolod választod?

Értékelek és alkotok

Együttműködöm

Az osztálytársakkal közösen készítetek bemutatót digitális eszközök segítségével a következő témában: „Az önkényuralkodók palotái: Topkapi, Versailles, Peterhof”! Állítsátok össze a csoportokat, a prezentáció tervét és az átlalatok kiválasztott alkalmazást! Osszátok ki és végezzétek el a feladatokat, mutassátok be az elkészült anyagot! Ezután beszéljétek meg, hogyan dolgoztatok együtt, mit lehet felhasználni egy későbbi házi feladat elkészítésénél, és miről kell lemondani! Adjátok meg, hogy mi volt a feladatotok a csoportban: adatgyűjtés, megírás, bemutatás!

Tanulni tanulok

- Másold le a *Gondolatok fűrtábráját* a füzetedbe, és egészítsd ki az abszolút uralkodó hatáskörével! **Saját portfólió.**
- Töltsd ki az alábbi táblázatot a füzetedben a megfelelő adatokkal!

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

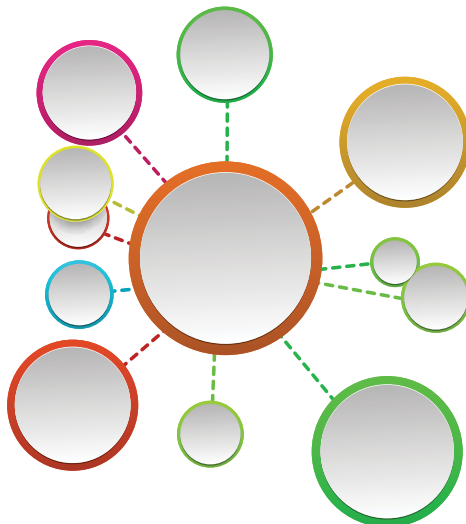

A gondolatok fűrtábrája

Fogalomtáblázat			
Az abszolutizmus	A történelmi térség	A korszak	Tevékenység/Megvalósítások
Nagy Szulejmán			
XIV. Lajos			
Nagy Péter			

- Alkosd meg Az abszolutizmus lecke fogalomtérképét*. **Saját portfólió.**

*A *fogalomtérkép* egy grafikai szervező, az elképzelések/ötletek/fogalmak és a köztük lévő kapcsolatok képi ábrázolásának módszere. A fogalmakat zárt mezőkben (körök, téglalapok stb.) ábrázolják, a fogalmak közötti kapcsolatokat pedig összekötő vonalak/nyilak jelzik.

Virtuális könyvtár

Wuji House, Javier Alonso López:
Világtörténelem. Abszolutizmus és parlamentarizmus

A versailles-i kastély

A szentpétervári Peterhof-palota és kertje

1. LÉPÉS. A kulcsszavak azonosítása

- ▶ Tulajdonnevek, történelmi személyiségek és helynevek aláhúzása különböző színekkel.
- ▶ Történelmi eseményekkel vagy személyiségekkel kapcsolatos fontosabb évszámok aláhúzása.
- ▶ Kötőszavak és a mondatok közötti kapcsolatok aláhúzása: ezek utalnak az okokra és a következményekre.
 - ◆ **Add meg a mozgatható betűelemek megjelenésének évét!**

2. LÉPÉS. Az információ kiválasztása

- ▶ A fő gondolatok és példák azonosítása, különböző színekkel történő aláhúzásuk.
 - ◆ **Húzd alá azt a területet, amelyről a történelmi forrás tájékoztat!**
 - ◆ **Add meg az új terület szerepét!**

3. LÉPÉS. Az adatok rendszerezése

- ▶ A lényegtelen szavak elhagyása a szövegből.
- ▶ Rövidítések használata (hogy – h., példa – pl.) és a kötőszavak vagy igék jelképekkel való helyettesítése (ok ⇒; következmény ⇐; eltérő ≠ stb.).
 - ◆ **„Írjátok át” a szöveget rövidítések és jelképek használatával!**
 - ✓ 1450 körül megjelennek a mozgatható betűelemek.
 - ✓ A könyvnyomtatás fontos szerepet játszik a humanizmus elterjedésében.
 - ✓ A legjelentősebbek a mainzi, strasbourg, velencei, párizsi, lyoni, bázeli, antwerpeni nyomdák voltak, ezek a városok egyúttal a humanizmus fontos központjaivá válnak.
 - ✓ Számos vallásos és humanista mű (mintegy 200 000) jelent meg: ókori szövegek eredetiben vagy fordításban, tudományos könyvek, illetve önálló művek.

1. Jegyzetelés

„A **könyvnyomtatás döntő szerepet játszik a humanizmus elterjedésében**. A mozgatható betűk korszakos jelentőségű feltalálását követően (1450 körül, a Rajna-vidéken) a könyvnyomtatás a 16. század elején jelentős fejlődésen ment keresztül. A Mainzban, Strasbourgban, Velencében (ahol Aldo Manuzio honosította meg a találmányt), majd a Párizsban, Lyonban, Bázelen és Antwerpenben működő nyomdák a humanizmus központjaivá váltak, ahol a művelt emberek csoportosultak. Különösen a könyvek meghonosodása vált az eszmék terjesztésének alapvető eszközévé: a század folyamán 150 000 és 200 000 közötti művet adtak ki, ez összesen több mint 150 millió példányt jelent. A még mindig többségben lévő vallásos művek mellett már a humanisták művei is megjelennek: ókori szövegek eredetiben vagy fordításban, tudományos könyvek, saját művek, mint például az Erasmus által írt *Adagia* és *Beszélgetések*, ez utóbbiak valódi sikerkönyvek lettek.”

(Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa történelme*)

Készíts „jegyzeteket” a megadott minta alapján, és elemezd az alábbi forrást!

„Egyetemes lángésként tűnik fel a firenzei születésű Leonardo da Vinci, aki a reneszánsz kor alkotója, az új művész mintaképe. Leonardo a milánói herceg szolgálatába állt, ugyanakkor szorosan kötődött Franciaországhoz is. Lefektette a mechanika, a kémia és a földtan törvényeinek alapjait, megvizsgálta az emberi test működését, bámulatos, vízmeghajtású, illetve gőzgépeket talált fel, csatornákat épített, és repülőgépet tervezett. A Verrochio műtermében tanult festő kezdetben firenzei stílusban festett (*Angyali üdvözlés*), majd feltalálta az „elmosódó” technikát, ami a formákat beborító, áttetsző köd benyomását kelti, szelídséget, költőiséget és titokzatosságot kölcsönöz a látványnak (*Szikkás Madonna* vagy *Mona Lisa*). A firenzei iskola ragyogása az egész olasz félszigetre kisugárzott.”

(Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa történelme*)

A szöveg címe: _____

A szöveg szerzője: _____ Szereplők: _____

Új szavak: _____ Gondolatok: _____

1. _____ 1. _____

2. _____ 2. _____

3. _____ 3. _____

4. _____ 4. _____

2. A szöveg térképe

Feladatlap

Egy kép elemzése. Festészet

Egy kép elemzése a következő kérdések megoldását foglalja magában:

A kép címe és típusa: (plakát, festmény, rajz)

Készítésének ideje:

Mit sugall számodra a kép?

A szereplők:

Az arckifejezés/a szereplők mozgása:

A képen látható egyéb tárgyak:

A használt színek/a színek jelentősége:

Véleményed a képről: *Tetszik, mert ...*

Nem tetszik, mert ...

Leonardo da Vinci, *Mona Lisa* (1503–1506)

1. LÉPÉS. Egy festmény azonosítása és bemutatása

- ▶ A festmény elkészülési évének, korszakának meghatározása.
- ▶ Az alkotó rövid bemutatása (ha ismert).
- ▶ A festmény típusának megállapítása: vászonra, fára festett, freskó, arckép, történelmi festmény, vallásos festmény.
 - ◆ **Nevezd meg a történelmi korszakot, amelyben a festmény készült!**

2. LÉPÉS. A festmény tartalmának megértése

- ▶ A festményen szereplő tárgyak, szereplők, környezetet tanulmányozása/vizsgálata.
- ▶ Az ábrázolt jelképek azonosítása, jelentésük kiderítése.
 - ◆ **Írd le a szereplő öltözetét, és magyarázd el, hogy ki ő!**

3. LÉPÉS. A festmény jelentősége

- ▶ Történelmi jelentőségének bizonyítása.
- ▶ Az alkotás által kiváltott lehetséges hatások elemzése.
 - ◆ **„Mi a véleményed erről a festményről?”**

1. Nézzétek meg közösen a *Miért olyan híres a Mona Lisa?* című dokumentumfilmet!

Ezután beszéljétek meg a kérdésre adott válaszokat!

2. Te hogyan festened meg a Mona Lisát?

A.

Készíts rajzösszeállítást
3-4 reneszánsz kori mű-
emlékről!

B.

Eszközök:

rajztömb, ceruzák, színes
ceruzák, vízfesték stb.

C.

Olvasd el a tankönyvben
található információkat,
majd látogass el a Virtuá-
lis Könyvtárba!

D.

Figyelmesen nézd meg
a képeket! Válaszd ki az
általad lerajzolni kívánt
műemlékeket!

E.

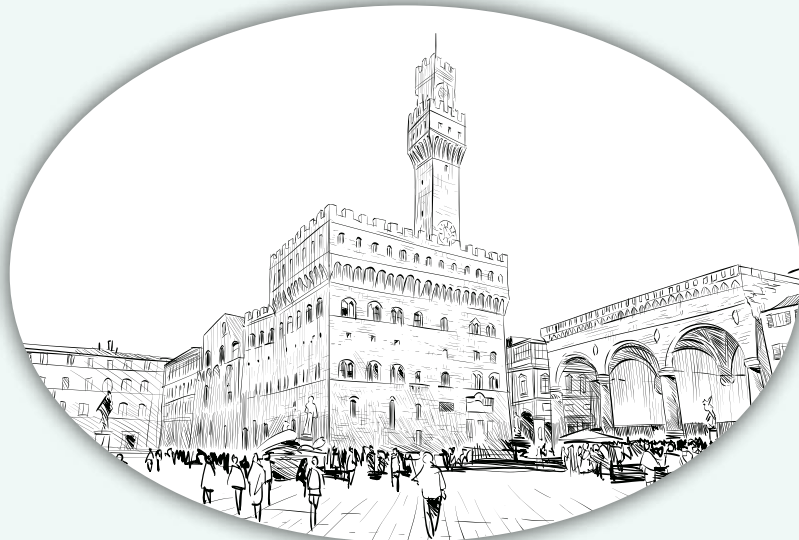
Állíts össze egy rövid leírást
a lerajzolt műemlékről!

- Ki az alkotó?
- Milyen műemlékről van szó (vallási, közéleti, kereskedelmi stb.)?
- Mi teszi különlegessé?
- Mi volt az oka annak, hogy az adott épületeket választottad?

F.

A projekt végén rendez-
zettek közösen kiállítást a
rajzokból az osztályban!

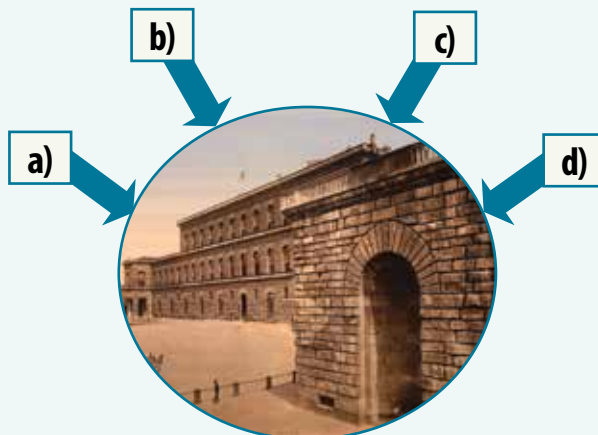
▶▶▶▶ Projekt. Grafikai ábrázolás (rajzok). Saját portfólió.

Firenze, Palazzo Vecchio

A firenzei dóm

ISMÉTLÉS

I. A 22. oldalon található minta segítségével magyarázd meg a következő fogalmakat: *reneszánsz, humanizmus, reformáció, ellenreformáció, abszolútizmus!* **Saját portfólió.**

II. A „képtárlátogatás”^{**} módszer, a tankönyvben található képek, valamint az információs és kommunikációs technológiák felhasználásával készített osztaálytervet „A modern szellemiség megszületése: történelmi személyiségek” címmel! **Saját portfólió.**

* A „képtárlátogatás” egy kooperatív tanulási módszer. Az elkészült anyagokat úgy állítjuk ki, mint egy képtárban, a csoport képviselője pedig bemutatja és ismerteti azokat, hogy mindenki tudja értékelni és megvitatni a műveket.

LÉPÉSEK

1. Alkossunk 4-5 fős csoportokat!
2. Bejelentjük a témát: „A modern szellem megszületése: történelmi személyiségek”.
3. Minden csoportnak kijelölik a feladatát, az alábbiakban javasoltak szerint.
4. A csoportok a meghirdetett témának megfelelő anyagot készítenek: két-három történelmi személyiség lapját. A lapok tartalmazhatnak rajzokat, képeket, plakátokat stb.
5. Az anyagokat bemutatjuk/kiállítjuk az osztályban.
6. A csoport képviselője bemutatja a műveket az osztály előtt.
7. Minden munkát közösen elemzünk.
8. A „Képtárlátogatás” után a csoportok a többiekével összehasonlítva áttekintik az anyagaikat.
 1. csoport: A reneszánsz irodalom alakjai
 2. csoport: A reneszánsz tudomány képviselői
 3. csoport: A reneszánsz művészet alkotói
 4. csoport: A reformáció/ellenreformáció alakjai
 5. csoport: Az abszolútizmus képviselői

III. Olvasd el figyelmesen az alábbi táblázatban szereplő állításokat, és oldd meg a feladatot!

Állítás	Egyetérték (E)	Nem értek egyet (N)
A reneszánsz a világtörténelem legfontosabb korszaka.		
A reformáció hozzájárult az emberek gondolkodásmódjának megváltozásához.		
Az abszolútizmus olyan politikai rendszer, amelyben tiszteletben tartják az emberi jogokat.		

Indokold meg választásodat, és hasonlítsd össze az osztálytársaidéval!

- IV. Írj egy e-mailt/levelet a legjobb barátodnak, és mutasd be a reneszánsznak/reformációnak/abszolútizmusnak azt az alakját, aki a legnagyobb hatással volt rád. **Saját portfólió.**
- V. Hasonlítsd össze az életed egy napját a tanult történelmi személyiségek egyikének életével! Mit tudnál átvenni a szokásaiból?
- VI. Nézd meg figyelmesen az **A-E** forrást, és határozd meg, hogy melyik történelmi eseményhez/korszakhoz tartoznak: reneszánsz, reformáció, ellenreformáció, abszolútizmus!

A. A firenzei dóm

B. Globe színház

C. A wormsi birodalmi gyűlés előtt

D. A Peterhof-palota

E. I. Erzsébet királynő

I. Olvasd el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszd ki a helyes választ!
 „Az ókori értékek újjászületése mellett a reneszánsz mindenekelőtt az ember, az emberi értékek megerősödését jelenti minden területen, a művészettől a polgári életig. Először fedezték fel és vált láthatóvá az ember a maga összetettségében. Mivel a reneszánsz az olaszországi városállamokban született, itt kell keresnünk a reneszánsz ember jellemzőit is: az eredeti műveket alkotó művész a művészetében rejlő értéknek köszönhetően egyúttal saját társadalmi helyzetének átalakítója: ezáltal nyert jogot a művész, a humanista, a jegyző, a jogász, hogy részt vegyen a város közéletében. Az egyéniségét adó tevékenysége révén tekintélyt szerzett, és fontos szerepet tölthetett be a politikai életben.”
 (Eugenio Garin: *A reneszánsz ember*)

1. A reneszánszt:
 - a. az ókori; b. a középkori; c. az újkori világ mintái ihlették.
2. A reneszánsz:
 - a. a görög városállamokban;
 - b. az olasz városállamokban;
 - c. a római városállamokban született meg.
3. A forrásban szereplő kultúra egyik területe:
 - a. a vallás; b. a művészet; c. a tudomány.
4. Fontos szerepet kap a politikai életben:
 - a. a humanista, a jegyző, a rendőr;
 - b. a felvilágosodás embere, a jegyző, a jogász;
 - c. a humanista, a jegyző, az ügyvéd.

II. Másold le a füzetbe az alábbi táblázatot, és töltsd ki az alatta lévő adatokkal!

Reneszánsz				
Reformáció, Ellenreformáció				
Abszolutizmus				

XIV. Lajos, olajfestmény, inkvizíció, Leonardo da Vinci, hit általi üdvözülés, merkantilizmus, anglikanizmus, Nagy Péter, *Pietà*, A tridenti zsinat, Raffaello Sanzio, királyi tanács

III. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „A barokk a reneszánsz művészet folytatásaként jelent meg Olaszországban. A 16. század végi művészek kései alkotásaiban tehát a művészi modorosság a színpadiasággal és a látványosság iránti törekvéssel ötvöződik. Michelangelo *Utolsó ítélet* (Sixtus-kápolna) című műve tökéletesen szemlélteti ezt a forradalmat. A reneszánsz pápák példáját követve az ellenreformáció pápai Rómát a barokk művészet fővárosává tették.”

(Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa történelme*)

B. „Betetőzve a középkori francia királyok tevékenységét, XIV. Lajos olyan királyságot épített fel, amelynek hatékonyságát a többi európai uralkodó is megirigyelte. Az abszolút monarchia alapvetően a király mindenhatóságának gyakran hangoztatott elvére épül (...) a hűbéri rangsor csúcsán levő uralkodónak, a legfőbb hűbérúrnak jogában áll feltétel nélküli hűséget és támogatást követelni minden vazallusától. A pápai felkenés már azelőtt is fontos vallási jelentőséget kölcsönzött az uralkodónak, hiszen általa a király szent, ezért teljhatalommal bír. Mivel isteni eredetű, senkinek sem tartozik elszámolással.”

(Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa történelme*)

1. Nevez meg egy történelmi térséget az **A**, illetve a **B** forrásból! 0,5 p
2. Írj egy-egy ok-okozati összefüggést az **A** és **B** forrásban előforduló két kiválasztott információ között, megadva az egyes információk szerepét (ok és okozat)! 1 p
3. Említs meg az **A** és a **B** forrásból egy, a tanegységben tanult történelmi eseményt! 0,5 p
4. Egy körülbelül tíz soros szövegben mutasd be a reformáció két okát és két következményét! 2 p

ÖNÉRTÉKELÉS					
Pontszám	SI = 2 p (0,5 × 4)	SII = 3 p (0,25 p × 12)	SIII = 4 p	Hivatalból = 1 p	Összesen = 10 p
A pontszámod					

Ne feledd el kitölteni a tevékenységi és önértékelési lapot a 12. oldalon!

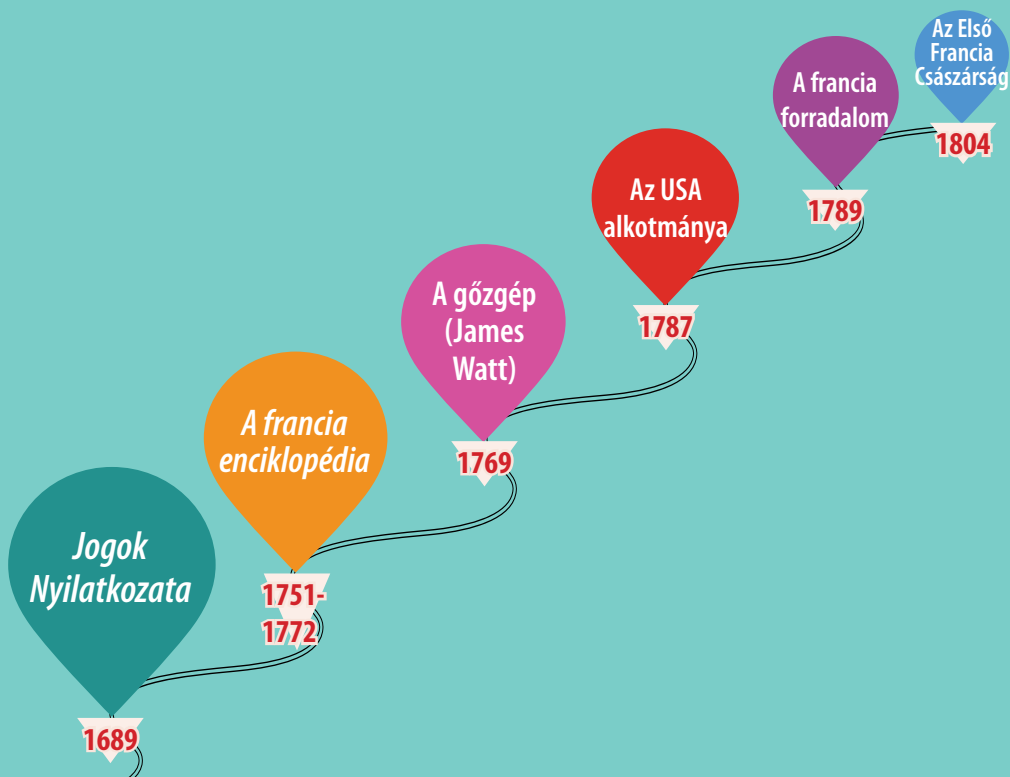
EGY ÚJ TÁRSADALOM FELÉ

3. TANEGYSÉG

Tartalom

- ▶ A dicsőséges forradalom
- ▶ Felvilágosodás – ész, jogok, az emberek bekapcsolódása a közéletbe
Esettanulmány. Montesquieu, J.J. Rousseau, Voltaire
- ▶ Hétköznapi élet. A közvélemény a 18. században
- ▶ Az Egyesült Államok megalakulása. A Függetlenségi Nyilatkozat. Az Alkotmány
- ▶ A francia forradalom. Az alattvalótól a polgárig
Esettanulmány. Az emberi és polgári jogok nyilatkozata
- ▶ I. Napóleon és a francia forradalom eszméinek elterjedése Európában
- ▶ Az ipari forradalom. Az emberek életére gyakorolt hatása

Mire leszel képes?

- időben és térben elhelyezni a történelmi eseményeket;
- elemezni írott és képi forrásokat;
- történelmi jellemrajzokat összeállítani;
- felfedezni egy történelmi esemény okait és következményeit;
- többféle nézőpontból elemezni a történelmi eseményeket;
- együttműködni tanulási csoportokban;
- bemutatni az emberi döntések és cselekvések következményeit;
- prezentációkat készíteni egy történelmi témáról a digitális eszközök segítségével;
- azonosítani és összehasonlítani az emberi eszméket és értékeket.

Specifikus kompetenciák: 1.1.; 1.2.; 2.1.; 2.2.; 2.3.; 3.1.; 3.2.; 3.3.; 4.1.; 4.2.

Szószedet

Parlament = a törvényeket elfogadó testület.

Restauráció = a korábbi uralkodó visszahelyezése a trónra.

A dicsőséges forradalom = Anglia alkotmányos monarchiává történő békés átalakulása.

Alkotmányos monarchia = olyan államforma, amelyben az uralkodó hatalmát a törvény vagy az alkotmány korlátozza.

Polgárháború = egy államon belüli fegyveres harc a politikai hatalom megszerzéséért.

A hosszú parlament = az 1640 és 1653 között ülésező parlament.

Történelmi személyiség

Oliver Cromwell

(1599–1658) 1628-ban lett parlamenti képviselő. A polgárháború alatt jutott hatalomra. 1650-ben a parlamentiek seregének főparancsnoka lett. Gyökeresen korszerűsítette az új mintájú hadsereget, mivel a katonák képességeit, nem pedig társadalmi rangjukat tekintette fontosnak. Cromwell később lordprotektor lett. Kormányzása katonai diktatúra volt.

Cromwell a naseby-i csatában (1645)

A DICSŐSÉGES FORRADALOM

Megismerem és megértem

Az angol király és a parlament közötti kapcsolatok történetében az uralkodó gyakori visszaélései kiváltották az angol nemesek lázadását. 1215-ben a nemesek úgy döntöttek, hogy a **Magna Carta** szabadságlevelét elfogadtatásával korlátozzák a király hatalmát. Ez az alapvető jelentőségű okmány rendelkezett az uralkodó adószedési előjogainak korlátozásáról, a bárók, a szabadok, a kereskedők, a városok, illetve az egyház jogainak és kötelességeinek megállapításáról, a városok szabadságának biztosításáról a királyi önkényvel szemben stb. A **parlament** intézménye először 1265-ben jelent meg, amikor az angol király összehívta a három társadalmi rend, a papság, a nemesség és a városok képviselőit, hogy alattvalói számára megállapítsák az adókat. Az angol parlament a Lordok Házából és az Alsóházából áll.

I. (Stuart) Károly (1625–1649)

400 évvel a *Magna Carta* után I. Jakab teljhatalommal uralkodott Angliában, és figyelmen kívül hagyta a parlament hatalmi követeléseit. Lényegében a király azt állította, hogy a *Magna Carta* rendelkezéseit többé már nem kell betartani.

A királyi tekintély megsemmisülése. A polgárháborúhoz vezető út

I. Jakab után fia, **I. Károly** (1625–1649) lépett a trónra, aki megtagadta a parlamenttől hatáskörének gyakorlását, majd feloszlatta azt. Mivel nem tudott pénzt szerezni háborús terveihez, 1628-ban I. Károly király kénytelen volt elfogadni a **Jog Kérvényét**, ami kimondta, hogy a király nem vehet ki adót az Alsóház beleegyezése nélkül. A kérvény többek között a *Magna Carta*-ra hivatkozott. I. Károly a következő évtizedben, a „11 éves zsarnokság” (1629–1640) néven ismert időszakban nem hívta össze a **parlamentet**. 1640-ben végül mégis arra kényszerült, hogy összehívja a parlamentet. A viszály elmérgesedett, és I. Károly megpróbálta letartóztatni a parlament néhány tagját. Sokan az angol nép elleni támadásnak tekintették a letartóztatásokat. 1642-ben **polgárháború** tört ki I. Károly támogatói (a **királpártiak**) és a parlament támogatói (az **új mintájú hadsereg**, a kerekfejűek) között. A parlament hadserege legyőzte I. Károlyt és a royalistákat. I. Károlyt bíróság elé állították, bűnösnek találták, majd kivégezték.

Időszalag

1215	1265	1628	1689
<i>Magna Carta</i>	Parlament	<i>A Jog Kérvénye</i>	<i>Jogok Nyilatkozata</i>

A Protektorátus (1653–1660)

Az Új Mintájú Hadsereg vezére, **Oliver Cromwell** lett Anglia uralkodója. **Lordprotektorként** (katonai diktátorként) korlátlan hatalommal irányította az országot. A parlament Angliát köztársasággá (Commonwealth) nyilvánította. A polgárháború precedenst teremtett arra, hogy egy uralkodó nem uralkodhat a parlament beleegyezése nélkül.

A restauráció (1660–1688)

Cromwell halálát követően a fia vette át a hatalmat, ám rövid időn belül lemondott. 1660-ban II. Károlyt hívták vissza a trónra, ezzel visszaállították a Stuart-dinasztiát. II. Károly halálát követően testvére, II. Jakab lépett a trónra.

Felfedezem

A dicsőséges forradalom

II. Jakab 1688-as megbuktatását, majd lánya, II. Mária és férje, Orániai Vilmos trónra lépését, aki III. Vilmos néven lett angol király, **dicsőséges forradalom**nak nevezték, mivel a Stuartokat erőszak nélkül távolították el. Az új uralkodók **1689**-ben a **Jogok Nyilatkozata** (Bill of Rights) aláírásával beleegyeztek hatalmuk korlátozásába. A nyilatkozat kimondta a parlament hatalmának elsőbbségét a végrehajtó hatalommal (a királlyal) szemben, illetve azt, hogy az uralkodó hatalma a parlamenttől származik, nem pedig Istentől. Ez, az angol történelemben alapvető jelentőségű törvény jelentette az **alkotmányos monarchia** kezdetét. A király csak a parlament jóváhagyásával vehetett ki adókat, és tarthatott fenn békeidőben hadsereget, illetve a parlament által elfogadott törvényeket nem helyezhette hatályon kívül. A királyságban senkit sem lehetett letartóztatni vagy őrizetbe venni törvényes eljárás nélkül. A Jogok Nyilatkozata modern politikai berendezkedést biztosított Angliának. Az új politikai rendszer megszilárdítására ebben az időszakban további két törvényt fogadtak el: a **Tűrelmi törvényt** (1689), amely az állam minden lakosa számára vallásszabadságot biztosított. Az **Örökösödési törvény** (1701) a trónöröklés kérdéseit szabályozta. Ebben az uralkodónak megtiltották, hogy katolikus legyen, vagy katolikushoz menjen feleségül. 1707-ben az angol és a skót királyság egyesülésével megalakult Nagy-Britannia Királysága.

- nevezte ki a minisztereket és a tábornokokat, megerősítette (szentesítette) a parlament által elfogadott törvényeket, de nem érvényteleníthette (helyezhette hatályon kívül) azokat. A király összes intézkedését a felelős miniszternek kellett ellenjegyeznie.

A király

A brit politikai modell

A királyi tanács

- hajtotta végre a törvényeket.
- Miniszterekből állt, élükön a miniszterelnökkel.
- A parlamentnek tartozott felelősséggel.

- lett az állam fő hatalma.
- Kezdetben három, majd hétévente választották meg, törvényeket hozott, jóváhagyta a költségvetést, és ellenőrizte a minisztertanács által képviselt kormányt.
- Beleegyezése nélkül semmilyen fontos intézkedést nem lehetett meghozni.

A parlament

III. Vilmos király és Mária királyné koronázása, XIX. századi festmény

III. Vilmos király és Mária királyné, XVIII. századi festmény

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

1. Jelölj meg a térképen két helyszínt, ahol a polgárháború alatt csatákat vívtak!

Az 1642–1646 közötti angol polgárháború

2. Nézz utána az interneten a két csatának!
3. Készíts a 22. oldalon található minta alapján időszaglatot a 17. századi Anglia legfőbb eseményeiről (az időszaglatnak legalább öt eseményt kell tartalmaznia)!

Saját portfólió.

A történelmi forrás

1. Fedezz fel négy kulcsfogalmat a leckéből a négyzethálóban!
2. Olvasd el figyelmesen az alábbi kijelentéseket! Állapítsd meg, melyek tartoznak közülük az angol forradalom okai, illetve következményei közé!

D	G	T	T	D	F	S	C	D
T	N	E	M	A	L	R	A	P
V	H	U	E	V	R	Q	R	E
B	Y	I	W	G	D	A	O	P
C	K	K	H	J	K	S	I	P
F	O	R	R	A	D	A	L	O
M	K	I	R	Á	L	Y	I	P

- a. a király és a parlament közötti nézeteltérések;
 - b. Anglia átalakulása alkotmányos monarchiává;
 - c. az angol királyok háborús kiadásai;
 - d. a modern politikai berendezkedés.
3. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!
A. „A Parlamentben összegyűlt Urak és közrendűek alázatosan Ófelsége elé terjesztik, miszerint kimondták és elhatározták, hogy ezentúl senki sem kényszeríthető arra, hogy akarata ellenére adót fizessen a királynak [...] Az alattvalók nem kényszeríthetők adók fizetésére a nemzetnek a parlament kifejezett jóváhagyása nélkül.” (A jog kérvénye, 1628)

B. „A parlament tagjai kinyilvánítják:

- Hogy a királyi hatalomnak a törvények felfüggesztésére vonatkozó, a parlament beleegyezése nélküli hatalma törvénytelen. [...]
- Hogy az alattvalóknak joguk van kérvényt benyújtani a királyhoz, és hogy az ilyen kérvények miatti bebörtönzés törvénytelen.
- Hogy békeidőben hadsereg felállítása és fenntartása a királyságban a parlament beleegyezése nélkül törvénytelen. [...]
- Hogy a parlamenti képviselők megválasztásának szabadnak kell lennie.
- Hogy a szólásszabadságot és a parlamenti vitát nem korlátozhatja semmilyen bíróság, csak maga a parlament.”

(Jogok Nyilatkozata, részlet, átdolgozott változat, 1689)

- a. Határozd meg az **A** forrásból az angol királyság rendi gyűlésének összetételét!
- b. Nevezz meg a **B** forrásból két jogot és szabadságjogot!
- c. Nevezd meg az **A** forrásban szereplő dokumentum elfogadásának egyik okát!
- d. Jelöld meg a **B** forrásban szereplő dokumentum elfogadásának egyik következményét!

A brit parlament épülete

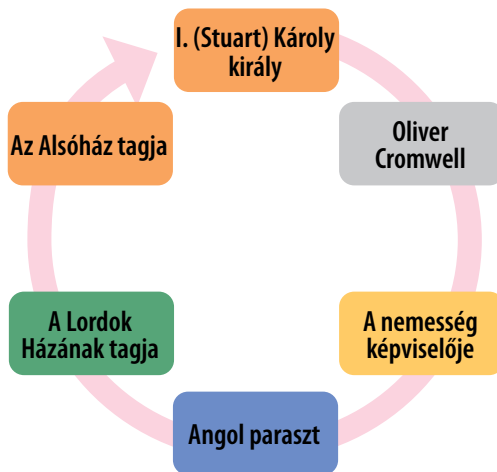

Értékelek és alkotok

Égyüttműködöm

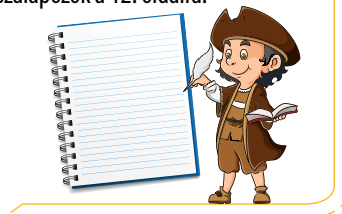
Képzeld el osztálytársaidal együtt, hogy te vagy az alábbi ábrán szereplő személyek egyike!

Hogyan írnátok le az 1628 és 1689 közötti angliai eseményeket? Milyen kormányzat volt Angliában a dicsőséges forradalom előtt? Milyen típusú kormánya volt Angliának a dicsőséges forradalom után? Indokoljátok meg a válaszaitokat!

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

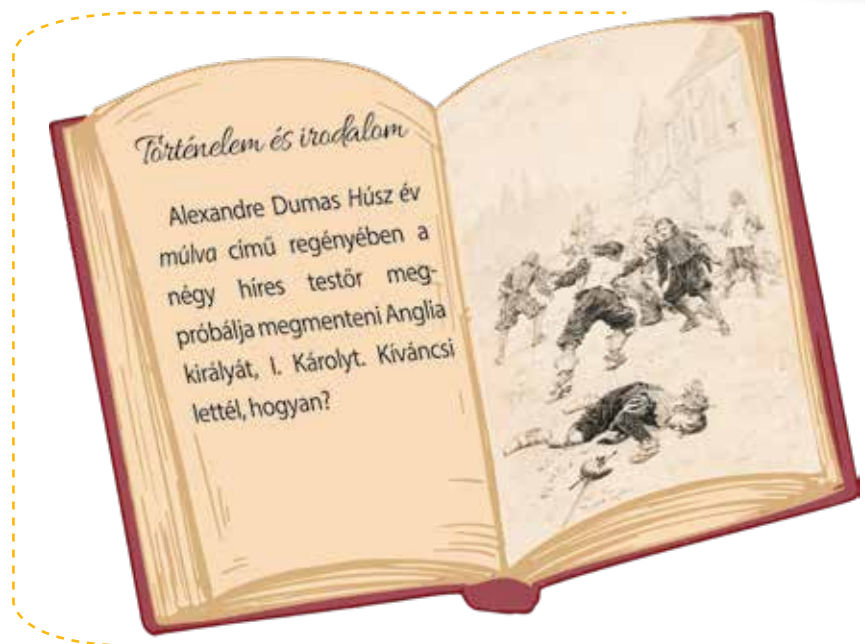
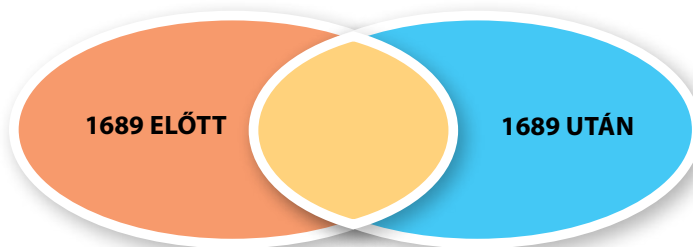

Tanulni tanulok

1. Emlékezz vissza az abszolút monarchiáról szóló leckére! Beszélj meg az osztálytársakkal I. (Stuart) Károly király halálra ítéletéről! Párokban fogalmazzatok meg egy érvet a király elítélése mellett vagy ellen, az 5. osztályos polgári nevelés órákon tanultak szerint! Ezután készítsétek közös táblázatot az egész osztály számára!
2. A digitális eszközöket használva töltsd ki a füzetben a halmazábrát (lásd a képet) a megfelelő adatokkal! Állapíts meg egy hasonlóságot és két különbséget politikai téren az 1689 előtti és az 1689 utáni Anglia között!

Saját portfólió.

I. Stuart Károly elítélése mellett	
I. Stuart Károly elítélése ellen	

Virtuális könyvtár

A brit parlament

A polgárháború

Szószedet

Ideológia = eszmerendszer; egy korszakra, társadalomra, társadalmi csoportokra vagy politikai pártra jellemző eszmék vagy meggyőződések összessége.

A régi rendszer = az 1789-es francia forradalom előtti politikai rendszer.

Természetjog = az a felfogás, hogy az emberek egyenlő jogokkal születnek.

Történelmi személyiség

René Descartes

(1596–1650) francia filozófus és matematikus fektette le a racionális gondolkodás, a karteziánizmus alapjait (a szó a filozófus latin nevéből, **Cartesiusból** származik). Őt tartják a modern filozófia atyjának. Elméletei a felvilágosodás gondolkodásának alapját képezték. Számos művet és értekezést írt a matematikáról (algebra, geometria, komplex számok), a fizikáról és a zenéről. Filozófiájának lényegét a következő mondatban összegezte: *Kétkedem, tehát gondolkodom. Gondolkodom, tehát vagyok.*

A FELVILÁGOSODÁS – ÉSZ, JOGOK, AZ EMBEREK BEKAPCSOLÓDÁSA A KÖZÉLETBE

Megismerem és megértem

A **felvilágosodás** egy irodalmi, filozófiai, politikai és ideológiai mozgalom volt, amely a 18. században alakult ki Franciaországban, és amelyet az emberi értelemben, a toleranciában, a szabadságba és az emberek kultúráján és oktatáson keresztül történő felvilágosításába vetett hit jellemezett. Ezért a 18. századot a **fény évszázadának** is nevezik. A francia kultúra és nyelv meghódította Európát, a francia szellemiség és illemszabályok az egész kontinensen elterjedtek.

A felvilágosodás kultúrája elit kultúra volt, és a nemzeti és helyi akadémiákon, szalonokon és irodalmi kávéházakon keresztül terjedt Párizsban (a leghíresebbek a Geoffrin, du Deffand és Mademoiselle de Lespinasse kávéháza volt), ahol a felvilágosodás műveinek olvasása széles körben elterjedt divattá vált. Franciaországból az irányzat hamarosan egész Európára és Észak-Amerikára áttért.

A felvilágosodás René Descartes francia filozófus és John Locke, a brit liberális atyjának gondolatvilágában, Robert Boyle kémiai és Isaac Newton fizikai kutatásai által elindított tudományos forradalomban gyökerezik.

A felvilágosodás képviselői írók és filozófusok voltak: Voltaire, Jean-Jacques Rousseau, Diderot, Montesquieu, D'Alembert stb.

A felvilágosodás filozófiája szerint a világot az emberi ész segítségével lehet megismerni. A francia felvilágosodás filozófusai új eszméket fogalmaztak meg az ember természetes jogairól, arról, hogy nemcsak az egyénnek vannak kötelezettségei az állammal szemben, hanem az államnak is kötelezettségeket kell vállalnia az egyénnel szemben, illetve hogy az értelmes lények joga és célja a boldogság. Ebben a korban különböző álláspontok alakultak ki Istennel kapcsolatban: a felvilágosult gondolkodók egy része ateista volt, tagadta Isten létezését, mások deisták voltak, vagyis elfogadták Isten létezését, de úgy vélték, hogy Isten teremtette a világot, ám azután már nem avatkozott bele a világ dolgaiba. A felvilágosodásnak köszönhetően két, addig elhanyagolt társadalmi csoport került a közvélemény figyelmének látókörébe: a nők és a gyermekek.

Időszalag

1596–1650	1632–1704	1642/3–1727	1751–1772	1689–1755	1694–1778	1712–1778
René Descartes	John Locke	Isaac Newton	<i>A Nagy Francia Enciklopédia</i>	Montesquieu	Voltaire	J.J. Rousseau

A felvilágosodás íróinak művei egyház-, monarchiaellenes és harcias közhangulatot teremtettek, kidolgozták a természetjog eszméjét, amely az egyén szabad fejlődésének jogát és a népek saját sorsuk irányításához való jogát jelenti. Élesen támadták a 18. századi régi rendszer társadalmi berendezkedését.

A hatalomért folytatott harcában a polgárság ennek a filozófiának az eszméit felhasználva dolgozta ki új politikai ideológiáját a rendi kiváltságok ellen. A politikai hatalom átvételére törekvő polgárság eszméi a következők voltak: új típusú állam, amelyben a törvény mindenkinek felett áll, és amelyet mindenki, még a király is egyformán tiszteletben tart; a népszuverenitás elve; a társadalmi szerződés (a nép és az uralkodó között szabadon elfogadott kötelezettségvállalás, amely minden egyén jogait, szabadságát és egyenlőségét biztosítja); a hatalmi ágak szétválasztása az államban (törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalom), hogy többé ne lehessenek egyetlen ember, vagyis a király kezében; minden polgár egyenlősége a törvény előtt (természetjog). Ezek az eszmék csapást mértek a királyra, a nemességre, illetve a kizárólag a származáson, nem pedig az érdemen alapuló berendezkedésre, és megkérdőjelezték az abszolút monarchia alapjait. A felvilágosodás különböző államszervezési mintákat javasolt. Montesquieu a hatalmi ágak szétválasztásán alapuló parlamentáris monarchiát támogatta. Voltaire a „felvilágosult monarchiát” szorgalmazta, míg J. J. Rousseau a társadalmi szerződésen alapuló demokratikus köztársaságról beszélt.

Azokat a 18. századi uralkodókat, akik magukévá tették a felvilágosodás eszméit, felvilágosult önkényuralkodóknak is nevezték, ilyen volt II. József osztrák császár, II. (Nagy) Katalin orosz cárnő, II. (Nagy) Frigyes porosz király vagy a román Constantin Mavrocordat. Közép- és Kelet-Európa felvilágosult uralkodóinak/királyainak reformpolitikája a 18. század második felében egy sor felvilágosult intézkedés bevezetését tette lehetővé ezekben az országokban a közigazgatás, az igazságszolgáltatás és a pénzügyek terén.

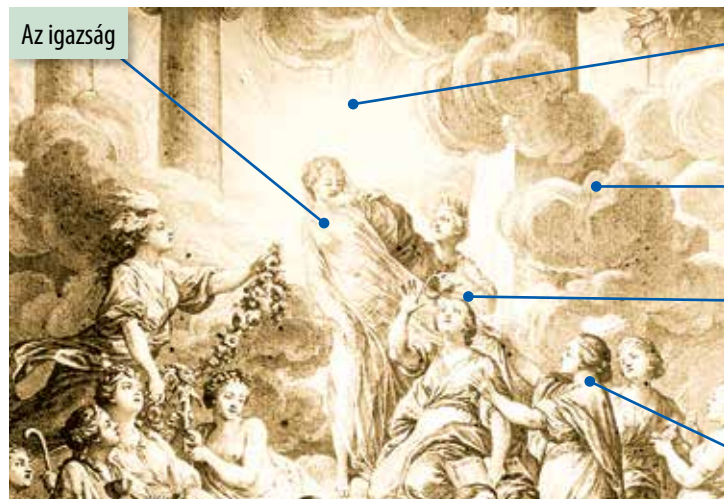
II. József (1780–1790)

II. Katalin cárnő és Mihail Lomonosov orosz tudós egy 19. századi festményen

Felfedezem

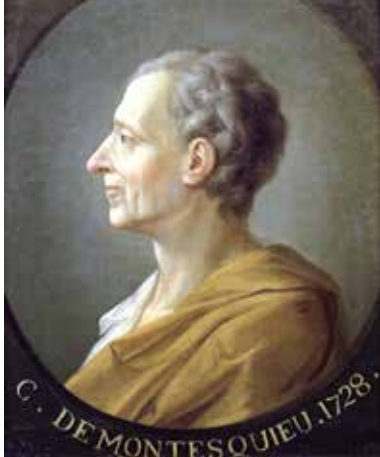

A francia enciklopédia címlapjának egyik részlete

- A fény/
A megismerés/
A felvilágosodás
- A tudatlanság felhői
- Az ész
- A filozófia

A felvilágosodás eszméinek elterjedéséhez rendkívüli mértékben járult hozzá az **Enciklopédia**, a francia értelmiség jelentős műve. Az 1751 és 1772 között kiadott mű 17 kötetnyi szöveget, 11 kötetnyi rajzot és 71 818 cikkszót tartalmazott. Főszerkesztői Denis Diderot és D’Alembert voltak. Az enciklopédia a felvilágosodás mozgalmának tudományos, technikai fogalmait és eszméit népszerűsítette, és különféle szellemi területeken útmutatóul szolgált az ember törekvéseihez.

ESETANULMÁNY. MONTESQUIEU, J.J.ROUSSEAU, VOLTAIRE

Montesquieu (1689–1755)

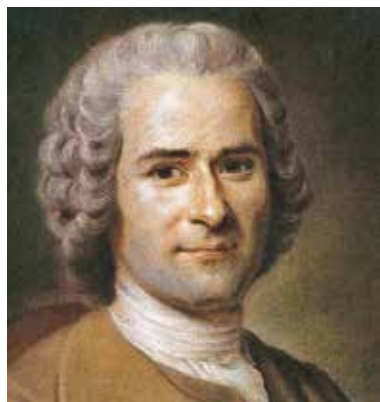
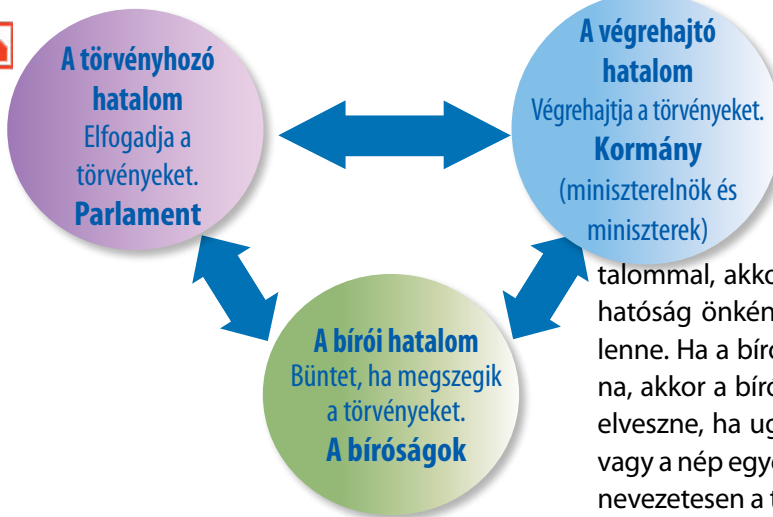
Charles-Louis de Secondat, La Brède és Montesquieu bárója a Francia Akadémia tagja és a felvilágosodás egyik legkiemelkedőbb alakja volt. Montesquieu egyik legjelentősebb műve a Perzsa levelek (1721). A mű feltehetően perzsa utazók és európai barátai által írt levelek gyűjteményének készült, és benne a szerző kigúnyolta és bírálta a francia intézményeket. *A törvények szelleméről* (1748) című műve a törvényekről szól. A három kormányzati típusról (köztársaság, monarchia és önkényuralom) szóló összehasonlító tanulmányában bemutatja az államhatalmi ágak, vagyis a törvényhozó, a végrehajtó és a bírói hatalom szétválasztásának elméletét. Montesquieu szerint a hatalmi ágakat szét kell választani, hogy ezáltal biztosítsák és szavatolják a nép szabadságát. Műve igen nagy hatást gyakorolt a világ számos alkotmányának a megírására. Ma a világ összes demokratikus állama a hatalmi ágak szétválasztásának elve alapján működik.

A. „Ha ugyanabban a személyben vagy ugyanabban a bírói testületben egyesül a törvényhozói hatalom a végrehajtó hatalommal, akkor egyáltalán

nincs szabadság, mert félő, hogy ugyanaz az uralkodó vagy ugyanaz a szenátus zsarnoki törvényeket hoz, hogy azokat zsarnoki módon hajtsa végre. Akkor sincs szabadság, ha a bírói hatalom nincs elválasztva a törvényhozói és a végrehajtói hatalomtól. Ha a végrehajtói hatalom összekapcsolódna a törvényhozó hatalommal, akkor a polgárok életéről és vagyonáról rendelkező hatóság önkényes lenne, mert a bíró egyúttal törvényhozó is lenne. Ha a bírói hatalom a végrehajtó hatalomhoz kapcsolódna, akkor a bíró zsarnoki hatalommal rendelkezne. De minden elveszne, ha ugyanaz az ember vagy az uralkodók, a nemesek vagy a nép egyetlen testülete gyakorolná mindhárom hatalmat, nevezetesen a törvényhozó hatalmat, a közéletet érintő határozatok végrehajtó hatalmát és a jogviták s egyéni szabálysértések elbírálásának hatalmát.” (Montesquieu: *A törvények szelleméről*)

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) svájci filozófus, író és zeneszerző, az európai felvilágosodás egyik legnevesebb gondolkodója. Meghatározó hatással volt a kor forradalmi szellemére, jogelveire és a közösségi öntudatra. Elképzeléseit az 1789-es francia forradalom hirdette és valósította meg. Rousseau műveiben a vallási dogmáktól való megszabadulást hirdette, vallási türelemre szólított fel, és számos szabad és nyílt vitát folytatott a zsarnokság, az önkény és a vak engedelmesség felszámolása érdekében. Jelentős mértékben befolyásolta a korabeli emberek életmódját; arra tanította őket, hogy másképp neveljék a gyermekeket, felkeltette az emberek vágyát a természet szépségeinek csodáira, és arra bátorította őket, hogy fejezzék ki érzelmeiket a barátságban és a szerelemben.

Rousseau az 1750-ben megjelent *Értekezés a művészetekről és tudományról* című első művét követően vált híressé. Ebben azt a gondolatot fejti ki,

Jean-Jacques Rousseau (1712–1778)

hogy a tudomány és a művészet fejlődése a társadalom, a szokások és az erkölcs romlásához vezetett. Komoly vitákat váltott ki az *Értekezés az egyenlőtlenségről* című, 1755-ben megjelent második értekezése. Legismertebb műve *A társadalmi szerződés*, amelyben az állam és a polgárai közötti viszonyt tárgyalja. Az általa javasolt minta ma a demokratikus államok berendezkedésének alapját képezi. Az egyén szabadságán alapuló társadalmi szerződés megkötését irányozta elő. Szerinte az emberek megtalálhatják a társulásnak azt módját, amikor saját magukon kívül senki másnak nem engedelmessé válnak, miközben megőrzik szabadságukat.

B. „Lemondani a szabadságról azt jelenti, hogy lemondunk emberi mivoltunkról, emberi jogainkról, sőt kötelességeinkről is. Egyedül a közakarat irányíthatja az állam hatalmát. Csakis a törvényeknek alávetett emberek lehetnek azok szerzői. A törvényhozói hatalom a népé, és csakis a népé lehet [...] Az állampolgár beleegyezését adja minden törvényhez, még azokhoz is, amelyek büntetést mérnek rá, ha bármelyiket megszegi. Az állam valamennyi tagjának mindenkor akarata az általános akarat; ettől érzik magukat állampolgároknak és szabad embereknek. Amikor egy törvényt a nép törvényhozói gyűlése elé terjesztenek, a kérdés valójában nem az, hogy egyetértenek-e a javaslattal vagy sem, hanem az, hogy a javaslat megfelel-e az közakaratnak, vagyis a nép akaratának.”

(J.J. Rousseau: *A társadalmi szerződés*)

Voltaire, eredeti nevén **François-Marie Arouet**, író, filozófus, történész, drámaíró, a francia felvilágosodás képviselője volt. Íróként 16 éves korában lépett a nyilvánosság elé. Rendkívül gúnyos és csípős bírálatai miatt gyakran meggyűlt a baja a hatóságokkal. Letartóztatták, és a párizsi Bastille-ben, az önkényuralom jelképének számító börtönben raboskodott. Barátságot kötött és levelezett Európa koronás főivel, Nagy Frigyes porosz királlyal és Nagy Katalin orosz cárnővel. A felvilágosult abszolútizmus, vagyis az uralkodók és a filozófusok szövetségének híve volt. Közreműködött a *Nagy Francia Enciklopédia* elkészítésében. Írói életműve rendkívül sokrétű (színdarabok, versek, regények, esszék, történelmi és tudományos munkák, több mint 21 000 levél, több mint kétezer könyv és röpirat). Voltaire legjelentősebb filozófiai műve az 1764-ben megjelent *Filozófiai szótár*, amelyben a francia politikai intézmények bírálatát írta meg. Voltaire, akit a francia felvilágosodás legnagyobb hatású képviselőjének tartanak, legismertebb szatírája a *Candide vagy az optimizmus*.

C. „Örömmel látom, hogy Európában a művelt szellemek hatalmas köztársasága van kialakulóban. A fény minden oldalról terjed. Közel tizenöt éve olyan forradalom zajlik szellemi téren, ami egy jelentős korszakot fog megnyitni.”

(Voltaire: *Válogatott levelek*)

1. Állapítsd meg az **A-C** forrásokban a felvilágosodás filozófusai által vallott eszméket és értékeket! Érvényesek-e ezek az értékek ma is?
2. Készíts listát az általad vallott értékekről (4-5), és hasonlítsd össze a felvilágosodás által vallott értékekkel!
3. Másold le a füzetbe az alábbi táblázatot, majd töltsd ki a megfelelő információkkal! **Saját portfólió.**

A felvilágosodás képviselői	A felvilágosodás eszméi	Tevékenység/Eredmények/Művek
Voltaire		
Montesquieu		
J.J. Rousseau		

Jean-Jacques Rousseau a természetben, festmény (1778)

Voltaire (1694-1778)

Alkalmazom és elemzem

Európa térképe

Idő és tér

Keresd meg a mellékelt térképen, és nevezd meg:

- azt az országot, ahol a felvilágosodás megszületett;
- azokat az országokat, ahol felvilágosult uralkodók kormányoztak: Nagy Frigyes, II. József, Nagy Katalin!

A történelmi forrás

1. A 22. oldalon található minta szerint, az **A-E** források alapján készíts történelmi karakterlapokat Voltaire-ről és II. Frigyesről! **Saját portfólió.**

A. „François-Marie Arouet író, filozófus, irodalmi híresség és királyok barátja, ismertebb nevén Voltaire, a felvilágosodás korának sztárja, Európa egyik legbefolyásosabb és egyben leggazdagabb embere volt. Azzal, ahogyan kigúnyolta a 18. századi Európa visszásságait és kegyetlenkedéseit, hozzájárult a modern világ megszületéséhez – egy olyan világhoz, ahol a tudomány és az ész lépett a babonák helyébe. Felháborodásának és lelkesedésének köszönhetően a szólás- és a hitbéli szabadságot, valamint az igazságszolgáltatás pártatlanságát elidegeníthetetlen emberi jognak kezdték tekinteni. Voltaire-t már saját korában is fáradhatatlan, sokoldalú lángészként ismerték. Drámaíróként, költőként, regényíróként, satirikusként, vitáiróként, történészként, filozófusként, pénzügyi befektetőként és udvari emberként egyaránt kiemelkedőt alkotott. Bámulatos, 350 kötetes életművéből a *Candide* című rövid satírája (1759) magában tömöríti egész zsenialitását.”

(Simon Sebag Montefiore: *A történelem óriásai*)

B. „A fejedelem legfőbb kötelessége tehát az igazságosság. Kezében tartja népe jólétét, és azt minden egyéni érdek fölé helyezi [...] A fejedelem semmiképpen sem ura és korlátlan parancsolója saját népének, hanem annak csak legfontosabb szolgája és szerencséjének eszköze, éppen úgy, ahogyan a nép a fejedelem dicsőségének forrása [...] Azonban azt is mondom, hogy a fejedelem tovább gyarapíthatja nagyságát és tekintélyét. Először is hódítással, ha a harcias fejedelem fegyveres erejével kiterjeszti országa határait, másodsor pedig szorgalommal és tudással, ha a művészeteket és tudományokat felvirágoztatja országában, és ezáltal államát műveltebbé és pompásabbá teszi.”

(Nagy Frigyes: *Anti-Machiavelli*, 1739)

2. Döntsd el, hogy az alábbi állítások a felvilágosodás okaira vagy következményeire vonatkoznak-e!

- a tudomány fejlődése;
- az ember alapvető jogainak tiszteletben tartása;
- a törvény és az igazságszolgáltatás előtti egyenlőség;
- a „felvilágosult abszolutizmus” néven ismert újfajta kormányzati rendszer kialakulása.

3. Képzeld el, hogy találkoztál a felvilágosodás egyik képviselőjével! Milyen kérdéseket tudnál feltenni neki? Hogyan jellemeznéd a társadalmat, amelyben élsz?

4. Írj egy e-mailt/levelet a legjobb barátodnak, és mutasd be a felvilágosodásnak azt a képviselőjét, aki a legmélyebb benyomást tette rád!

C. A Sans-Soucci-kastélyban levő kerekasztalnál Nagy Frigyes király (középen), Voltaire (balra), valamint a Brandenburgi és a Berlini Tudományos Akadémia tagjainak társaságában (Adolph Menzel festménye 1850-ből)

D. Nagy Frigyes király megtekinti a burgonya betakarítását (Robert Müller)

E. Nagy Frigyes király fuvolán játszik (Adolph Menzel)

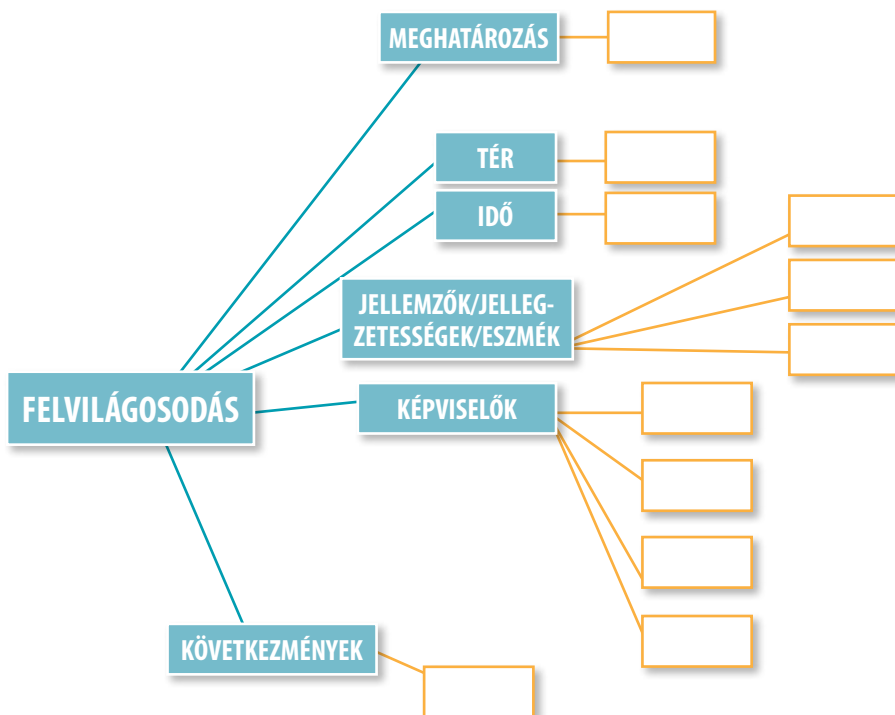
Értékelek és alkotok

Együttműködöm

1. Írj **ötsoros** a következő témáegyikéről: ész/tudomány/felvilágosodás/megismerés/jogok!
2. Állíts össze miniszabályzatot (öt-tíz szabállyal), amely a felvilágosodás eszméivel összhangban álló viselkedést, jogokat és kötelességeket tartalmaz! Használd a tankönyvet és az internetes forrásokat az adatgyűjtéshez! Mutassátok be a szabályzatokat egy kiállításon, majd készíttetek ezek alapján egy kis szabálykönyvet/szabálygyűjteményt az osztály számára! **Saját portfólió.**
3. Írj egy körülbelül ötsoros szöveget, amelyben bemutatod a *francia enciklopédia* megjelenésének két következményét!

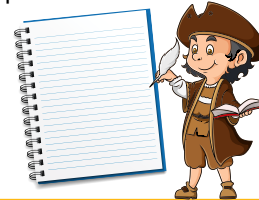
Tanulni tanulok

1. Immanuel Kant német filozófus „*Merj gondolkodni!*” felhívásából kiindulva, padtársaddal közösen készíts plakátot/posztert a felvilágosodás által vallott értékekről (ész, szabadság, jogok, tolerancia stb.), az internetes források segítségével! **Saját portfólió.**
2. Jonathan Swift és Daniel Defoe a felvilágosodás korának két írója. Olvasd el vagy nézd meg a *Gulliver utazásai* és a *Robinson Crusoe* című regényt/rajzfilmet! Állapítsd meg osztálytársaidal közösen a két műben szereplő eszméket és emberi értékeket!
3. Másold a füzetbe, majd töltsd ki az alábbi ábrát!
Saját portfólió.

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

Immanuel Kant (1724–1804)

Virtuális könyvtár

Mariano Veloy:
A kis hősök. René Descartes
Wuji House: *Világtörténelem. A tudományos forradalom és a felvilágosodás*

A francia enciklopédia

Felvilágosult reformok: Constantín Mavrocordat és II. József

Szószedet

Közvélemény = egy társadalom tagjainak hiedelmeit, értékeit, véleményét és meggyőződését jelenti.

Polgárság = társadalmi csoport, amely nem végez testi munkát, és jelentős jövedelemmel rendelkezik (bankárok, földbirtokosok stb.).

Nemesség = politikai és katonai hatalommal rendelkező társadalmi csoport. A papsággal együtt a két kiváltságos rendet alkotta.

Röpirat = névtelen szöveg, amely a társadalmat, főként a királyt és annak környezetét bírálja.

Szalon = többnyire egy gazdag, főként a polgársághoz tartozó nő tulajdonában levő díszesen berendezett szoba, terem, ahol tudósok, filozófusok és a kultúra iránt érdeklődő férfiak gyűltek össze eszmecserére.

Rőzsehordó asszony

Történelmi személyiség

Mary Wollstonecraftot, a jól ismert brit írónt az újkori női egyenjogúság úttörőjének tartják. Az 1792-ben megjelent *A nők jogainak követelése* a brit író legnagyobb hatású műve. J. J. Rousseau munkásságának hatására Wollstonecraft a nők jogaiért szállt síkra. Mary Wollstonecraft regényeket, gyermekkönyveket írt, és a francia forradalom történetét is.

A HÉTKÖZNAPI ÉLET. A KÖZVÉLEMÉNY A 18. SZÁZADBAN

Megismerem és megértem

A **hétköznapi élet** a 18. században egy kiváltságokat élvező, abszolutista politikai rendszerre, illetve **rendi társadalomra** épülő világ képét mutatja. Ez az időszak egyszerre a rendkívüli fejlődés és a régi rendszer szétesésének az évszázada.

Népesség. A kukorica- és a burgonyatermesztés bevezetése, az eke tökéletesítése, a három- és kétéves vetésciklus, valamint a legelők megművelése hozzájárult az éhínség csökkentéséhez, ami a népesség növekedéséhez vezetett. Míg 1650-ben Európa lakossága körülbelül 100 millió fő volt, 1800-ban már 190 millió főt számlált.

A falvak világa. A fő foglalkozás a földművelés volt, így a lakosság nagy része falvakban élt. Itt a parasztok mellett kézművesek, textilipari munkások és gyárosok éltek. A falura a hagyományos paraszti háztartás volt jellemző. Vidéken voltak a nemesség fényűző rezidenciái is.

A városok világa. A városok továbbra is a gazdasági fejlődés központjait jelentették. A városban álltak a legfontosabb középületek: a városháza, a kormányzói palota, a színházak, a bankok, a tőzsdék, a kereskedelmi társaságok, a műhelyek, a manufaktúrák, az akadémiák és az egyetemek. A város továbbra is a modernitás elterjedésének központja.

Társadalom. A nemesség már nem volt olyan gazdag, mint a középkorban, de továbbra is a törvény adta kiváltságokat élvezte: mentesült az adók alól, és komoly tisztségeket töltött be a hadseregben és a közigazgatásban.

A **polgárság** foglalkozott a kereskedelemmel és a pénzügyekkel, valamint kézművesműhelyek és manufaktúrák tulajdonosa volt. Gazdasági hatalommal rendelkezett, de politikai hatalommal nem. A polgárság egyes tagjai vásárlás vagy házasság útján nemesi ranghoz jutottak.

A városokban az újjgazdagok mellett kiskereskedők és **bérmunkások** éltek. Utóbbiak rendkívül nehéz körülmények között dolgoztak, bérük igen alacsony volt, ráadásul munkaszabályozás és munkavédelem nem létezett.

A **család** továbbra is a társadalmi rend központi pillérének számított, a nagyszülők–szülők–gyermek kapcsolata igen szoros maradt. A házasságot az egyház ellenőrizte.

Párizs 1763 körül

Időszalag

1709	circa 1714	1752	1798
Bartolomeo Cristofori – a zongora	Daniel Gabriel Fahrenheit – a higanyos hőmérő	Benjamin Franklin – a villámhárító	Edward Jenner – a himlőoltás

A főként tejtermékeken és a zöldségeken alapuló **táplálkozás** terén fokozatosan javultak a mindennapi életkörülmények. Marhahúst, sertés-húst és halat csak különleges alkalmakkor fogyasztottak.

Vonzóbbá és kellemesebbé vált az **lakókörnyezet is**. Az új lakások tágasabbak lettek, kényelmes bútorokkal, hálószobákkal, nappalival, konyhával. A szobákban tükrök és porcelánfigurák voltak. A városokban a két- vagy többszobás házak kényelmesebbek lettek, a helyiségekben mesterséges megvilágítást (olajlámpákat) alkalmaztak, a bútorok funkcionálisak és fényűzők voltak, de a tisztálkodási feltételek sok kívánnivalót hagytak maguk után. A barokk divat hatására az öltözködés is látványos változáson ment keresztül.

Oktatás. A 18. században a családok számára egyre fontosabb jelentőséggel bírt az oktatás. A tömeges írástudás Nyugatról (Nagy-Britanniából és Franciaországból) terjedt el Kelet-Európába. A társadalom beruházott az oktatásba. A polgárcsaládok kiváló anyagi helyzete lehetővé tette, hogy nevelőnőt fogadjanak gyermekeik taníttatására.

A 18. század az irodalom, a zene, a festészet, az építészet, a szobrászat, az opera és a nyilvános koncertek nagy korszakát hozta el. A **kulturális életet** a tudományok, illetve a művészetek uralták. Isaac Newton felfedezte az egyetemes tömegvonzás törvényét, James Watt feltalálta a gőzgépet. Francisco Goya a festészetben alkotott kiemelkedőt, az építészetet pedig a palota- és a kertépítés uralta. Népszerű szabadidős tevékenység volt a színház. Az orgona, a csembaló, majd a zongora számított a kor kedvenc hangszereinek. A korszak legjelesebb zeneszerzői Johann Sebastian Bach (1685–1750), Georg Friedrich Händel (1685–1759), Joseph Haydn (1732–1809) és Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) voltak.

François Boucher: *A divattervezőnél* (1746)

A korszak csodagyermekai: középen, a zongoránál (csembalónál) Wolfgang Amadeus Mozart, hegedül Thomas Linley.

Felfedezem

Ebben az időben alakul ki, majd erősödik meg a közvélemény, és jelentős szerepet kap a felvilágosodás eszméinek terjesztésében. A felvilágosodás gondolkodói műveikkel a társadalomban tapasztalható igazságtalanságok ellen foglaltak állást.

A felvilágosodás törekvéseiben fontos szerepet játszott a könyvnyomtatás, mivel megkönnyítette az eszmék és az ismeretek gyors és széles körű terjesztését. A politikáról, valamint a király és a nép kapcsolatáról szóló írások először léptek túl a hozzáértők szűk körén, és jutottak el a széles közönséghez. A sajtó fontos szerepet játszott a közvélemény alakításában. A korabeli újságok olyan ismereteket és üzeneteket közvetítettek, amelyek jelentős hatást gyakoroltak a társadalomra.

Beaumarchais, Voltaire, Montesquieu, Jonathan Swift és Daniel Defoe híres alakjai révén az irodalom szintén befolyásolta a közvéleményt. Az irodalmi művekben bírálták és kigúnyolták a politikai berendezkedést, és új elveket javasoltak a társadalom megszervezésére, mint például a társadalmi szerződést és a hatalmi ágak szétválasztását az államban.

A kávéházak és az irodalmi szalonok meghatározó szerepet játszottak a felvilágosodás eszméinek kialakulásában és elterjedésében. Ezek olyan társasági helyek voltak, ahol az emberek szabadon beszélgettek, és a legújabb irodalmi, művészeti vagy tudományos alkotásokról tájékozódtak. Zeneszék játszottak, írók olvasták fel regényeiket és filozófiai esszéiket, a művészek

Anicet Charles Gabriel Lemonnier: *Geoffrin asszony szalonja*, 1755.

Olympe de Gouges

– néha politikai célzatú – színdarabokat adtak elő. A szalonok az új tudományok bemutatásának helyszíneiként is szolgáltak. A szalonokban a társasági érintkezést a jó modor és a kifogástalan illemszabályok uralták.

Szintén ebben az időszakban jelentek meg a **politikai klubok**, amelyek új helyszíneken (választási bizottságok, gyűlések, tüntetések, plakátok, sajtótermék) közvetítették a politikát a közvélemény számára. Új szereplőket (a jelölt, a választó, a sajtó, a kampány, a szavazólap), új viselkedésformákat (tájékozódás, tanácskozás, kampány, menetelés, szavazás), új nyilvános megnyilvánulásokat (gyűlések, tüntetések, tiltakozások) hoztak létre, amelyeket a társadalmak fokozatosan elsajátítottak. Az elitek mozgalmassá tették a politikai életet, a politika eszközeit pedig a választók nevelésére, illetve kampányolásra használták fel, hogy a közvéleményt a saját érdekeiknek megfelelően befolyásolják.

A nők egyre erőteljesebben érvényesültek a társadalmi életben, íróként vagy a szalonok házigazdáiként. Olympe de Gouges, Mary Wollstonecraft, Marie Geoffrin csupán néhány példája az újfajta szellemiség megnyilvánulásának.

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

1. Nevezd meg azt a történelmi térséget, ahol a híres irodalmi szalonok megjelentek!
2. A 22. oldalon található minta alapján készíts időszalagot! Szerepeljen rajta öt 18. századi esemény az alábbi területek valamelyikéről: társadalom, gazdaság vagy kultúra!

A történelmi forrás

1. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „Ötven évvel ezelőtt a közvéleményt egyáltalán nem érdekelték az államügyek. Ma már mindenki újságot olvas, és a politikáról gondolkodik, ami mindennapos témává vált. A zsarnokságot egyre inkább támadják.”
(d’Argenson Márki, 1722–1787)

B. „1726 és 1730 között a mintegy negyven uradalmi főbérő nyeresége meghaladta a százötvenhat millió livre-t*. Sokan közülük birtokokat és nemesi címeket vásároltak, drága palotákat építettek, és mérhetetlen fényűzésben éltek, ami kiváltotta a nemesség és a papság gyűlöletét. Nagy művészetpártolók voltak, művészek és költők seregével vették körül magukat, otthonaikat pedig szalonokká, a kultúra oázisaivá alakították, ahol a kor értelmisége kibontakozhatott. Helvetius, a legbarátságosabb filozófus egyben az egyik legbökezőbb uradalmi főbérő is volt. Rousseau sokáig Madame d’Epinay, egy uradalmi főbérő feleségének vendégszeretetét élvezte. A nagypolgárság, amely arra vágyott, hogy befogadják az előkelő társaságba, azzal torolta meg az egyházi cenzúrát és a nemesek által tanúsított megvetést, hogy támogatta a filozófusokat az egyház, majd később a nemesség elleni lázadásában.”
(Will és Ariel Durant: *A civilizáció története*)

*Livre = régi francia pénzérme

- a. Határozd meg az **A** forrásból azt a tényezőt, amely hozzájárul a közvélemény alakításához!
 - b. Sorolj fel a **B** forrásból két társadalmi csoportot/kategóriát!
 - c. Nevezd meg azt az évszázadot, amelyre a két forrás utal!
 - d. Nevezd meg a **B** forrásból a francia felvilágosodás egy képviselőjét!
2. Válaszolj egy körülbelül ötsoros szövegben a következő kérdésre: Miért annyira fontosak a szalonok a felvilágosodás eszméinek elterjedésében?

Értékelek és alkotok

Együttműködöm

1. Osztálytársaiddal közösen készítesetek projektet a „Fény évszázadáról” a „Történések Kávéháza” módszer segítségével!

Teremtsétek újra egy 18. századi irodalmi szalon vagy kávézó hangulatát! Az osztályteremben rendezzék el az asztalokat úgy, mint egy szalonban/kávéházban! Egy csésze teát is felszolgálhattok. Alakítsatok öt csoportot! Minden csoport válasszon egy vezetőt, aki a moderátor szerepét tölti be! A csoportok megvitatnak egy témát, és véleményt nyilvánítanak a kérdésekkel kapcsolatban. A véleményeket támasszátok alá érvekkel, ahogyan azt az 5. osztályos polgári nevelésből tanultátok! A háttérinformációkhoz használjátok a tankönyvet és az internetes forrásokat! Végül minden vezető bemutatja a csoport munkájának eredményét.

A megbeszéltek témák a következők lehetnek:

- a felvilágosodás kialakulásának okai;
- a felvilágosodás eszméi és a hétköznapi élet;
- a felvilágosodás képviselői és társadalmi szerepük;
- a közvélemény;
- az állam felépítése;
- állampolgári jogok és szabadságjogok;
- a gyermekek élete és jogai a 18. században.

2. Készítsd el a felvilágosodás korára jellemző ember arcképét! Felhasználhatsz szavakat, rajzokat, képeket. **Saját portfólió.**

Tanulni tanulok

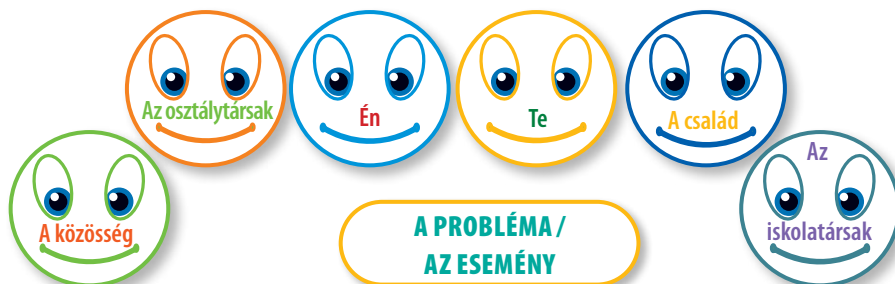
1. Készítsd el a lecke tanulási lapját a 24. oldalon található minta alapján!

2. Az 55. oldalon található minta alapján készíts fogalomtérképet arról, hogyan alakult ki a közvélemény a 18. században! **Saját portfólió.**

3. Másold le a füzetedbe, és egészítsd ki az alábbi táblázatot a „Hétköznapi élet a 18. században” témakörhöz tartozó megfelelő adatokkal!

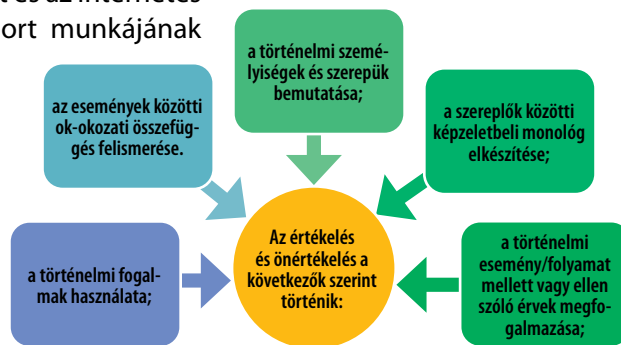
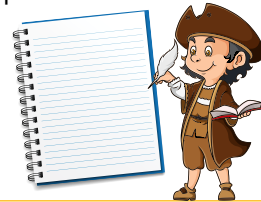
Tudom	Tudni szeretném	Megtudtam

4. Azonosítsd a helyi közösség valamelyik problémáját, és a többszemponúság alapján beszélj meg osztálytársaiddal, hogyan jelenik meg a közvéleményben!

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

Virtuális könyvtár

Divat a 18. században

Francia szoknya

Élet a 18. században

Szószedet

Puritán = kálvinista vallási csoport tagja, aki a kereszténységnek a Szentírás betűje szerinti gyakorlását, az egyszerű kereszténységet eredeti kereszténységként hirdette.

Bojkott = egy társadalmi tiltakozási forma, amely során az emberek elutasítanak egy adott személyt, intézményt vagy terméket.

Elidegeníthetetlen jogok = olyan jogok, amelyekről nem lenne szabad megfosztani az állampolgárokat.

1620-ban a *Mayflower* nevű hajón érkeztek meg a *zarándok atyák*, vagyis a puritánok az Újvilágba.

Történelmi személyiség

Thomas Jefferson

(1743–1826)

virginiai ügyvéd és ültetvénytulajdonos, az amerikai forradalom egyik vezetője volt. John Adamsszal és Benjamin

Franklinnel közösen írta meg a Függetlenségi Nyilatkozatot. Életkora ellenére – 1776-ban mindössze 33 éves volt – Jefferson nagy tapasztalattal rendelkezett a politikai dokumentumok megfogalmazásában. Már 1774-ben egy politikai röpiratot írt, 1776 tavaszán pedig alkotmánytervezetet készített Virginia gyarmata számára. Megalapította a Demokrata Pártot, és ő lett az Egyesült Államok harmadik elnöke.

kidolgozza a gyarmatoknak Angliától való elszakadásának törvényét. A **Függetlenségi Nyilatkozatot 1776. július 4-én** fogadták el. Washington felelt a függetlenségi háborúban alkalmazott hadi taktikáért és a hadjáratok lebonyolításának módjáért. Az 1777 októberében **Saratogánál** aratott amerikai győzelem Franciaországot és Spanyolországot beavatkozásra készítette.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK LÉTREJÖTTE. A FÜGGETLENSÉGI NYILATKOZAT. AZ ALKOTMÁNY

Megismerem és megértem

Az észak-amerikai gyarmatok

Az amerikai kontinentst Kolumbusz fedezte fel 1492-ben. Kezdetben a spanyolok, a portugálok és a franciák hozták létre gyarmattelepeket. 1607 májusában alapították meg az első állandó angol telepet. A 17. században és a 18. század elején az angolok **13 gyarmatot** alapítottak Észak-Amerika keleti partvidékén. Kapitalista szemléletű és protestáns (puritán) vallású emberekből álló, erőteljes, fiatal társadalom alakult ki. Politikailag a gyarmatok az angol király által kinevezett kormányzók uralma alatt álltak. A gyarmatosítók fő célja a jobb élet és a szabadság volt.

Az amerikai forradalom okai

1763-tól kezdve a brit parlament által hozott intézkedések feszültségekhez vezettek a gyarmatokon. Azért, hogy enyhítse az indiánok elégedetlenségét, a brit kormány megtiltotta az amerikai telepeseknek az Appalache-hegységtől nyugatra fekvő területeken való letelepedést. A telepeseknek egyéb kötelezettségek mellett számos **adó**t kellett fizetniük, és támogatniuk kellett a brit hadsereget. Mindezeket az intézkedéseket előzetes egyeztetés nélkül kényszerítették a telepesekre. A telepesek petíciókkal, röpiratokkal, a brit áruk bojkottálásával és szervezett levelezőbizottságokkal válaszoltak a brit kormány intézkedéseire. 1770. március 5-én Bostonban emberáldozatokat követelő összecsapásra került sor a telepesek és az angol katonák között. Ezt az eseményt a bostoni mézszárlásnak nevezik, és ez volt az amerikai forradalom egyik oka. 1773. december 16-án számos bostoni polgár gyűlt össze, hogy tiltakozzon a teaadó ellen, majd a kikötőben lehorgonyzott három angol hajó fedélzetéről a tengerbe szórta a teaszállítmányt. Ezt az eseményt nevezték **bostoni teadélután**nak. A kormány fellépett a lázadók ellen, lezárta a kikötőt, és felszámolta Massachusetts önrendelkezési jogait. 1774-ben a gyarmatosítók Philadelphiában megszervezték az **Első kontinentális kongresszust**. Az amerikai telepesek és London között tovább nőtt a feszültség.

Az amerikai gyarmatok függetlenségi háborúja

A fegyveres összecsapás elkerülhetlenné vált. A függetlenségi háború első összecsapásai 1775 áprilisában kezdődtek. A francia támogatással vívott háború nyolc évig tartott. A philadelphiai kongresszus úgy döntött, hogy hadsereget szervez, és kinevezte George Washington tábornokot a hadsereg parancsnokává. Ezután egy bizottságot hozott létre, hogy

Időszalag

1607	1773	1774	1775	1776	1777	1781	1783
Az első angol gyarmat megalapítása Észak-Amerikában	A bostoni teadélután	Az Első Kontinentális Kongresszus	A lexingtoni csata	A Függetlenségi Nyilatkozat	A telepesek győzelme Saratogánál	A yorktowni csata	A versailles-i béke

1781 októberében a jelentős túlerővel rendelkező George Washington tábornok megtámadta a briteket, és **Yorktownnál** legyőzte őket. Az 1783. szeptember 3-i **versailles-i békével** Anglia elismerte a 13 gyarmat függetlenségét. 1787-ben Philadelphiában újabb kongresszus ült össze, és elfogadta az Amerikai Egyesült Államok ma is érvényben levő **alkotmányát**. George Washingtonot választották meg az Egyesült Államok első elnökévé.

A 13 amerikai gyarmat térképe

Felfedezem

A Függetlenségi Nyilatkozat

1776 júniusának közepén egy ötfős bizottságot – köztük Thomas Jefferson, John Adamset és Benjamin Franklint – bízták meg a gyarmatok szándékainak megfogalmazásával. 1776. július 4-én Philadelphiában a kongresszus elfogadta a *Függetlenségi Nyilatkozatot*, amelynek szövegét nagyrészt Thomas Jefferson írta. Ez volt az első olyan dokumentum, amely a 2,5 millió ember akaratát szentesítette saját kormánya megválasztásának jogáról.

A nyilatkozatban szereplő alapvető eszmék a következők: az élet, a szabadság és a boldogságra való törekvés; a jogokkal és a kormányzással kapcsolatos meggyőződések; a sérelmek listája, amely részletezi, hogy miért van szükség a Nagy-Britanniától való elszakadásra; a forradalomhoz való jog, a természetes jogok és az önrendelkezéshez való jog.

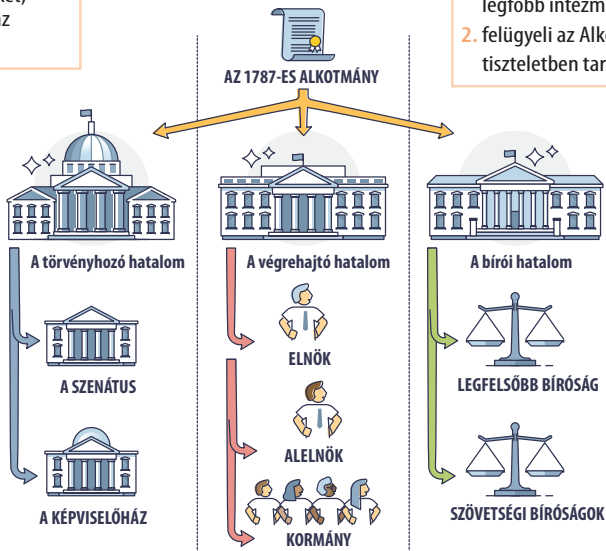
- A nyilatkozat mérföldkőnek számít a világ demokráciájának történetében, a korabeli amerikai nemzet egyik legfontosabb és legmeghatározóbb dokumentuma.
- Rendkívüli hatást gyakorolt az Egyesült Államokon kívül is.
- Mindmáig ihletadó forrásként szolgál a világ minden nemzete számára, arra ösztönözve az embereket, hogy harcoljanak személyes szabadságukért, az önrendelkezésért és a társadalomban elfoglalt méltó helyükért.

A kongresszus:
 1. a törvényhozói hatalom;
 2. megszavazza a törvényeket;
 3. jogában áll lemondani az elnököt.

A Legfelsőbb Bíróság:
 1. az igazságszolgáltatás legfőbb intézménye;
 2. felügyeli az Alkotmány tiszteletben tartását.

Az elnök:
 1. gyakorolja a végrehajtó hatalmat;
 2. 4 évre választják;
 3. az államfő;
 4. a kormányfő;
 5. a hadsereg főparancsnoka.

AZ ÁLLAMHATALMI ÁGAK SZÉTVALASZTÁSA

Az Egyesült Államok alkotmánya

1787-ben, hosszas viták után elfogadták a legfőbb, alapvető törvényt, az első amerikai alkotmányt. Ez az első olyan dokumentum, amely gyakorlatba ültette a felvilágosodás eszméit.

Az amerikai alkotmány rögzítette a népfelég elvét, a hatalmi ágak szétválasztását az államban, és biztosította a polgárok állampolgári, illetve szabadságjogait.

Az elnök egy személyben államfő és kormányfő.

1791-ben tíz módosítást (kiegészítést) fogadtak el. Ezeket együttesen Jognyilatkozatnak nevezik, és a következőket írja elő: vallás-, szólás- és sajtószabadság, indítványozási és gyülekezési jog, a személyi szabadsághoz és méltányos bírósági eljáráshoz való jog.

Ma az *Egyesült Államok Alkotmánya* a világ legrégebbi szövetségi alkotmánya, és több mint két évszázada hatályos. Egyúttal ez a világ legrégebb írott alkotmánya is, amely elfogadása óta érvényben van.

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

1. Olvasd el elektronikus formában a *Függetlenségi Nyilatkozatot*, és írd újra saját szavaiddal, egy körülbelül hétsoros levélként!
2. A 22. oldalon található minta alapján készíts időszalagot az Egyesült Államok megalapításának öt legfontosabb eseményéből!

A. Emanuel Leutze: *Washington átkel a Delaware folyón*

B. Howard Chandler Christy: *Az Egyesült Államok alkotmányának aláírása*

C. George Washington tábornok lemond a hadsereg parancsnokságáról. Ez a lépés hozzájárult a polgári kormányzás bevezetéséhez, lehetővé téve a köztársaság megalakulását.

A történelmi forrás

1. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!
 - A. „Minden edényük aranyból készült, még foglyaikat is aranylánccal kötik meg. Ami a rubintokat és a gyémántokat illeti, ünnepnapokon elmennek, és összegyűjtik őket a tengerpartról, hogy teliaggassák velük gyermekeik ruháját.” (Seagull kapitány a virginiai gyarmat gazdagságáról, *Eastward Hoe* című vígjáték, 1605)
 - B. „A jövőbeli telepések több okból is hajlandók voltak megkockáztatni a veszélyes, kényelmetlen utazást. Igazán vegyes társaságot alkottak. Néhányan gazdag főurak gyermekei voltak. Mások annyira szegények voltak, hogy szerződést kellett kötniük egy olyan munkaadóval, aki kifizeti az útiköltséget, és akinek cserébe több éven át dolgoztak. Sokféle valláshoz tartoztak, különböző nyelveken beszéltek. Sokan az Európában immár több mint 100 éve pusztító szörnyű háborúk elől menekültek.”
(E. Wardle: *Nagy-Britannia és az amerikai forradalom*)
 - a. Tekinthetjük-e az **A** forrást hivatalos történelmi forrásnak? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?
 - b. Nevezd meg és magyarázd meg a **B** forrás alapján az emberek Újvilágba való kivándorlásának két okát!
 - c. Tekinthetjük-e az **A** forrásban leírtakat az Amerikába történő kivándorlás okának?
2. Olvasd el figyelmesen az alábbi állításokat, és dönts el, hogy melyikük Amerika megalapításának oka vagy következménye!
 - a. brit kormány által kivetett adók;
 - b. az amerikai alkotmány 1787-es elfogadása;
 - c. a *Függetlenségi Nyilatkozat* elfogadása;
 - d. a gyarmatokon élőkkel való egyeztetés elmulasztása.
3. Olvasd el az **A-E** forrásokat, és állítsd össze George Washington történelmi arcképének adatlapját! Lásd a 22. oldalon található mintalapot. **Saját portfólió.**
 - D. „Washington 1732-ben született Virginiában egy, 1657-ben Észak-Angliából kivándorolt földbirtokos családban, és fiatal alezredesként kezdte pályafutását a virginiai hadseregben. Veleszületett katonai és közigazgatási tehetsége miatt 1755-ben, mindössze 23 évesen ezredessé és Virginia főparancsnokává léptették elő [...] A háború kitörése után, 1775 júniusában a kongresszus egyhangúlag megválasztotta őt a kontinentális hadsereg főparancsnokává. A függetlenségi háború alatt Washingtonnak sikerült kiképeznie az amerikai katonákat és egyben tartania a szövetséget alkotó államokat. 1788-ban az Egyesült Államok elnökévé választották, majd 1792-ben újraválasztották.”
(Simon Sebag Montefiore: *A történelem óriásai*)
 - E. Számos legenda fűződik az amerikai zászlóhoz. George Washington állítólag megkérdezett egy Betsy Ross nevű varrónőt arról, hogy mit gondol az amerikai kongresszus által megszavazott új zászlóról. A varrónő állítólag ezt válaszolta: „A csillagokat az égből, a vörös színt az anyaországtól kaptuk, majd fehér sávokkal választottuk őket el, mert így mutattuk meg, hogy elszakadtunk tőle, a sávok pedig a szabadságot jelképezik.”

Értékelek és alkotok

»»»» Együttműködöm

1. A függetlenség elnyerése után a gyarmatoknak meg kellett szervezniük magukat. Sok vita folyt arról, vajon a 13 új államnak egyesülnie kell-e.

Egyesek úgy gondolták, hogy nem, mert

Mások úgy gondolták, hogy igen, mert

Beszéld meg az osztálytársaidal, és alkossatok válaszokat a két helyzetre!

2. Osztálytársaidal együtt készítetek egy „kinesztetikus térképet”* az Egyesült Államok alkotmánya leckéről!

*A *kinesztetikus térkép* olyan interaktív módszer, amely a jelenség elemzésére, az ötletelésre és a problémamegoldásra összpontosít. A módszer a gondolat-társításon alapuló tanulást célozza.

A nagyméretű A3-as kartonlapokon nagy, nyomtatott betűkkel egy, a témához kapcsolódó történelmi fogalom szerepel: Az USA létrehozása (például: *George Washington, Függetlenségi Nyilatkozat, bostoni teadélután, Benjamin Franklin, Első Kontinentális Kongresszus, amerikai alkotmány, Saratoga, köztársaság stb.*).

A kartonlapokat véletlenszerű sorrendben, egymástól kb. 50 cm távolságra helyezzük el a padlón. Akit a tanár szólít, egy megadott szabály szerint egyik kartonról a másikra kell ugrania. **Például:**

- történelmi dokumentumok;
- történelmi események;
- személyiségek stb.

Amikor a tanuló egy kartonra ér, meg kell indokolnia a választását. Ha hibázik, egy másik tanuló lép a helyére.

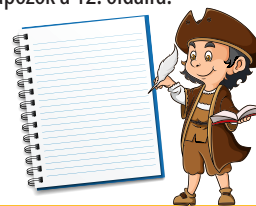
3. A 61. oldalon található kép alapján adjatok elő egy rövid jelenetet, amelyben az amerikai kongresszus tagjai a *Függetlenségi Nyilatkozat* aláírásáról vitáznak! Úgy jelöljétek ki a szerepeket, hogy kapjanak helyet a nyilatkozat aláírása mellett és ellen szóló álláspontok!

»»»» Tanulni tanulok

1. Használd a „3-2-1 módszert”, majd írd:
 - a. három, Amerika létrehozásáról olvasott/tanult kifejezést/fogalmat (például: *adók, alkotmány, elnök*);
 - b. két fogalmat, amiről a későbbiek során szeretnél többet tanulni (például: *hogyan kormányozták a gyarmatokat, a gyarmatosítók és a brit kormány közötti kapcsolat stb.*);
 - c. egy készséget/képességet, amiről úgy gondolsz, hogy a tanítás/tanulás során sajátítottad el (például: *az elnök szerepének megértése az amerikai kormányzati rendszerben*)!
2. A tankönyvben található források alapján hasonlítsd össze az amerikai telepesek által vallott eszméket és emberi értékeket a mai eszmékkel és értékekkel! Találnak-e a saját értéklistáddal?
3. Halmazábrát használva állapíts meg két hasonlóságot és egy különbséget az *Egyesült Államok Függetlenségi Nyilatkozata* (1776) és a *Jogok Nyilatkozata* (1689) között!

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

Kinesztetikus térkép

Virtuális könyvtár

Wuji House: *Világtörténelem. Az Amerikai Egyesült Államok megalapítása*

A bostoni teadélután

A Függetlenségi Nyilatkozat

Az amerikai alkotmány

Szószedet

Panaszlevelek = a lakosság követeléseinek összegyűjtésére készített iratok.

Rendi gyűlés = a három rend képviselőinek rendkívüli gyűlése.

Kiváltság = egy személy vagy emberek egy csoportja számára biztosított kedvezmény.

Szuverenitás = egy közösség joga, hogy szabadon, külső beavatkozás nélkül kormányozza magát.

Nyaktiló (guillotine) = a halálraítéltek kivégzésére használt eszköz.

Állampolgár = egy államban polgári és politikai jogokat élvező személy.

Történelmi személyiség

Maximilien Robespierre (1758–1794)

arras-i ügyvéd, a harmadik rend képviselője, a Jakobinus Klubban és a XVI.

Lajos király elleni perben elmondott beszédeiről vált ismertté. Robespierre-t a jakobinus csoport vezetőjévé választották. Becsületessége és kíméletlen őszintesége miatt a „Megvesztegethetetlen” becenevet kapta. A Közjóléti Bizottság elnökeként ő indította el a jakobinus terrort, ezzel pedig a forradalom számos vezető képviselőjét a nyaktiló alá juttatta. Robespierre végül maga is áldozatul esett az általa elindított féktelen terrornak.

A FRANCIA FORRADALOM. ALATTVALÓKBÓL POLGÁROK

Megismerem és megértem

A régi rendszer válsága

A 17. és 18. században a francia abszolút monarchia nem törődött az ország súlyos gazdasági és társadalmi gondjaival, a király hatalmas összegeket költött a versailles-i udvarra és olyan háborúk támogatására, amelyek a csőd szélére juttatták az országot. A középkorhoz hasonlóan a király teljhatalmú uralkodó volt, aki egyeduralnokként kormányzott, és saját akaratát erőltette az államra. Franciaország nem volt egységes, minden tartománynak saját igazságszolgáltatása és saját törvényei voltak. A társadalom **három rend**ből állt: 1. rend – a papság, 2. rend – a nemesség és 3. rend – a lakosság többi része.

Az alábbi okok vezettek a régi rendszer értékeivel való végleges szakításhoz:

- ✓ a kiváltságos csoportok elutasították a gazdaság szabad fejlődését elősegítő reformokat;
- ✓ a felvilágosodás eszméinek hatása;
- ✓ a polgárság megerősödése a királyság gazdasági és társadalmi életében;
- ✓ a magas adók;
- ✓ az elszegényedett lakosság általános elégedetlensége;
- ✓ a hatalmas államadósság;
- ✓ az államháztartás egyre mélyülő válsága;
- ✓ társadalmi igazságtalanság amiatt, hogy a rendek egyenlőtlen módon részesültek az állami pénzekből;
- ✓ adómentesség az első két rend számára.

A három rend

A polgárság lett a legtevékenyebb és leggazdagabb társadalmi osztály. Jóllehet tudatában volt erejének, mégsem tudott fontos szerepet játszani a társadalomban, ugyanakkor részt követelt az állami tisztségekből.

A szabadság kivívása. Alattvalókból polgárok

A pénzügyi nehézségekkel és a tekintélyének elvesztésével szembesülve XVI. Lajos király 1789 januárjában összehívta az általános rendi gyűlést. Az 1789. május 5-től Versailles-ban üléselő három rend képviselői a panaszlevelek alapján ismertették a francia nép követeléseit. A harmadik rend a lakosság 96%-át képviselte, képviselői pedig politikai reformokat akartak, és szerettek volna részt venni a hatalom gyakorlásában. Június 17-én a harmadik rend képviselői azt állították, hogy az egész országot képviselik, és a papság, valamint a nemesség néhány képviselőjével együtt megalakították a Nemzetgyűlést, amelyből később az Alkotmányozó Nemzetgyűlés lett (1789. július – 1791. szeptember).

Időszalag

1789. május 5.	1789. július 14.	1789. augusztus 26.	1791	1792. szeptember 21.	1793–1794	1795–1799
Az általános rendi gyűlés megnyitása	A Bastille elfoglalása	Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata	Az alkotmány	Az Első Francia Köztársaság kikiáltása	A jakobinus diktatúra (A terror rémuralma)	A Direktórium

Elsődleges céljuk egy új alkotmány kidolgozása volt. A király először elfogadta a harmadik rend képviselőinek követeléseit, de aztán csapatokat vezényelt ki ellenük. Tiltakozások kezdődtek, és ezek néha erőszakba torkolltak: 1789. július 14-én Párizsban zavargások törtek ki, a fellázadt tömeg megostromolta a királyi önkény jelképének számító Bastille börtönét.

A Párizsban kirobbant forradalom az egész országban elterjedt. Nemzeti gárdák alakultak meg. A parasztok megtámadták a hűbértartásokat. Augusztus 4-én éjjel a képviselők eltörölték a hűbéri kiváltságokat. Ez a régi rendszer végét jelentette. 1789. augusztus 26-án elfogadták az **Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatát**, amely kimondta az egyén szabadságát és a polgárok törvény előtti egyenlőségének elvét.

Az abszolutizmustól a nemzeti önrendelkezésig

Az **alkotmányt** 1791 júliusában fogadta el a király. A képviselők parlamentáris, alkotmányos monarchiát hoznak létre, amelyben a szuverenitást a nép nevében gyakorolják, és az már nem isteni jog. Ezzel a törvénnyel eltörölték az abszolút monarchiát. A nemzetgyűlés birtokolta a törvényhozó hatalmat, a végrehajtó hatalmat pedig a királyra hagyta; bevezette a férfiak szavazati jogát, annak ellenére, hogy a nők is részt vettek a forradalomban. 83 megyét hoztak létre, egységesítették a súly- és mértékrendszert. Minden francia polgár adót fizet. Az igazságszolgáltatás szabad. Az egész országban elterjedtek a forradalmi jelképek, mint például a frígiai sapka. Kihirdetik a vallásszabadságot, és újjászervezik az egyházat (a pap-ság polgári alkotmánya 1790 júliusában).

A nyilvános viták új helyszínei jelentek meg, a klubok, amelyek a társadalom különböző véleményáramlatait és érdekeit képviselték: a köztársaságpárti Cordeliers Klub, illetve Jakobinus Klub és a királypárti Feuillans Klub. Fokozódott a politikai megosztottság. A forradalmárok egy része a forradalom végét akarta (Feuillantinus csoport), másik részük azonban folytatni akarta a forradalmat (a jakobinusok). 1791. június 20-án XVI. Lajos és családja megpróbált elmenekülni az országból. Varennes-nél letartóztatták őket, majd visszavitték Párizsba. A király döntését árulásként értékelték. 1792. augusztus 10-én a forradalmárok megszállták a Tuileriák palotáját. A királyt felfüggesztették, és családjával együtt bebörtönözték.

A köztársaság

Ausztria és Poroszország beavatkozással fenyegetőzött XVI. Lajos felszabadítása érdekében, ezért 1792 áprilisában kibört a háború. Ez megerősítette a politikai ellenzéket. Szeptemberben több száz gyanúsítottat mérsároltak le Párizsban. Az új nemzetgyűlésben (1791 októbere – 1792 szeptembere) a girondisták (Brissot, Roland stb.) a jakobinusokkal (Robespierre, Danton, Marat stb.) álltak szemben. A franciák valmy-i győzelme (1792. szeptember 20.) megszilárdította a forradalmat. Másnap kikiáltották a köztársaságot (Első Francia Köztársaság). Az országnak belső és külső fenyegetésekkel kellett szembenéznie.

A Nemzeti Konvent (1792–1795)

A Konvent tevékenységében/működésében három időszakot lehet megkülönböztetni: a **girondista** korszak, amikor a nagypolgárság érdekeinek képviselői kerültek előtérbe (1792–1793), a **jakobinus** időszakot (1793. június 2. – 1794. július 27.), amelynek képviselői a kispolgárság érdekeit védtek, és a **thermidori** korszakot, amikor átmeneti kormány alakult meg.

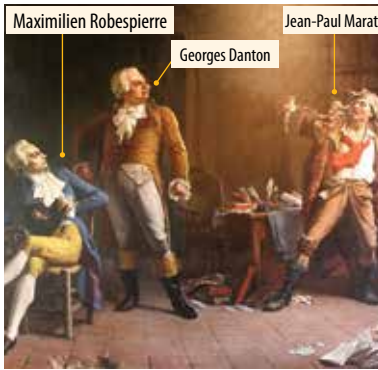
A Bastille eleste, 1789. július 14.

A királyi család visszatérése Párizsba

A valmy-i csata

A forradalom vezérei:
Danton, Marat és Robespierre

XVI. Lajos királyt bíróság elé állították, elítélték, és 1793. január 21-én kivégezték. 1793-ban a hatalmat a jakobinusok ragadták magukhoz, akik rendkívüli kormányt hoztak létre, amelyet később a Terrornak neveztek el. A hatalmat a Maximilien Robespierre által vezetett Közléti Bizottságon keresztül gyakorolták. A hatalom a sans-culottes-okra (térdnadrág-nélküliek), az alsóbb osztályokból származó emberekre támaszkodott. Párizsban vagy vidéken bárkit, akit azzal gyanúsítottak, hogy a forradalom ellensége, nyaktílóval kivégezték. A Konvent eladta a korábbi egyházi földeket a fölműveseknek, bevezette a méteren alapuló mértékegységrendszert, oktatási törvényeket fogadott el, és számos iskolát alapított. A képviselők egy része és a liberális polgárság képviselői nem értettek egyet a jakobinusok döntéseivel, ezért államcsínnyel vetettek véget hatalmuknak. Robespierre-t és barátait letartóztatták, majd kivégezték.

A Direktórium (1795–1799)

Miután a jakobinusok átengedték a hatalmat, 1795 októberében új választásokat tartottak. Mérsékelt kormány jött létre. Az új alkotmány értelmében a végrehajtó hatalmat az öttagú **direktórium**, a törvényhozó hatalmat pedig két gyűlés: az Ötszázak Tanácsa és a Vének Tanácsa kapta. Külföldön folytatódott a francia terjeszkedés. Belföldön a kormányzat harcot folytatott a királypárti és a jakobinus mozgalmak ellen.

1789-től kezdődően Franciaországban mélyreható politikai fordulatok zajlottak le. Eltörölték a királyságot, és kikiáltották a köztársaságot. A számos politikai, társadalmi, gazdasági, vallási és katonai konfliktus által fémjelzett időszakban újraértelmezték a kormányzati elveket, és újjászervezték az ország intézményeit.

Felfedezem

Sans-culotte-ok

A francia forradalom jelképei

A **sans-culottes**-ok, vagyis a „térdnadrág-nélküli” polgárok tartották magukat igazi forradalmároknak. Azért nevezték őket így, mert nem voltak hajlandók a nemesek parókáját és térdig érő nadrágját viselni. Főként városi bérmunkások és ipari munkások alkották soraikat.

A Francia Köztársaságot egy frígiai sapkát viselő nő, **Marianne** jelképezi.

Szintén a francia forradalom idején született meg Franciaország nemzeti zászlaja, a trikolór (kék, fehér, piros) és a **nemzeti himnusz**, a **Marseillaise**.

1792 áprilisában Franciaország hadat üzent Ausztriának és Poroszországnak. Strasbourg polgármestere felkérte Claude-Joseph Rouget de Lisle-t, a rajnai hadsereg kapitányát, hogy írjon egy bátorító indulót a harcba szálló hadsereg számára. Lisle egy éjszaka alatt megírta a művet, amely eredetileg *A rajnai hadsereg harci dala* címet viselte. A marseille-i önkéntesek körében annyira népszerűvé vált az induló, hogy róluk nevezték el Marseillaise-nek. A műről készült másolatokat kiosztották a Párizsba bevonuló forradalmároknak. A Nemzeti Konvent 1795. július 14-én a *Marseillaise*-t Franciaország hivatalos nemzeti himnuszaként fogadta el.

A háromszínű
kokárda

A jelmondat: **Szabadság, egyenlőség,
testvériség.**

ESETANULMÁNY.

AZ EMBERI ÉS POLGÁRI JOGOK NYILATKOZATA

A **felhők** a régi rendszerben uralkodó tudatlanságot és az alapvető szabadságjogok hiányát jelképezik.

A **bal oldali nő** Franciaországot jelképezi, aki lelépte az önkényuralom elnyomását jelképező láncokat. Koronát és liliomvirágokkal díszített kék palástot visel.

A **zsinór** Franciaország katonai erejét jelképezi.

A **kígyó** Franciaország bölcsességét jelképezi.

A **tölgyfából készült lándzsa**, az erdőben álló tölgyfához hasonlóan, Franciaország erejét jelképezi.

A metszeten ábrázolt **szem** Franciaországot és az igazságosságot megvilágító észet jelképezi.

A **jobb oldali nő** az igazságot képviseli. A jobb kezében tartott jogar, amely az értelem szeme felé mutat, azt jelképezi, hogy csak az értelem irányíthatja az igazságot. A nő bal keze az új törvényekre mutat, amelyek az emberi és polgári jogokat foglalják magukban.

A **frígiai sapka** a szabadságot jelképezi.

A **nyilatkozat szövege**

Természetes jogok
Biztonság
Szabadság
Egyenlőség
Tulajdon
Az elnyomással szembeni ellenállás

Politikai eszmék (elvek)
Népszuverenitás
A hatalmi ágak szétválasztása

Közjogi és politikai szabadságjogok
Véleményszabadság, lelkiismereti szabadság, vallásszabadság, szólásszabadság, gondolatszabadság, sajtószabadság.

1. pont
Minden ember szabadnak és jogokban egyenlőnek születik és marad.

2. pont
Minden politikai társulás célja az ember természetes és elvülhetetlen jogainak megőrzése. E jogok: a szabadság, a tulajdon, a biztonság s az elnyomással szemben való ellenállás.

3. pont
Minden szuverenitás elve természeténél fogva a nemzetben lakozik.

6. pont
A törvény a közakarat kifejezése.

Mindjárt a Bastille bevételének és a népfelkelés eseményeinek felgyorsulása után az alkotmányozó jogokkal rendelkező nemzetgyűlés úgy döntött, hogy kidolgozza az új alkotmány alapját képező alapelvek nyilatkozatát. 1789. augusztus 12-én egy, öt képviselőből álló bizottságot hoztak létre, ennek feladata a benyújtott különböző tervezetek összefoglalása volt. Az eredeti szöveg 24 cikkből állt, ami a viták során számos változtatáson ment keresztül. Augusztus 20-26. között cikkelyről cikkelyre haladva szavazták meg a nyilatkozatot. Végül 1789. november 3-án a király kihirdette az **Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatát**.

A nyilatkozat egy bevezető részből és tizenhét cikkből áll, amelyek megerősítik a polgárok természetes és egyéni jogait, és három csoportra vonatkozó rendelkezéseket ötvöznek: a „**nép jogait**” (franciák, külföldiek vagy ellenségek – az 1., 2., 3., 4., 7., 9. és a 10. cikk), a polgári szabadságjogokat hangsúlyozó és megerősítő „**polgárok jogait**” (francia állampolgárok – 6. és 14. cikk), valamint a „**társadalom** alkotmányos **jogait**” (a francia nemzet – 13., 15. és 16. cikk). A szöveget a felvilágosodás filozófiájának elvei, valamint az 1776-os amerikai függetlenségi nyilatkozat ihlette. A nyilatkozat a törvény tiszteletét helyezi a politikai rendszer középpontjába.

Az *Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata* világszerte hivatkozásként szolgál. Az emberi jogok minden ember elidegeníthetetlen és oszthatatlan jogai, nemzetiségétől, lakóhelyétől, nemtől, etnikai vagy nemzeti származástól, bőrszínétől, vallástól, nyelvtől vagy bármely más körülménytől függetlenül.

Többet tudok

- A nők fontos szerepet játszottak a francia forradalom idején. Olympe de Gouges, egy kiváló francia író 1791-ben megfogalmazta *A női és polgárnői jogok nyilatkozatát*, ebben a nők és a férfiak egyenlő jogait szorgalmazta.
- Az 1789-es nyilatkozat számos hasonló szövegnek szolgált ihletként Európa és Latin-Amerika különböző országaiban: Az ENSZ által 1948. december 10-én elfogadott *Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata* és az 1950. november 4-én Rómában aláírt *Az emberi jogok európai egyezménye*.

Alkalmazom és elemzem

A három rendet ábrázoló gúnyrajz: a harmadik rend a hátán cipeli a papságot és a nemességet.

Idő és tér

Rajzolj időszalagot, és jelöld be rajta a francia forradalom öt fő eseményét!

A történelmi forrás

1. Készíts szójegyzéket (magyarázatokkal) 10–15, a francia forradalommal kapcsolatos fogalomról! **Saját portfólió.**
2. Jelöld a képen és nevezd meg az egyes rendeket! Említsd meg az általuk képviselt társadalmi csoportokat! Milyen típusú képről van szó? Indokold meg válaszodat három állításban/mondatban! A három rend közül melyik a legelégedetlenebb? Indokold meg a válaszodat!
3. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „Az 1788 nyarán írt panaszfüzetek célja az volt, hogy a király megismerje népe kívánságait. Ezek a különböző társadalmi csoportok közötti feszültségeket, a közhangulatot és gondolkodást tükrözik. A parasztság az adók, a papság és a nemesség kiváltságai miatt panaszkodik, és

egyenlő adóterheket követel. A nemesség válasza erre az, hogy ragaszkodik az őt megillető kiváltságokhoz, és hirdeti ehhez való jogát. A polgárság az egyenlőség elvére hivatkozik, a filozófusok nyelvezetét használva, hogy sikerrel érvényesítse követeléseit. A forradalomnak ebben az első szakaszában a polgárság kerekedett felül.”

(Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa történelme*)

- B.** 1. cikk. „Hozzanak olyan törvényt a rendi gyűlésen, hogy az ország lakosainak személye és vagyona a király és a törvények védelme alá tartozzon.”
2. cikk. „Minden kivetett vagy kivetendő adót [...] a papság, a nemesség, a kiváltságos osztályok és a harmadik rend egyenlően viseljen és fizessen, mindegyik vagyona és lehetőségei arányában. [...]”
27. cikk. „Lehessen szabadon közlekedni egyik tartományból a másikba.”

(Egy panaszfüzet)

C. „A jakobinusok még elődeiken is túltettek, hogy alapjaiban változtassák meg a mindennapi életet. A katolikus Isten helyett bevezették a Legfőbb Lény kultuszát. 1793-ban új naptárat alkottak, az új időszámítás 1792. szeptember 22-én, a köztársaság kikiáltásának napján kezdődött. A 30 napos hónapoknak a természet által ihletett neveket adták, így például a «Pluviose» jelentése az «Eső havat». A régi pénznem és a régi mértékegységek helyett bevezették a méterrendszeren alapuló mértékegységeket. eltörölték a nemesi címeket és jelképeket. XVI. Lajos királyt «Capet Lajos polgártárs» néven küldték a guillotine alá.”

(National Geographic: *Világtörténelem*, III. kötet)

- a. Állapítsd meg, melyik évszázadra vonatkozik az **A**, illetve a **C** forrás!
 - a. Jelöld meg az **A** és **B** forrásban említett közös elemet!
 - a. Nevezd meg azt a forrást, amely a francia forradalom idején elfogadott intézkedéseket mutatja be, és említs meg kettőt közülük!
4. Állapítsd meg, hogy az alábbi állítások közül melyek a francia forradalom okai, illetve a következményei!
 - a. a régi rendi társadalmi berendezkedés;
 - b. Franciaország köztársasággá alakulása;
 - c. a polgári jogok és szabadságjogok hiánya;
 - d. az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának elfogadása;
 - e. a magas adók.

Értékelek és alkotok

Együttműködöm

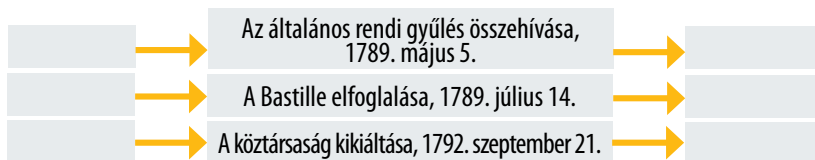
1. Képzeljétek el, hogy:
 - a. a harmadik rend egyik képviselője;
 - b. egy francia földműves;
 - c. az első vagy a második rend képviselője;
 - d. XVI. Lajos király;
 - e. Franciaország pénzügyminisztere;
 - f. egy párizsi lakos vagytok.

Az általános rendi gyűlés megnyitója, 1789. május 5.

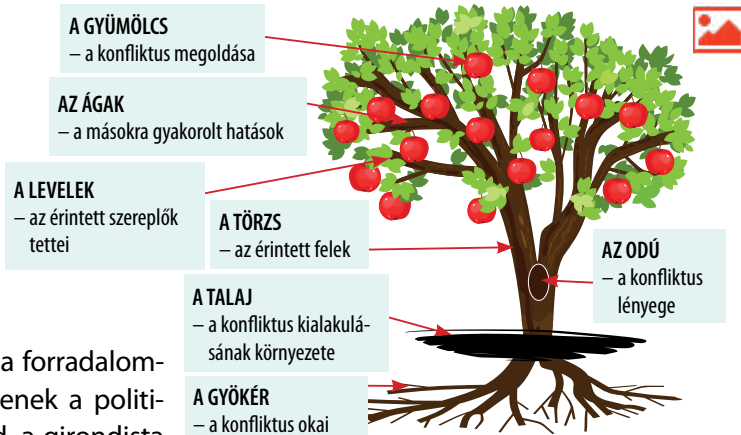
Hogyan jellemeznétek az 1789 és 1795 közötti franciaországi helyzetet?

2. Nevezetek meg egy okot és egy következményt a felsorolt események mindegyikénél!

Tanulni tanulok

1. Padtársaddal együtt töltsétek ki a mellékelt Sapiro-fa nevű ábrát a „Francia forradalom” témáról! **Saját portfólió.**
2. Az **A** és **B** valamint az interneten található forrásokat felhasználva digitális eszközökkel készíts bemutatót a nők szerepéről a francia forradalomban!

B. A nők Versailles-ba menetelnek, 1789. október 5.

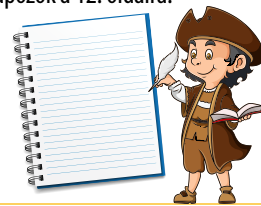
és szoknyás katonáknak neveztek őket, mégis jelentős szerepet játszottak a francia forradalomban, különösen a *sans-culottes* mozgalomban.”

(Nagy képes világtörténelem)

3. Készíts listát a számodra fontos értékekről! Megtalálhatók a saját értékeid a francia forradalom által hirdetett emberi értékek és eszmék között? Melyek ezek? Indokold meg a választásodat!

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

Virtuális könyvtár

Wuji House: Világtörténelem.
A francia forradalom

A francia forradalom

Mi váltotta ki a francia forradalmat?

Szószedet

Népszavazás = olyan szavazás, amelyben a lakosság igen vagy nemmel nyilvánít véleményt egy adott kérdésről.

Polgári törvénykönyv = az emberek magánjogaival kapcsolatos főbb jogi szabályok összessége (személyiségi jogok, házasság, válás, tulajdon, szerződések stb.).

Koalíció = államok közötti szövetség.

I. NAPÓLEON ÉS A FRANCIA FORRADALOM ESZMÉINEK ELTERJEDÉSE

Megismerem és megértem

A Konzulátus (1799. november 9. – 1804. május 18.)

Miután hadvezérként kitüntette magát a forradalom háborúiban, Toulonnál, az olaszországi és egyiptomi hadjáratokban, **Bonaparte Napóleon** tábornok megdöntötte a Direktórium ingatag rendszerét, és 1799. november 9-én (Brumaire 18., VIII. év) konzulátust állított fel. Ezzel megerősödött a hadsereg politikai szerepe. Bonaparte célja az volt, hogy helyreállítsa az ország nyugalomát, és megszilárdítsa saját politikai hatalmát. Ő lett az első konzul: átvette a végrehajtó hatalom döntő részét, míg két konzultársa, Jean-Jacques Cambacérés és Charles-François Lebrun csupán névleges hatalommal rendelkezett. A népszavazással (1799 decembere) elfogadott új alkotmány csökkentette a gyűlések szerepét, amelyek teljes mértékben a végrehajtó hatalomnak voltak alárendelve. A közigazgatási reformok, a prefektusi hivatal létrehozása, az oktatás újjászervezése, a Francia Bank létrehozása és a **Polgári Törvénykönyv** elfogadása (amely különösen a tulajdonhoz való jogot és a lelkiismereti szabadságot biztosította) komoly társadalmi változásokat indított el. Külpolitikai téren Franciaország megszilárdította ellenőrzését Belgium és Olaszország felett. 1802-ben Napóleont örökös konzullá nevezték ki. Politikai befolyása tovább nőtt. A katonai dicsőségének csúcán lévő hadvezér teljhatalommal bírt.

I. Napóleon: a franciák császára (1804–1814, 1815)

1804-ben a francia szenátus császári címet adományozott Bonaparténak, aki ezáltal **I. Napóleon** lett, és 1804. december 2-án **francia császárrá koronázták**. A birodalom megalapításával a korábbi királyság mintájára Napóleon bevezette az udvari etikettet, saját udvartartása volt, és saját nemességet alapított. Az új önkényuralmi rendszerben Napóleon diktatórikus hatalmat gyakorolt, amely a központosított közigazgatáson, a titkosrendőrségen és a besúgókon alapult. Korlátozták az egyéni szabadságjogokat, a sajtó, a kiadók és a szellemi élet szigorúan szabályozott felügyelet alá kerültek. A cenzúra mindent ellenőrzött. 1810-ben újra létrehozták az állami börtönöket, és Napóleon politikai ellenfeleit tárgyalás nélkül bebörtönözték. A politikai elnyomás a királpárti és a jakobinus köröket egyformán sújtotta. Belpolitikai téren Napóleon célja Franciaország megszilárdítása volt. A vallási feszültségek enyhítése érdekében megállapodást (konkordátumot) kötött a pápasággal (1801), és átszervezte az oktatást, biztosítva az új nemzedékek szellemi képzése felett az állami ellenőrzést. A császárság fenntartotta a férfialapú adórendszert, vagyis csupán a legvagyonosabb férfiak és földbirtokosok vehettek részt a politikában. Az új rendszer hozzájárult az ország korszerűsítéséhez.

Napóleon megkoronázása – 1804. december 2., Jacques-Louis David festménye

Napóleon a dolgozószobájában, Jacques-Louis David festménye

Időszalag

1769	1796	1799	1804	1805	1812	1813	1814	1815	1821
Bonaparte Napóleon augusztus 15-én született a korzikai Ajaccio városában.	Az olaszországi hadjárat. Feleségül veszi Josephine de Beauharnais-t.	Az egyiptomi hadjárat	Megkoronázza és francia császárrá nyilvánítja magát.	Olaszország királya. Az austerlitz-i nagy győzelem	Az oroszországi hadjárat	Lipcei veresége a népek csatájában. Spanyolország felszabadul.	Lemond, és száműzik Elba szigetére.	A 100 nap. A waterlooi vereség. Száműzik Szent Ilona-szigetére.	Napóleon halála

Felfedezem

Birodalmi terjeszkedés. Európa meghódítása

1805 októberében a britek a trafalgar-i csatában megsemmisítették a francia hajóhadat. Ez arra kényszerítette Napóleont, hogy katonai erőfeszítéseit a kontinensre összpontosítsa. Az 1805. decemberi **austerlitz**i csata (a három császár csatája) ismét igazolta Napoleon katonai zsenialitását. Ausztria, majd Poroszország vereséget szenvedett, és szövetségre kényszerült Franciaországgal. Napoleon Észak-Olaszországot, Belgiumot és Hollandiát Franciaországhoz csatolta. Néhány meghódított ország (Spanyolország, Hollandia, Toszkána) trónjára Napoleon a saját családtagjait nevezte

Napoleon hadjáratai

ki uralkodónak. Ő maga Ausztriai Mária Lujza osztrák főhercegnőt vette feleségül. A cári birodalom felett Friedlandnál aratott győzelme után a **Tilsit**ben aláírt békeszerződés (1807) egy időre véget vetett az Európában zajló háborúnak. A brit befolyás gyengítésére Napoleon szárazföldi blokádot vezetett be, megtiltva a kereskedelmet Nagy-Britannia és Európa többi része között. A franciák a legyőzött államokat kifosztották, hogy támogassák a háborús erőfeszítéseiket. A francia katonai megszállás számos bírálatot és ellenállást váltott ki Olaszországban, Hollandiában, Svájcban, a német államokban és Spanyolországban. Ugyanakkor a megszállt vagy francia befolyás alatt álló országokban felerősödött a nemzeti öntudat. Mivel **Oroszország** nem tartotta be a blokádot, Napoleon **1812**-ben támadást indított a cári birodalom ellen. A francia császárnak nagy hadsereggel sikerült meghódítania Oroszország egy részét, de a tél visszavonulásra kényszerítette, és hatalmas veszteségeket szenvedett. A Napoleon ellen megalakult európai uralkodók szövetsége **Lipcénél** (1813) legyőzte a császárt, majd elfoglalta Párizst. Napóleont Elba szigetére száműzték. Ő azonban visszatért, és száz nap alatt megpróbálta visszaszerezni a hatalmat. Egy új, Nagy-Britannia és Poroszország által vezetett szövetség azonban ismét legyőzte Napóleont a **waterlooi** csatában (1815. június 18.), a császárt lemondatták, és (a brit fennhatóságú) Szent Ilona-szigetére száműzték, ahol 1821-ben elhunyt.

A francia uralomnak az európai népekre gyakorolt hatásai

Számos politikai és közigazgatási reformot hajtottak végre a közvetlenül vagy közvetve francia fennhatóság alá került államokban: a meghódított államok korszerűsödtek, és felgyorsultak a hűbéri gazdasági rendszerükben bekövetkezett változások. A forradalom alapelveinek hatására (szabadság, egyenlőség, testvériség!) a meghódított népekben kialakult a nemzeti öntudat, és idővel francia, kapitalista, újtító szellemben gazdasági, politikai és társadalmi változásokat kényszerítettek ki. A francia katonai uralom alatt álló területeken bevezetett napoleoni törvénykönyv hozzájárult a modern európai nemzetek kialakulásához, a polgári társadalom értékeinek megőrzéséhez és a nemesi kiváltságok eltörléséhez.

Napoleon személyisége (1769–1821)

A forradalom fiaként, Bonaparte Napoleon az állampolgárok felszabadításáért, egyenjogúságáért, a törvény előtti egyenlőségért küzdött, illetve azért, hogy minden arra méltó polgár bármely közhivatalba kerülhessen, az államhatárok védelméért, a közigazgatás modernizálásáért, Franciaország modern nemzetállammá való egyesítéséért. Vezérként féktelen hatalomvágya azonban korlátozta az államférfi építő jellegű tevékenységét. Katonai zsenialitását igazolja számos győzelme, amelyeket a francia hadsereg az ő vezetése alatt aratott. Ő fektette le a 20. század elejéig meghatározónak számító hadvezetés alapjait. A Napoleon által megvalósított európai politikai berendezkedés középpontjában Franciaország állt. Nagy Károly után ez volt az első ilyen jellegű kísérlet.

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

1. Készíts időszalagot Napóleon hét leghíresebb csatájáról!
2. 4. és 6. osztályos földrajzismereteid alapján olvasd le az alábbi térképről az 1812-ben francia ellenőrzés alatt álló területek nevét!

- A francia birodalom 1812-ben
- Közvetlen kormányzás
 - Francia ellenőrzés alatt álló területek

A történelmi forrás

1. Becsukom a szemem... 1805-ben, Párizsban járok, és találkozom Napóleon császárral. Milyen kérdéseket tennék fel neki?
2. Mutass rá a mellékelt képen a császári hatalmat képviselő jelképekre! Találkoztál-e már hasonló képekkel ebben a tankönyvben? Melyik leckében? Magyarázd meg az egyes elemeket!
3. Nézd végig az **A-C** forrásokat, és társítsd őket az általuk bemutatott hadjáratokhoz/ csatához!
 - a. A lipcsei csata, 1813;
 - b. Az olaszországi hadjárat;
 - c. Az egyiptomi hadjárat.

Napóleon, J. A. D. Ingres festménye

A. A piramisok csatája

B. A népek csatája

C. Napóleon átkel az Alpokon

Értékelek és alkotok

»»»» Együttműködöm

1. Képzeljétek el, hogy a Napóleon seregében szolgáló francia, lengyel, osztrák, német, spanyol katonák, az orosz cár seregében orosz katonák, angol katonák, illetve Napóleon egyik minisztere vagytok! Hogyan írnátok le az 1804–1815-ös helyzetet a különféle nézőpontokból?
2. Olvasd el a leckét a tankönyvből a padtársaddal együtt, majd készíts és tölts ki egy A4-es lapon Napóleon császár döntéseit és annak következményeit bemutató grafikai szervezőt! Csatold a lapot a **saját portfólióidhoz!**

»»»» Tanulni tanulok

1. Sorolj fel öt internetes oldalt, amely I. Napóleon császár tevékenységét/ személyiségét mutatja be!
2. Készíts digitális prezentációt Napóleon öt leghíresebb idézetéből! Beszéljétek meg őket osztálytársaiddal! Egyetérttek a császár gondolkodásmódjával? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem?
3. Nézz utána az interneten, és magyarázd meg, miért állította vissza Napóleon a rabszolgaságot! Mikor törölték el újra Franciaországban?
4. Valóban Napóleon volt a világ legnagyobb hadvezére? Újító volt Napóleon? Zsarnok vagy pedig zseni volt?

Osztálytársaitokkal közösen, az **A** és **B** forrás, illetve az órán tanultak alapján másoljátok le a füzetbe, majd töltsétek ki a T-táblázatot*!

*A T-táblázat az igen–nem/mellette–ellene szóló érvek grafikai rendszerezésének módja. A források elolvasása után a diákok párokba rendeződve a táblázat bal oldalán a mellette (5 perc), majd az ellene szóló (5 perc) érveket sorolják fel. Ezután a párok összehasonlítják a táblázataikat. Végül összeállítják az osztály közös táblázatát.

A. „Ő az az ember, akinek csodálatos a zsenialitását, de gyűlölöm a zsarnokságát.”

(François-René de Chateaubriand)

B. „A «zsarnok», mint ahogy a «látnok» megnevezés egyaránt túloz: ha történelemről van szó, tudnunk kell, hogyan szemléljük árnyaltan a dolgokat, és fel kell ismerni, hogy Napóleont nem lehet jónak vagy rossznak bélyegezni; kormányának voltak dicséretes eredményei is, különösen a közigazgatás terén. Franciaországot azonban valóban önkényuralkodóként kormányozta, az egyenlőséget a szabadsággal szemben előnyben részesítette, és ez szükségképpen megdöbbsent bennünket. Napóleon nem zsarnok vagy látnok, hanem pusztán egy ember volt, a maga erényeivel és hibáival.”

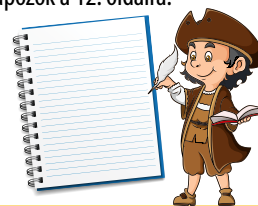
(Charles-Éloi Vial, *istoric francez*, <https://www.rfi.ro/>)

T-TÁBLÁZAT

Napóleon mellett	Napóleon ellen

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

Történelem és filmművészet

Bonaparte Napóleon személyisége a filmművészet kezdete óta számos filmrendezőt megihletett. 1897 óta (Louis Lumière) rengeteg művészfilm, sorozat és dokumentumfilm készült I. Napóleon főszereplésével. A híres császárt kiváló színészek alakították.

Virtuális könyvtár

Wuji House:
Világtörténelem. Napóleon kora

A történelem kontra Bonaparte Napóleon

Hódítók: *Bonaparte Napóleon*

Szószedet

Ipari forradalom = a gazdasági és a műszaki változások összessége, amely a régi rendszer földművelésre és kézművesiparra épülő társadalmait a tartós gazdasági növekedés dinamikájával rendelkező, modern ipari társadalommá alakította át.

Tőke = olyan (pénz) vagyon, amelyet további vagyon előállítására használnak fel.

Részvénytársaság = Részvényesek tulajdonában lévő vállalat, akik részvényeket vásároltak.

Pamutfonálglyártó gépek (metszet, 1835)

AZ IPARI FORRADALOM. AZ EMBEREK ÉLETÉRE GYAKOROLT HATÁSAI

Megismerem és megértem

Az ipari háttér. Az első ipari forradalom (a kézi munkáról a gépi munkára történő áttérés) olyan mélyreható műszaki, gazdasági, társadalmi és kulturális változás volt, amely előrelépést jelentett az emberiség történelmében. A céhrendszer már nem tudta kielégíteni a növekvő árukeresletet, és a 17. és 18. század tudományos, szellemi forradalma pedig elősegítette ezt a történelmi folyamatot. Az emberiség fejlődése során több ipari forradalmon ment keresztül. Az első ipari forradalom a 18. század második felében, Angliában kezdődött el, majd átterjedt a világ többi részére, elsősorban Belgiumra, Franciaországra, Németországra és az Egyesült Államokra. Az emberi munka helyettesítésére gépeket találtak fel, és az új gépek meghajtására új energiaforrásokat aknáztak ki – a vizet, a gőzt, a szenet, később pedig az elektromosságot és a kőolajat.

Az ipari forradalom jellemzői. A 18. század közepén nagyszámú manufaktúra működött Angliában. Az ipari forradalom a legfontosabb iparágban, a textiliparban kezdődött el. A James Watt által 1769-ben továbbfejlesztett gőzgép volt az ipari forradalom legfontosabb technikai újítása. A gőz alkalmazása forradalmasította a textil-, a bányá- és az acélipart, valamint a közlekedést. Mivel a vasat acéllal, vagyis egy keményebb és erősebb anyaggal helyettesítették, és kőszén (a szenet az erdők kiirtása, vagyis a faállomány megfogyatkozása miatt kezdték nagymértékben kiaknázni) hajtotta meg, a gőzgép lehetővé tette a természet erőitől független energiaellátást.

Gyökeres életmódváltozás. A gépek iránti kereslet és 1830-tól a vasút megjelenése által ösztönzött termelés ugrásszerűen megnőtt: az 1790 körüli 70 000 tonnáról 1852-re 2,7 millió tonnára emelkedett a vastermelés. A termelési és kereskedelmi rendszerek fejlődése megteremtette a gazdasági javak tömegtermelésének alapjait, ez sok ember számára új munkahelyeket és jólétet jelentett. Mindez a születési arányszám és a várható élettartam növekedésével járt, és vidékről tömegesen vándoroltak a városokba. A szegényparasztek és családjaik a nagyvárosok külvárosaiba költöztek be, hogy alacsony bérért a gyárakban dolgozzanak. Az iparosodás fokozatosan az ipari munkások számának növekedéséhez vezetett, és új társadalmi osztály jött létre: a munkásosztály. Ebben az időszakban felhalmozódott a tőke, cégeket és nagyvállalatokat alapítottak. A változatlan földművelői társadalmat felváltotta a modern sajátosságokkal bíró ipari társadalom: a gazdasági növekedés, a városiasodás és a népességnövekedés; a gőz, a gépek és a gyárak; a füst, a zaj és a túlzásfoltosság.

Időszalag

1764	1769	1785	1804	1807	1838
A fonógép (James Hargreaves)	A gőzgép (James Watt)	A vetélős szövőgép (Edmund Cartwright)	Az első gőzmozdony (Richard Trevithick)	A gőzhajó (Robert Fulton)	A morzekód

Felfedezem

Az ipari forradalom hatásai

Az ipari forradalom fordulópontot jelent az emberi történelemben. Elin-dította a technológiai (gép- és gyárrendszer), mezőgazdasági, közlekedési, kereskedelmi, pénzügyi, népesedési és kommunikációs forradalmakat. A gőzgépek és a gépi úton előállított szerszámok fejlett technológiája döntő gazdasági és katonai előnyökhöz juttatta Európát. Mivel az első ipari forradalom Nagy-Britanniában kezdődött, ez az ország lett a világ vezető gazda-sági, tengeri és gyarmati hatalma, a „világ műhelye”. 1760 és 1830 között Nagy-Britannia állította elő Európa ipari termelésének kétharmadát.

Gyapotfeldolgozó textilgyár Manchesterben 1820 körül

Jelentős társadalmi változások mentek végbe: fejlődtek és terjeszkedtek a városok, javult a nők helyzete és kereseti lehetőségei, nőtt a személyi szabadidő. A városokban azonban többnyire igen nehéz életkörülmények uralkodtak. A gyárak, malmok és bányák, vagyis a munkahely közelében felépült munkáslakások igen szűkösek voltak, és nyomorúságos életkörülményeket biztosítottak. A csatornázás hiánya miatt a víz piszkos és baktériu-mokkal fertőzött volt, ezért a betegségek gyorsan terjedtek.

Az első ipari forradalom következménye a kapitalista társadalom kialakulása, ami új gazdasági rendszer (ipari kapitalizmus), új társadalmi osztályok (polgárság és munkásosztály) és új társadalmi ellentétek megjelenéséhez vezetett. Az ipari forradalom során az emberek felfedezték a gőz erejét. Gyorsabbá vált és egyre nagyobb távol-ságokat hidalt át a hírközlés és a közlekedés, lehetővé téve, hogy az új ötletek a világ minden részébe eljussanak. Növekedett az ipari termelés, az olcsóbb ár miatt számos árucikk egyre több ember számára vált elérhetővé. Mindez mélyreható társadalmi változásokat idézett elő, ennek hatásait ma is érezzük.

Néhány találmány örökre megváltoztatta a történelem menetét.

A James Watt skót feltaláló által tervezett, épített és tökéletesít-tett, 1769-ben szabadalmaztatott **gőzgép** az első ipari forradalom megalapozója.

A **Volta-elem** a világ első elektromos eleme (1800). Ez a találmány megváltoztatta az embe-rek életmódját, és az elektrokémiai energiafor-rások robbanásszerű fej-lődéséhez vezetett.

1825-ben nyitották meg a világ első vasútvonalát. Öt évvel később, 1830-ban kezdett közlekedni az első személyvonat Manchester és Liverpool között. A George Stephenson által tervezett Rocket nevezetű gőzmozdony 20 mérföld/óra sebességgel húzta a szerelvényt. A megrémült angol sajtó azt talál-gatta, vajon az emberi test kibírja-e ezt a sebességet. A vasút már a kezdetektől fogva háromszorosára növelte az utazási sebességet a lóvontatású kocsikhoz képest, és olyan mértékben növelte a szállítási teljesítményét, amiről korábban még csak nem is álmodtak. Stephenson „Rakéta” nevű vonatja 1,5 óra alatt tette meg a Liverpool és Manchester közötti 40 mérföldet (1 mérföld = 1,609 km). „Az utat egy új közlekedési eszközzel tettük meg, amely századunk iparának egyik csodája (...) Húsz, egymás-sal összekapcsolt, 240 utast szállító kocsi húz egyetlen gőzmozdonyt.”

(Petrache Poenaru, híres román feltaláló, 1831. október 27.)

Az elektromos **távíró** egy 40 éven át fejlesztett találmány. Samuel Morse és Alfred Vail nemcsak egy sokkal jobb távírot, hanem a morze-kódot is megalkotta. Utóbbi egy olyan rendszer, amely elektromos ká-belek hálózatán keresztül szabványosított ábécé formájában rövid és hosszú elektromos áramimpulzusokat továbbít.

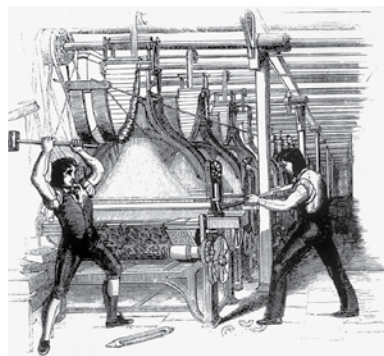

Alkalmazom és elemzem

Idő és tér

Készíts „időrendi térképet” a 17. századtól a 19. század első feléig tartó időszak tíz legfontosabb találmányáról, amelyek az emberi társadalom fejlődését befolyásolták! Használd a 22. oldalon található térképet! Jegyezd le a találmányt, elkészülésének évszámát, a feltaláló nevét és egy (kivágott/rajzolt) képet róla! **Saját portfólió.**

C. Gépek megsemmisítése

A történelmi forrás

- Állapítsd meg, hogy az alábbi állítások közül melyek az ipari forradalom okai, illetve hatásai!
 - népességnövekedés; **b.** a nemzetközi kereskedelem fejlődése; **c.** a tudomány fejlődése; **d.** a mezőgazdaságban alkalmazott új módszerek.
- Olvasd el figyelmesen az **A-C** forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. 1811–1812 között zajlott Angliában a gépromboló (luddita) mozgalom (nevét egy tanoncról, Ned Luddról kapta). Ez a kézművesek, a harisnyaszövők és a kézi szövők, valamint a gyártulajdonosok közötti ellentét olykor véres összecsapásokhoz vezetett. A géprombolók több mint 1000 nagyméretű, olcsó harisnyák gyártására szolgáló fonógépet semmisítettek meg. Az 1830-as években vidéken is hasonló megmozdulásokra került sor. Az emberek fészereket, pajtákát gyújtottak fel, és cséplőgépeket pusztítottak el. Fenyegető leveleket küldtek „Swing kapitány” aláírással.

B. „Ebben az időben számos új találmány született. Emiatt sokan elvesztették a munkalehetőségüket. Néhányan megpróbálták visszaforgatni az idő kerekét, és elpusztítani az új gépeket. Azt remélték, hogy visszatérhetnek régi életmódjukhoz.” (J.F. Aylett, 150 év, amely megváltoztatta a világot)

 - Beszélgétek meg, hogy a munkások miért tették tönkre a gépeket! Egyetérttek-e a **B** forrás szerzőjével? Ha igen, miért? Ha nem, miért nem? Ismertek más hasonló helyzeteket?
 - Ma válhatnak-e munka nélkülivé az emberek a technika használata miatt? Indokold meg a válaszodat!
- Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „A tulajdonosok akár ötéves gyerekeket is alkalmaztak a gyáraikban, malmaikban és bányáikban, mert ők szűk helyeken is dolgozni tudtak, kis kezükkel meg tudták javítani és kezelni a gépeket. A veszélyes munkakörülmények miatt azonban sok gyermek meghalt vagy súlyosan megsérült. 1833-ban Nagy-Britanniában törvényt hoztak, amely megtiltotta, hogy tíz év alatti gyermekek textilgyárakban dolgozzanak. Egy másik törvény megtiltotta, hogy tíz év alatti gyermekek a bányákban dolgozzanak.”

(Simon Adams: *Történelmi világatlasz*)

B. „A rossz bánásmód bármilyen változata igen ritka. Sok manchesteri gyárat meglátogattam, és egyszer sem láttam, hogy egyetlen gyereket megvertek volna. Soha nem láttam rosszkedvű gyereket, mindig vidámnak és élénknek tűntek. Élmény volt látni, milyen ügyesen fűzik össze az elszakadt fonalakat. Boldogan mutatták meg kézügyességüket egy idegennek. Amikor este kiléptek a gyár kapuján, a kimerültségnek semmi jelét nem láttam rajtuk: azonnal hancúrozni és mókázni kezdtek, mint az iskolából hazainduló fiúk.”

(Dr. A. Ure: *The Philosophy of Manufactures*, 1835)

C. „A 17 éves Patience Kershaw így mesélt: Reggel ötkor indulok a bányába. Magammal viszem az ételemet, egy süteményt, és útközben megeszem; a munkában soha nem állok meg, és nem pihenek. A hajam teljesen elhullott a vagonok tologatása miatt. Egy mérföldet vagy még annál is többet tolom őket oda meg vissza. Én vagyok az egyetlen lány a bányában; húsz fiú és tizenöt férfi dolgozik.”

(J.F. Aylett: 150 év, amely megváltoztatta a világot)

D. „Egy átlagos munkanap 13–14 órát, vasárnaponként pedig 4 órát tartott. Két ünnepnap volt, a karácsony és a nagypéntek. Általános és legtöbbször kötelező volt a túlórázás. Néha az ebédszünetben is dolgozni kellett. Olyan hangos volt a zaj, hogy szájról kellett olvasni, vagy jelekkel kellett megértessük magunkat. Azok, akik a szalakat fűzték össze, akár napi 43 kilométernyi távolságot is megtettek.”

(Edward Baines: *A pamutgyártás története Nagy-Britanniában, 1835*)

- a. Nevezd meg az **A-D** források típusát! Indokold meg a válaszodat!
- b. Válaszd ki azokat a forrásokat, amelyekben a gyermekek jogainak megsértését jelentették! Sorold fel, milyen jogokat sértettek!
- c. Az **A-E** források felhasználásával készíts rövid prezentációt (5-10 sor) a gyermekek életéről az első ipari forradalom idején!

Saját portfólió.

- d. Hasonlítsd össze egy napodat Patience Kershaw vagy Raoul Julien életének egy napjával!
- e. Az **A-F** források alapján töltsd ki a táblázatot a 47. oldalon található minta szerint!

E. Raoul Julien munka közben, 1909-ben készült fénykép

F. Bányajárat

Értékelek és alkotok

▶▶▶▶ Együttműködöm

1. Osszátok 4–5 csoportra az osztályt, és két héten belül készítsetek képregényt, amely bemutatja a különböző civilizációk hozzájárulását közös kulturális örökségünk fejlődéséhez! A képregény elkészítéséhez használjátok fel az első ipari forradalom legfontosabb találmányairól szóló ismereteket! Lapozz a 95. oldalra, ahol megtudod, hogyan kell képregényt készíteni! Saját portfólió.
2. Állítatok össze egy portfóliót, és mutassátok be a képregényben említett találmányoknak a társadalomra gyakorolt hatásait, az általuk okozott mélyreható változásokat, amelyek hatását ma is érezzük! Az elkészült anyag legyen a csoportokon belüli párbeszéd és tárgyalás eredménye.
3. Szervezzetek kiállítást az osztályban a képregények és a portfóliók bemutatására!

▶▶▶▶ Tanulni tanulok

1. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrást, majd használjátok a „Kérdésgörgő” módszerét* a többiekkel!
 *A „Kérdésgörgő” csoportmunkát jelent – minden csoporttag először a saját csoportjának, majd a többi csoportnak tesz fel kérdéseket. A kérdéseket nem szabad megismételni.
 „A 18. század második felében Európa nagy fejlődésen ment keresztül, ami látványos népességnövekedéssel járt. A születések aránya továbbra is nagyon magas, az elhalálozási arány csökkenése miatt a születések száma meghaladja az elhalálozásokét. Ennek eredményeként jelentősen megnőtt a kereslet. A kontinens északnyugati részén, különösen Angliában a megnövekedett népesség ellátásának igénye «mezőgazdasági forradalmat» idézett elő. Ez a közösségi gazdálkodás feladásával, a földek egyéni kisajátításával és a hatékonyabb mezőgazdasági technikákkal járt. Ugyancsak Északnyugat-Európában ment végbe a kiterjedt tengeri kereskedelem kibontakozása. A kereskedelem az atlanti-óceáni kikötőknek (London, Bristol, Bordeaux és Nantes) kedvezett, amelyek egyre gazdagabbakká váltak. 1740 és 1780 között Angliában lezajlott az ipari forradalom, ez később átterjedt Franciaországra és Hollandiára is. Az új műszaki találmányok gyarapodása lehetővé tette, hogy az embert a gépek váltsák fel. Ettől kezdve az árukat gyárakban állítják elő, nagymértékben nőtt a termelékenység, főként a textiliparban és a kohászatban. Az ipari forradalom új társadalmat hozott létre.”
 (Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa történelme*)
2. Látogass el virtuálisan egy műszaki múzeumba! Keress az első ipari forradalom időszakából származó tárgyakat! Ezután a 23. oldalon található minta segítségével készíts útinaplót látogatásodról!

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

Virtuális könyvtár

Wuji House:
 Világtörténelem. Az ipari forradalom
 Jane Chisholm: Világtörténelem
 adatokban

Hogyan változtatják meg a találmányok a történelmet (jó és rossz irányba)

Feladatlapon

»»»» Egy újság elemzése

1. LÉPÉS. Azonosítsd és mutasd be az újságban szereplő főbb híreket!

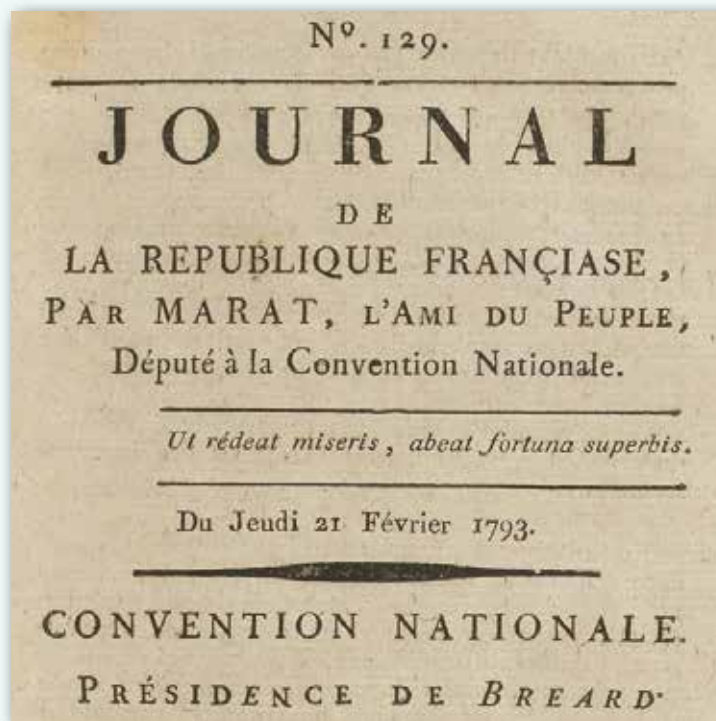
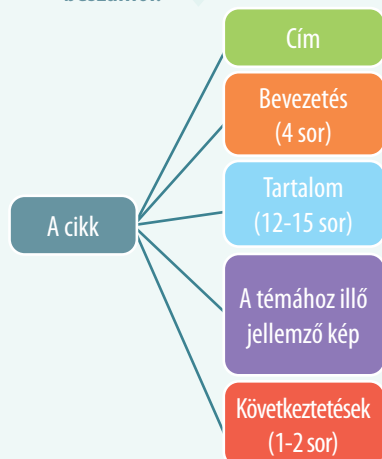
- ▶ az újság azonosítsa:
 - a cím;
 - a tulajdonos;
 - az újság típusa (hír-, vélemény-, szórakoztató újság stb.).
- ▶ Szükség esetén a politikai irányultság megnevezése.
 - ◆ Add meg a képen látható újság címét!

2. LÉPÉS. A fő újsághír tartalmának elemzése

- ▶ Az oldalelrendezés átgondolása, a fő történet elhelyezésének és főként a neki szánt terjedelem kiemelése.
- ▶ Az információk kiválasztása a kiemelt szavak felfedezésével, valamint az újság által kínált nézőpontok és az információk pontosságának kritikus elemzése.
 - ◆ Nevezd meg az újság szerkesztőjét és megjelenésének dátumát!

3. LÉPÉS. A dokumentum fontosságának és korlátainak bemutatása

- ▶ Az események történelmi összefüggésbe helyezése.
- ▶ Az újságban szereplő fő hír fontosságának bemutatása a vizsgált téma megértése céljából.
 - ◆ Nevezd meg a történelmi eseményt, amelyről az újság beszámol!

»»»» Saját portfólió

Egyénileg vagy osztálytársaidal közösen készíts cikket/újságot a francia forradalomról!

A körülbelül 20 soros cikkben számolj be a francia forradalom egyik fő eseményéről!

Források:

- ✓ laptop/táblagép/telefon vagy papír, rajzlapok, színes ceruzák stb;
- ✓ a tankönyv leckéje;
- ✓ internetes linkek.

▶▶▶▶ PROJEKT. KÉPREGÉNY

Egyiptomi papirusz – a történelem egyik első képregénye

A bayeux-i faliszőnyeg, 11. század

Richard F. Outcault: *The Yellow Kid* (A sárga gyerek), 1898.

A képregények időrendi sorrendbe rendezett rajzok, amelyek valóságos vagy elképzelt történetet mesélnek el. Két részből állnak: a rajzokból, illetve a hozzájuk társított szövegekből. Képregényeket egyénileg, párban vagy csoportosan készíthetünk.

Képregény készítése előtt:

1. Tekintsd át a tankönyvben található információkat, és olvasd el a megadott forrásokat!
2. Készíts tervet az ábrázolni kívánt eseményekről!
3. Írd meg a képeket kísérő szövegeket!

Ne feledd el, hogy a képregény valójában egy történet elmesélése! Éppen ezért a képregénynek a következő részekből kell állnia:

1. **előkészítés** (a bevezető rész);
2. **bonyodalom** (az egész cselekmény menetét meghatározó fontos pillanatot);
3. **a bonyodalom kibontakoztatása** (a leghosszabb rész, amely a cselekmény által meghatározott tényeket vagy eseményeket tartalmazza);
4. **tetőpont** (a cselekmény leglényesebb fordulópontja, csúcspontja);
5. **megoldás** (az események befejező része, a történet lezárása, végkifejlete).

Használj vonzó színeket, a bemutatott eseményekre jellemző elemeket! A képregény elkészítéséhez számítógépes alkalmazásokat is használhatsz.

Válassz ki egyet az alábbi témák közül, és készíts róla képregényt!

1. A dicsőséges forradalom	4. Az Egyesült Államok alkotmánya
2. A felvilágosodás	5. A francia forradalom
3. A hétköznapi élet a 18. században	6. Az emberi jogok a 18. században.
- Saját portfólió.

»»»» Egy gúnyrajz (karikatúra) elemzése

1. LÉPÉS. A gúnyrajz felismerése és bemutatása

- ▶ A szerző, az évszám és a terjesztés módjának (sajtó, propagandaplakát, reklámplakát) meghatározása.
- ▶ Az általános téma és a szerző célközönségének meghatározása.

Magyarázzátok meg azokat az elemeket, amelyek azt mutatják, hogy ez a karikatúra történelmi témát dolgoz fel!

I. Napóleon, karikatúra (részlet)

2. LÉPÉS. A gúnyrajz tartalmának elemzése

- ▶ A gúnyrajz elemeinek azonosítása (felépítés, ellentétek).
- ▶ Adatok kinyerése/felfedezése: szereplők, eseményekre, szimbólumokra, szövegekre történő utalások stb.
- ▶ Az alkotó szándékainak értelmezése; üzenetek, hogyan és milyen célból egyszerűsíti vagy torzítja a valóságot.

Írjátok le körülbelül 30 szóban a karikatúrán ábrázolt eseményt!

The Plumb-pudding in danger (Veszélyben a szilvapuding), Js. Gillray, 1806.

Elemézzétek az alábbi karikatúrákat a bemutatott minta szerint! A multimédiás eszközök segítségével derítsétek ki, hogy kiket ábrázol a három gúnyrajz! Állapítsátok meg az általuk képviselt eszméket és emberi értékeket!

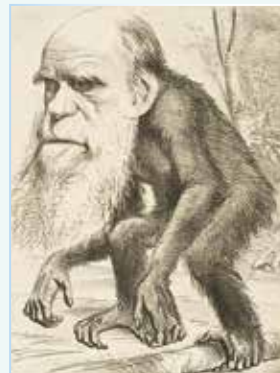
3. LÉPÉS. A dokumentum történelmi jelentőségének bemutatása

- ▶ A dokumentum elhelyezése keletkezésének történelmi környezetébe.
- ▶ A dokumentum jelentőségének bemutatása, annak általános jelentése és jelentősége, eredetisége és az általa kiváltott hatás.

Képzeld el, hogy olvastad az újságot, amelyben a karikatúra megjelent! Küldj egy 10 soros levelet az egyik barátodnak, és magyarázd el benne a gúnyrajzot ihlető történelmi eseményt!

Gustave Eiffel

Charles Darwin

Charles Dickens

ISMÉTLÉS

1. Készíts fogalomtérképet a következő fogalmakkal: *szabadság, Voltaire, eszmék, képviselők, felvilágosodás, művek, A törvények szelleméről, Montesquieu, Rousseau, társadalmi szerződés!* **Saját portfólió.**

2. Válaszd ki az alábbi címek közül azokat, amelyek a 18. században elfogadott alapokmányok!

- Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata;*
- Az Egyesült Államok alkotmánya;
- Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata;*
- Függetlenségi Nyilatkozat.*

3. Olvasd el az **A-C** forrásokat, és keresd ki azokat a kulcsszavakat, amelyek az emberi jogokra hivatkoznak! Ezután a mellékelt minta segítségével készíts időszalagot az emberi jogokra vonatkozó öt fő dokumentumról, az ókortól a 19. századig!

A. „Magától értetődőnek tartjuk azokat az igazságokat, hogy minden ember egyenlőként teremtett, az embert teremtője olyan elidegeníthetetlen jogokkal ruházta fel, amelyekről le nem mondhat, s ezek közé a jogok közé tartozik a jog az Élethez és a Szabadsághoz, valamint a jog a Boldogságra való törekvése.”
(*Függetlenségi Nyilatkozat*)

B. „A Kongresszus (amerikai parlament) nem alkot törvényt vallás alapítása vagy a vallás szabad gyakorlásának eltiltása tárgyában; nem csorbítja a szólás- vagy sajtószabadságot; nem csorbítja a népnek a békés gyülekezéshez való jogát, valamint azt, hogy a kormányhoz forduljon panaszok orvoslása céljából.”
(*Az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának módosításai*)

C. „I. Minden ember szabadnak és jogokban egyenlőnek születik és marad.”

II. „E jogok: a szabadság, a tulajdon, a biztonság s az elnyomással szemben való ellenállás.”

X. „Senkit meggyőződése s nézetei miatt háborgatni nem szabad.”

(*Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata*)

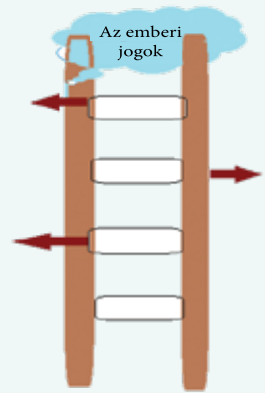
4. Padtársaddal együtt készítsetek színes papírból vagy kartonból egy kártyapaklit (52 kártya) az *Egy új társadalom felé* tanegységben tanult történelmi személyiségekkel és eseményekkel! Minden játékkártyán legyen rajta egy kép, egy, a témához választott fontos személyiségről szóló adat és egy kérdés!

Miután elkészültetek, állítsatok fel az általatok ismert kártyajátékokhoz hasonló szabályrendszert, és játsszatok osztálytársaitokkal vagy barátaitokkal! **Saját portfólió.**

6. Készíts csoportos/egyéni portfóliót a „Hétköznapi élet a 18. században” témakörben az alábbi minta alapján!

I. Szerveződés: Csoportok 4–6 tanulóból/Egyéni

II. A projekt szakaszai:

Név: George Washington
Az USA első elnöke volt.

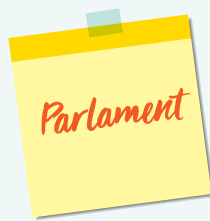
Kérdés: Milyen történelmi eseményben vett részt?

1. A téma kiválasztása	2. Előzetes tájékozódás	3. A portfólió szerkezetének kialakítása és annak részei
4. A feladatok kiosztása a csoporton belül	5. A feladatok ütemtervének kijelölése	6. A portfólió egyes részeinek elkészítése
7. A portfólió összeállítása és elemzése	8. A portfólió véglegesítése, kiegészítése, a hibák kijavítása	9. A portfólió bemutatása

- I. Helyezd időrendi sorrendbe a következő eseményeket!
- Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata;
 - James Watt feltalálja a gőzgépet;
 - Napóleon oroszországi hadjárata;
 - Az Amerikai Egyesült Államok alkotmányának elfogadása.
- II. Alkoss mondatokat az alábbi fogalmakkal!

- III. Másold a füzetedbe a táblázatot, majd írd bele a következő történelmi események egy-egy okát és következményét!

Az újkori forradalmak	Okok	Következmények
A dicsőséges forradalom		
Az Egyesült Államok megalakulása		

- IV. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „XVI. Lajos uralkodása alatt az abszolút monarchia súlyos kudarca Franciaországban sokkal nyilvánvalóbb volt, mint a szomszédos országokban. A háborúk és az udvar kiadásai miatt óriásira nőtt az államadósság. A városokban és falvakban a szegények és az éhezők az élelemhiány miatt lázadoztak. A felvilágosodás filozófusai elítélték az ország politikai és társadalmi elmaradottságát, valamint a nemesség és az egyház növekvő hatalmát. Ez teremtette meg az alapot az 1789-es francia forradalom kitöréséhez.”

(Képes világtörténelem. Az újkor)

B. „Elsőként a pamutelőállítást gépesítették a textiliparban, mivel a pamutot könnyen lehetett gépekkel fonní és szőni. 1764-ben James Hargreaves feltalálta a „Fonó Jenny” nevű fonógépet, amely egyszerre nyolc orsón fonta a pamutot. A későbbiekben a gőz- vagy vízerővel működő gépek a textilipari tömegtermelés létrejöttéhez vezettek. Ez az új eljárás gyorsan eljutott az Atlanti-óceánon túlra: 1791-ben az Egyesült Államokban, Rhode Islanden gőzzel működő pamutfonóüzemet helyeztek üzembe.”

(Simon Adams: Történelmi világtalasz)

- Nevezd meg az **A** forrásban említett történelmi térséget és az évszázadot! **0,50 p**
- Nevezd meg a **B** forrásból az első gépesített iparágat! **0,25 p**
- Sorold fel az **A** forrásból a lakosság elégedetlenségének három okát! **0,75 p**
- Mutasd be egy körülbelül hétsoros szövegben az első ipari forradalom két következményét! **1,50 p**

ÖNÉRTÉKELÉS

Pontszám	SI = 2 p = (0,5 p × 4)	SII = 2 p = (0,5 p × 4)	SIII = 2 p = (0,5 p × 4)	SIV = 3 p	Hivatalból = 1 p	Összesen = 10 p
A te pontszámod						

Ne feledd el kitölteni a tevékenységi és önértékelési lapot a 12. oldalon!

Saját portfólió.

A NEMZETEK ÉVSZÁZADA

4. TANEGYSÉG

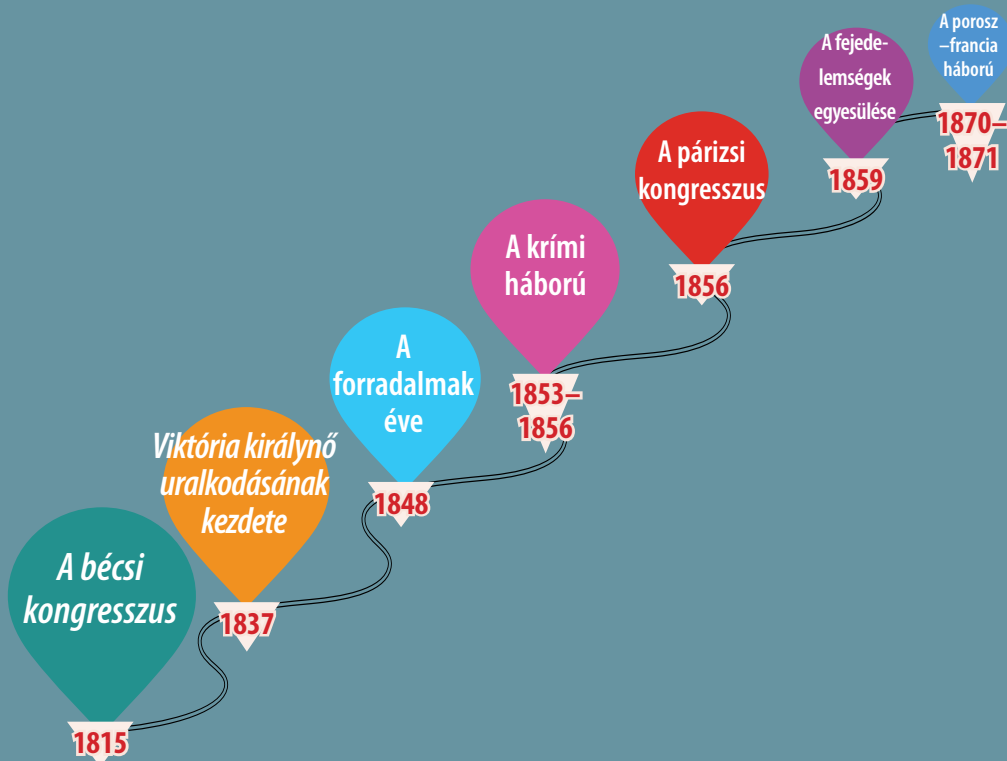
A párizsi világiállítás, 1900.

Tartalom

- ▶ A modern államok: forradalom és nemzeti emancipáció
Esettanulmányok:
 - 1848 Európában
 - A románok és a modernitás
 - A nemzetállamok kialakulása a 19. században: Németország
- ▶ A viktoriánus kor. A boldog békeidők

Képes leszel

- időben és térben elhelyezni a történelmi eseményeket;
- elemezni írott és képi forrásokat;
- történelmi jellemrajzokat létrehozni;
- felismerni egy történelmi esemény okait és következményeit;
- több nézőpontból elemezni a történelmi eseményeket;
- tanulási csoportokban együttműködni;
- bemutatni az emberi döntések és cselekvések következményeit;
- prezentációkat készíteni egy történelmi témáról a digitális eszközök segítségével;
- felismerni és összehasonlítani az emberi eszméket és értékeket.

Specifikus kompetenciák: 1.1.; 1.2.; 2.1.; 2.2.; 2.3.; 3.1.; 3.2.; 3.3.; 4.1.; 4.2.

Szószedet

Nagyhatalmak = a gazdaságilag és katonailag erős államok megjelölésére használt kifejezés.

Nacionalizmus = eszmei áramlat (eszmerendszer), amely hozzájárult a nemzetállamok kialakulásához a 19. században.

Nemzetállam = egyetlen néphez (nemzethez) tartozó állam.

Emancipáció = felszabadulás; a katonai vagy idegen megszállás alól vagy uralom alól való felszabadulás; modernizáció.

Szekularizáció = az egyházi vagy klostori vagyon állami tulajdonba vétele.

Történelmi személyiség

Tudor Vladimirescu (1780–1821)

Az 1821-es havasalföldi forradalmi mozgalom vezetője volt. Az 1806–1812-es orosz–török háború

idején az orosz hadsereg egykori tisztjeként Vladimirescu jól ismert volt bátorságáról és merészségéről. Vállalkozó szellemű emberként értett a közigazgatási és üzleti ügyekhez, és jó szervezőnek bizonyult. Az 1821-es forradalmi mozgalom hatására az Oszmán Birodalom lemondott arról, hogy fanarióta uralkodókat nevezzen ki román országok élére.

A bécsi kongresszus (1814–1815)

A MODERN ÁLLAMOK: FORRADALOM ÉS NEMZETI FELSZABADULÁS

Megismerem és megértem

Európa térképe, 1815.

A napóleoni Franciaország veresége után Európa nemzetei helyre akarták állítani a rendet a földrészen, és válaszul a francia forradalomra, példátlan európai diplomáciai együttműködésre szánták el magukat.

A **bécsi kongresszus** (1814 szeptembere – 1815 júniusa) célja az volt, hogy helyreállítsa az európai hatalmi egyensúlyt, és szerződésen alapuló rendszer alapján szervezze újjá az államokat, megőrizve a régi dinasztikus berendezkedést (restauráció). Ez ellentétben állt az idegen uralom alatt álló népek azon törekvésével, hogy saját államokat alakítsanak, és ezáltal polgár- és szabadságjogokkal rendelkezzenek.

A kongresszus záróokmánya jóváhagyta Franciaország 1792-es határainak visszaállítását, az orosz állam területének növelését, a Német Szövetség létrehozását, az észak-olaszországi területek Habsburg Birodalom általi megszállását.

Poroszország, a Habsburg Birodalom és az Orosz Birodalom 1815-ben létrehozta a **Szent Szövetséget**. A felek szerződésben vállalták, hogy kölcsönös politikai és diplomáciai segítséget nyújtanak egymásnak bármilyen európai forradalmi mozgalom leverésére. Olyan politikai-diplomáciai rendszer jött létre, amelyben Európa uralkodói egységesen támogatták egymást a belső ellenzékkel és a közép- és délkelet-európai nemzeti felszabadító mozgalmakkal szemben.

Időszalag

1814-1815	1848	1856	1859	1871
A bécsi kongresszus	Forradalmi mozgalmak Európában	A párizsi kongresszus	A román fejedelemségek egyesülése	A Német Birodalom

Felfedezem

Ez a konzervatív „új Európa” megszervezte az úgynevezett „európai koncertet”, vagyis az egész kontinensre kiterjedő első biztonsági szövetséget. Ennek alapján az európai nagyhatalmak tiszteletben tartották egymás érdekeit a céllal, hogy békés eszközökkel fenntartsák az európai erőegyensúlyt, és biztosítsák a kontinens békéjét és nyugalmát.

A forradalmi eszmék, a liberális és nemzeti felszabadító törekvések terjedését azonban a nagyhatalmak nem tudták megállítani. A kontinens népei az emberi és polgárjogokért, a demokráciáért és a szabad életet biztosító rendszerért küzdöttek. Ebben a században a nacionalizmus forradalmi követelésnek számított, és olyan Európáért küzdött, ahol minden azonos nemzetiségű ember a saját államában élhet.

A 19. század első felében forradalmak robbantak ki a német és az olasz államokban, Spanyolországban (1820), Franciaországban (1830 – júliusi forradalom), Belgiumban (1830), Varsóban (1830). A Balkán népei, a görögök, a bolgárok és a szerbek az oszmán uralom alóli felszabadulásért harcoltak.

A század első felében, külföldi támogatással Görögország kivívta függetlenségét. 1821-ben Tudor Vladimirescu vezetésével forradalmi mozgalom tört ki Havasalföldön.

Az európai helyzetet kihasználva, a latin-amerikai spanyol és portugál gyarmatok is függetlenségi harcot indítottak. A Simón Bolívar és José de San Martín által vezetett felszabadító háborúk új államok megalakulásához vezettek: Paraguay (1811), Argentína (1816), Chile (1818), Kolumbia (1819), Venezuela (1821), Mexikó (1821), Brazília (1822), Ecuador (1822), Peru (1824), Bolívia (1825) és Uruguay (1828).

Az európai és latin-amerikai forradalmak hozzájárultak a Szent Szövetség kudarcához, majd bukásához. Ennek legjelentősebb eredménye a független államok létrejötte és a 19. század második felében a román, olasz és német nemzetállamok kialakulása volt.

Meszolóngi ostroma – a görög felszabadítási és függetlenségi mozgalom, Theodorosz Vryzakisz festménye

A pandúrok átkelnek az Olt folyón Slatinánál (1821. május 10.), Carol Isler könyomata

Forradalom Franciaországban. A párizsi városháza ostroma, 1830. július 28.

Simón Bolívar, más néven a Felszabadító

 A nagy birodalmak együttműködése a Szent Szövetség alapján és az önkényuralmi ideológiák hatalma a forradalmi rendszerek bukásához, a forradalmárok véres leveréséhez, végül pedig az 1848-as forradalmak vereségéhez vezetett.

Az 1848-as forradalom a román országokban

A forradalom 1848 márciusában **Moldvában**, Iași-ban kezdődött, ahol mérsékelt forradalmi programot fogadtak el, a *Követelés kiáltványt*. A forradalmárokat letartóztatták. Néhányuknak sikerült megszökniük, és Erdélyben folytatták tevékenységüket. Részt vettek a balázsfalvi nagygyűlésen, majd Brassóban megfogalmazták a román országokban lezajlott 1848-as forradalom legradikálisabb programját: *Elveink a haza megreformálására*. A dokumentum különböző jogokat és szabadságjogokat, valamint Moldva és Havasalföld egyetlen független államban való egyesülését követelte.

Erdélyben a román forradalom összefonódott a magyar forradalommal. A románok és a magyarok között konfliktusok törtek ki, amelyeket a Habsburg Birodalom kihasználta. Az 1848. május 3–5-én megtartott balázsfalvi nagygyűlésen elfogadták a *Nemzeti követeléseket*, amelyek a román nemzet elismerését, a románok jogait és szabadságát követelte, és elutasította Erdély Magyarországhoz csatolását.

Havasalföldön a forradalom Iszlamban kezdődött, ahol elfogadták az *Islazi kiáltványt*, amely közel három hónapig az ország alkotmánya lett. A kiáltvány kimondta az önrendelkezést, a polgár- és szabadságjogok tiszteletben tartását. A havasalföldi forradalmi mozgalomnak az Oszmán Birodalom beavatkozása vetett véget.

C. D. Rosenthal: *A forradalmi Románia*

Az 1848-as alkotmány kihirdetése, Bukarest, 1848. június 27.

Alkalmazom és értékelek

- I. Nézd meg a 102. oldalon található térképet, és nevez meg négy olyan európai országot, ahol 1848-ban forradalmak zajlottak!
- II. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „Ennek megfelelően Őfelségeik a következő cikkekben állapodtak meg:

I. cikk. A Szentírás parancsainak megfelelően, amelyek minden embert arra köteleznek, hogy egymást testvérnek tekintsék, a három szerződő uralkodót a valódi testvériség köteléke fűzi össze, honfitársnak tekintik egymást, minden alkalommal és mindenütt segíteni, gyámolítani és támogatni fogják egymást; alattvalóikra és seregeikre családfőként tekintenek, a testvériségnek abban a szellemében vezetik őket, amelyben ők is élnek, a vallás, a béke és az igazságosság védelme érdekében.”

(A *Szent Szövetséget kimondó határozat*, 1815. szeptember 26.)

B. „Március 13., hétfő, 11 óra. A nép követelései: 1. Sajtószabadság. 2. Az oktatás szabadsága. 3. Az egyesülési jog (...) 12. óra. Nagy mozgolódás. Az utcák baljós képet mutatnak. A népszónokok nagy tömegeket gyűjtenek maguk köré. Fegyvereket hoznak, és megtöltik őket. Az Állami Kancelláriát csapatok veszik körbe. A «Le Metternich-kell!» felkiáltás általános jelszóvá válik. 1 óra. Csapatmozgások. Minden üzlet bezárt. A városkapukat bezárták (...) Négy óra. Az utcai harcok elfajultak (...) Szerda, március 15. Nyolc óra. A város nagy csendre ébredt. Híreket hallani a külvárosi harcokról, ahol a Nemzeti Gárda és a hadsereg ágyúkkal szétverte a csöcseléket. 400 halotról beszélnek.”

(Az *1848-as bécsi forradalom*, Carl Friedrich Vitzthum szász diplomata beszámolója)

1. Határozd meg a két forrás típusát (hivatalos/nem hivatalos, írott/képi, elsődleges/másodlagos)!
2. Nevezd meg a polgár- és szabadságjogokról szóló forrást!
3. Mutass rá még egy okra, amiért a **B** forrás ellentmond az **A** forrásnak!

ESETTANULMÁNY. A ROMÁNOK ÉS A MODERNITÁS

Alexandru Ioan Cuza (1859–1866)

I. Károly király (1866–1914)

A 1848–1849-es forradalmi mozgalmak veresége után, összhangban a román forradalom iași-i, balázsfalvi, brassói, islazi, cernăuți-i, lugosi programjaival, az emigrációban és az országban is felerősödtek az egységet és függetlenséget célzó román törekvések. Miután Oroszország vereséget szenvedett a krími háborúban (1853–1856), a nagyhatalmak az 1856-os párizsi békeszerződéssel eldöntötték, hogy:

- a román fejedelemségeket kollektív garanciájuk alá helyezik;
- rendkívüli országgyűléseket hívatnak össze, hogy kifejezzék a románok egyesüléshez való hozzáállását;
- európai bizottságot küldenek ki, amely javaslatot tesz a román fejedelemségek jövőbeli megszervezésére.

1857-ben Iași-ban és Bukarestben a rendkívüli országgyűléseken úgy döntöttek, hogy a román és moldvai területeket egy idegen fejedelem alatt egyesítik. Az európai hatalmak a párizsi egyezményben (1858) Moldva és Havasalföld – Egyesült Fejedelemségek megalakításáról döntöttek, a nagyhatalmak védelme és az Oszmán Birodalom fennhatósága alatt.

Az egyezmény rendelkezései alapján 1859. január 5/17-én és január 24-én/február 5-én Iași-ban és Bukarestben a moldvai és havasalföldi gyűléseken Alexandru Ioan Cuzát választották uralkodóvá. Ezzel létrejött a fejedelemségek egyesülése, és Európát „kész tény elé” állította.

Alexandru Ioan Cuza uralkodása alatt az egyesülés megszilárdítását fontos reformok fémjelezték, ezek megalapozták a modern román nemzetállam intézményrendszerét: a kolostori birtokok államosításáról szóló törvény (1863 decembere); a földtörvény – a parasztok földtulajdonhoz juttatása (1864 augusztusa); az elemi oktatást ingyenessé és kötelezővé tevő közoktatási törvény (1864); a iași-i és a bukaresti egyetemek létrehozása;

a tulajdon szabadságát és a törvény előtti egyenlőséget biztosító polgári törvénykönyv elfogadása; a büntető törvénykönyv; a kereskedelmi törvénykönyv; az egységes mértékrendszer bevezetése; a törvényhozás egységesítése; a hadsereg stb.

Cuza lemondása és a külföldi I. Károly Hohenzollern-Sigmaringen fejedelem megérkezése után Románia elfogadta az 1866-os alkotmányt. Ez az állam korszerűsítésének első lépése volt, és rögzítette a hatalmi ágak szétválasztását az államban, a polgárok jogait és szabadságjogait.

A függetlenségre való törekvés a román állam alapvető céljává vált a kedvező külpolitikai helyzetben, a Bosznia, Hercegovina, Bulgária, Szerbia és Montenegró által vívott oszmánellenes harc kitörését követően. Miután 1877. május 9-én az ország parlamentje kikiáltotta Románia függetlenségét, annak elérésére csak fegyveres harc útján, a cári birodalommal való együttműködéssel volt lehetőség.

A Dunától délre a román hadsereg a plevnai, rahovai, vidini, smârdani csatákban való részvétellel járult hozzá az Oszmán Birodalom legyőzéséhez. A San Stefano-i (1878. március) és a berlini (1878. július) békeszerződések elismerték Románia állami függetlenségét.

A 19. század második felében az 1848-as nemzedék által kidolgozott „országos terv” mélyreható gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális változások révén valósult meg, átalakítva a mezőgazdaságot, az ipart, a közigazgatást, az igazságszolgáltatást, a kereskedelmet, a közlekedést és a kultúrát.

A román állam nemzetközi tekintélyének megerősödését jelentette, hogy I. Károly király jogara alatt Romániát királysággá, a többi európai monarchia mellett független és szuverén állammá nyilvánították.

A román társadalom fejlődése I. Károly uralkodása alatt jelentős volt. Az ipari fejlődés fellendült, korszerűsítették a dunai és a fekete-tengeri kikötőket, több mint 3500 km vasútvonal épült, megnyitották a cernavodă-i Duna-hidat (1895), számos kereskedelmi megállapodást kötöttek különböző európai országokkal, 1880-ban pedig megalapították a Román Nemzeti Bankot.

A kultúra terén is jelentős teljesítmények születtek ebben az időszakban, ennek legkiemelkedőbb alakjai: Mihai Eminescu, Ion Creangă, Ion Luca Caragiale, George Coșbuc, Barbu Ștefănescu Delavrancea (irodalom), Nicolae Iorga, Alexandru Dimitrie Xenopol (történelem), Spiru Haret, Gheorghe Țițeica (matematika), Simion Mehedinți (földrajz), Aurel Vlaicu, Traian Vuia, Henri Coandă (repülés), Victor Babeș, Ioan Cantacuzino (orvostudomány), Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian, Theodor Aman (festészet), Constantin Brâncuși (szobrászat) és George Enescu (zene). Megalakult a Román Akadémia, a Filharmónia és a Román Opera.

Az első világháború kitörésének előestéjén Románia modern európai állam volt, amely minden téren jelentős fejlődésen ment keresztül. Tevékenyen támogatta az erdélyi, bánáti, bukovinai és besszarábiai románok nemzeti felszabadítási mozgalmát, amely kedvező nemzetközi feltételek mellett az összes román egy államban való egyesülését kívánta elérni.

A smârdani támadás, Nicolae Grigorescu (a román függetlenségi háború résztvevője, 1877–1878) festménye

A királyság kikiáltása, 1881.

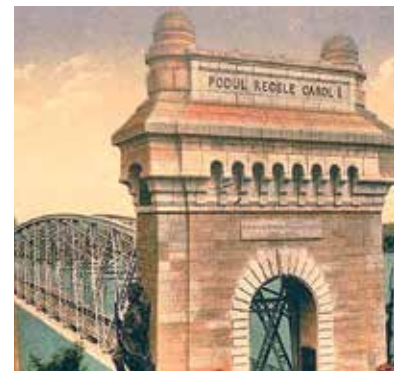

Alkalmazom és értékelek

1. Nézz utána az értelmező szótárban, és derítsd ki az *emigráció* szó jelentését!
2. Rajzolj időszalagot a 19. század második felében Romániában lezajlott legfontosabb történelmi eseményekről, amelyek a modern román állam kialakulásához és megszilárdulásához vezettek!
3. Másold a füzetedbe, majd egészítsd ki az alábbi grafikai szervezőt azokkal a történelmi eseményekkel kapcsolatos információkkal, amelyek hozzájárultak a modern román állam létrejöttéhez és megszilárdulásához. [Saját portfólió.](#)

A fejedelemségek
egyesülése

A függetlenségi
háború

A cernavodă-i híd

II. Viktor Emánuel király,
az egyesült Olaszország első királya

Vilmos porosz király német császárrá
koronázása 1871-ben, a versailles-i
tükörteremben

Otto von Bismarck (középen)
az 1878-as berlini kongresszuson

ESETANULMÁNY. A NEMZETÁLLAMOK KIALAKULÁSA A 19. SZÁZADBAN: NÉMETORSZÁG

A gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődés, a polgárság felemelkedése, a francia forradalom eszméinek elterjedése egész Európában, a nemzeti öntudat kialakulása, az idegen uralom megszüntetése, a demokratikus szabadság meghódítása megteremtette a nemzetállamok kialakulásának feltételeit a kontinensen. Ebben a helyzetben voltak a románok, az olaszok és a németek is.

Olaszország egyesítése (olaszul Risorgimento) egy történelmi, politikai és közigazgatási folyamat volt, és ennek eredményeként az Olasz-félsziget hét állama egyetlen nemzetté és egyetlen állammá, Olaszországgá egyesült. Az Olaszország egyesítését célzó nemzeti mozgalom sikere a forradalmi, katonai és diplomáciai eszközök együttesének köszönhető; az állam és a néptömegek közös erőfeszítése révén jött létre. Az olasz egyesülés magja a Szárd–Piemonti Királyság volt. E történelmi folyamat kulcsszereplője Camillo Cavour, a Szárd–Piemonti Királyság miniszterelnöke volt.

A politikailag 39 államra széttagolt németeknek az 1848-as forradalomban nem sikerült kivívniuk az állami egységet. A német egyesülést Otto von Bismarck kancellár (1862–1890) vitte végbe, aki ezt a Dánia (1864), Ausztria (1866) és Franciaország (1870–1871) elleni győztes háborúkkal érte el. 1871. január 18-án a versailles-i tükörteremben I. Vilmos porosz királyt Németország császárává (Második Birodalom) kiáltották ki. Az egyesítés „felülről”, „vassal és vérrel” jött létre, és az összes német államot a Poroszország és a Hohenzollern-dinasztia uralma alatt álló birodalomba olvasztották be.

A Második Birodalom (szövetségi állam) 25 államból álló alkotmányos monarchia volt. A törvényhozó hatalmat a kétkamarás parlament gyakorolta. A végrehajtó hatalmat a császár tartotta a kezében a kancelláron keresztül, aki kinevezte a minisztereket. A politikai rendszer tekintélyelvű volt, ami többpárti politikai rendszert tett lehetővé. Európában a 19. század végén többnemzetiségű államok is léteztek: az Osztrák–Magyar Monarchia (1867-ben alakult), a Cári Birodalom és az Oszmán Birodalom. Számos nemzet fölött uralkodtak, amelyek nemzeti felszabadulásért és saját független államaik létrehozásáért küzdöttek.

Alkalmazom és értékelek

1. Keress internetes forrásokat, és készíts digitális bemutatót Németország egyesítéséről!
2. Halmazábra (lásd a 10. oldalon található mintát) segítségével hasonlítsd össze az olasz és a német állam egyesülésének folyamatát! Állapíts meg két hasonlóságot és két különbséget a két történelmi esemény között!

»»»» Idő és tér

- Dolgozzatok párban! Nézzétek meg figyelmesen az **A** forrást!
 - Szerintetek miről tárgyalnak a képen látható diplomaták?
 - Milyen tárgyak jelzik a képen a történelmi teret?
 - Az **A** forrás alapján írjatok egy hétszoros szöveget az 1815-ös bécsi kongresszuson hozott, az európai területi változásokat előidéző döntésekről!
 - Milyen új államok jelentek meg Európa térképén a 19. század második felében?
- A **B, C, D** képek alapján állapítsd meg azokat a történelmi térségeket, ahol 1848-ban forradalmi események zajlottak!

A. A bécsi kongresszus, 1815.

»»»» A történelmi forrás

- A 96. oldalon található minta alapján elemezd az alábbi képet! Beszél meg a padtársaddal a képalírás jelentését!

A kongresszus táncol, de nem lép előre.

- A tankönyvben található ismeretek és az alábbi forrás alapján írd egy körülbelül hétszoros szöveget, amelyben bemutatod az 1848-as forradalom okait a román térségben!

„Egyenlő politikai jogok.

A társadalom minden rendjének képviselőiből álló közgyűlés.

Öt évre választott, bármely társadalmi rétegből származó, felelős uralkodó.

Teljes sajtószabadság.

Egyenlő és teljes körű oktatás minden román (férfiak és nők) számára.

A verés megalázó büntetésének eltörlése.”

(Részletek az *Islazi kiáltvány*ból)

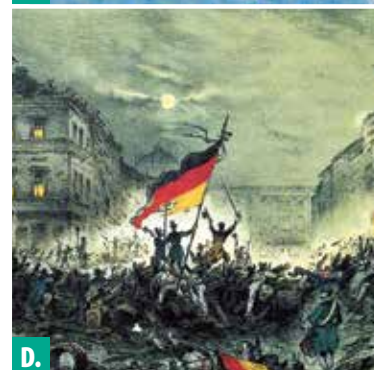
- Készítsd el Alexandru Ioan Cuza, az egyesülés uralkodója és I. Károly román király történelmi karakterlapját! [Saját portfólió.](#)

B.

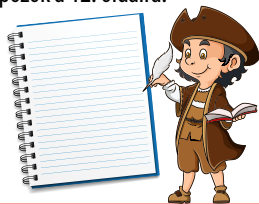
C.

D.

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

A. Florence Nightingale (az első modern értelemben vett ápolónő) fogadja a sebesülteket az üsküdari kórházban (krími háború).

B. A párizsi kongresszus (1856)

Virtuális könyvtár

Az 1848–1849-es forradalom

Románia függetlensége

Értékelek és alkotok

Együttműködöm

1. Készíts útinaplót a 23. oldalon található minta alapján az 1848-as forradalomról! Képzeld el, hogy 1848 tavaszán Európán keresztül utazol, és meglátogatod Párizst, Bécsset, Berlint, Iași-t, Balázsfalvát és Iszlazt! Írd le, mit láatsz! Párizsban találkozol Charles-Louis Napoléon Bonapartéval. Milyen kérdéseket tennél fel neki?
2. Az 57. oldalon található minta segítségével elemezd az **A** és **B** forrásokat! Ezután beszéljétek meg osztályban a válaszokat! Vitatkozzatok és egyeztetsetek, majd fogalmazzátok meg az egész osztály választát! Emlékezzetek arra, hogy az 1856-os párizsi békekongresszuson mit tárgyaltak a román fejedelemségekről?

Tanulni tanulok

1. Az 1848-as forradalom idején képviselt értékek szerepelnek a személyes listádon? Melyek ezek? Indokold meg a választásodat!
 2. Olvasd el az alábbi forrásokat a padtársaddal közösen! Beszéljétek meg az olvasottakat, és töltsétek ki egy táblázatot a füzetetekben a 17. oldalon található minta alapján!
- A.** „Az 1848-as forradalmi hullám kiváltó oka egy összetett gazdasági válság. Az 1848. márciusi bécsi forradalom az 1815 óta elfojtott nemzeti és liberális követelések sorát indította el. A császár a liberális alkotmány elfogadására kényszerült. Az Osztrák Birodalomból futótűzként terjedt át a forradalom Németországra és Olaszországra. Németországban, így Poroszországban is a nép alkotmányt követelt és kapott. Az erőteljes nemzeti mozgalom a frankfurti parlament összehívásával ér véget, amelynek meg kellett teremtenie a német állam alapjait. Az olasz államok uralkodóinak többsége szintén jóváhagyta az alkotmányt. Miután azonban az osztrák hadsereg leverte a csehországi mozgalmat és a bécsi forradalmat, illetve később orosz segítséggel a magyar felkelést, Ausztria ismét visszanyerte az 1815-ös rendfenntartó szerepét. A német alkotmányokat érvénytelenítették, és a frankfurti parlamentet feloszlatták. Osztrák nyomásra a porosz király kénytelen volt lemondani Németország egyesítéséről.”

(Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa története*)

- B.** „Az 1848-as politikai felszabadító és nemzeti újjászerveződési mozgalom kudarcot vallott, mert a gazdasági adottságok és a társadalmi viszonyok messze elmaradtak az uralkodó osztályok fejlődésétől. Egy régi gazdasági rendszerre nem lehetett modern politikai szervezetet felépíteni. A forradalom azonban a régi keretek széttörésével lehetővé tette egy új világ megszületését.”

(Charles H. Pouthas: *Modern civilizációk*)

3. Válogass az internetes források között, és készíts plakátot/posztert az európai nemzetállamok kialakulásáról a 19. század második felében!
Saját portfólió.

A nemzetek évszázada képekben

Egy viktoriánus család

Textilgyárban dolgozó kislány

A divat

Trafalgar tér

Vasúti pályaudvar

A tömegközlekedés

Biciklis viselet

Bál

A VIKTORIÁNUS KOR. A BOLDOG BÉKEIDŐK

Megismerem és megértem

A Brit Birodalom térképe, 1886.

Viktória királynő koronázási portréja, 1838.

Az Egyesült Királyság történelmében a **viktoriánus korszak** Viktória királynő uralkodásának 1837 júniusától 1901 januárjában bekövetkezett haláláig terjedő időszakot jelenti. Ebben a virágzó időszakban a brit állam a történelem legnagyobb birodalmává vált, és világszinten élen járt az ipari termelés, a pénzügyek, a vasúti közlekedés és a hajózás terén. Érezhetően emelkedett az életszínvonal. A viktoriánus korban javult az életkörnyezet és az egészségügyi ellátás minősége. Fejlődött a csatornahálózat, és javult az ivóvíz minősége is. Az egészségesebb életkörnyezetnek köszönhetően a járványos betegségek kevésbé terjedtek, könnyebben elkerülhetők voltak, bár továbbra is előfordultak. Londonban 1848–1849-ben és 1853-ban a kolera több ezer emberéletet követelt. A túlszűfolt lakásokban terjedő és a bányákban előforduló tüdőbaj, illetve a tífusz továbbra is súlyos tömegbetegségnek számított.

A viktoriánus korban a Brit Birodalom népessége a kétszeresére nőtt. Gyorsan növekedtek és korszerűsödtek az iparvárosok, nagy sugárutak, kulturális intézmények (színházak, könyvtárak, múzeumok) épültek, bevezették a közvilágítást, és javult az emberek életminősége. Az ipari forradalom azonban sok gyermeket már igen fiatalon – 4-6 évesen – arra kényszerített, hogy veszélyes munkakörülmények között (bányák, gyárak, malmok) részt vegyen a termelési folyamatban. 1802-ben és 1819-ben törvényeket hoztak, amelyek napi 12 órára korlátozták a gyapotgyárakban

dolgozó gyermekek munkaidejét. Később, 1847-ben egy másik törvény 10 órára korlátozta a munkaidőt mind a felnőttek, mind a gyermekek esetében.

Fokozódó ütemben, egyre több vasútvonal épült számos angol város között. A vasút rövid idő alatt szállította az árut és az utasokat, s ez mindenkinek – a polgároknak és a vállalkozóknak – nagy előnyökkel járt. Az oktatás és a szórakozás területe fejlődött, az életszínvonal jelentősen javult.

1870 és 1914 között zajlott le a **második ipari forradalom**. Ez jelentős fejlődéssel járt a gyártási és termelési folyamat terén, és lehetővé tette a távíró- és vasúthálózat, a gáz- és vízellátás, valamint a csatornarendszerek széles körű elterjedését. 1870 után a vasút- és távíróhálózat óriási mértékű kiépítése az emberek és az eszmék soha nem látott mértékű mozgását tette lehetővé. Ezzel párhuzamosan új műszaki rendszereket vezettek be, ezek közül a legfontosabbak a villamos áramellátás és a telefonhálózat voltak. Az olcsó acél használata lehetővé tette a nagyobb hidak, vasutak, felhőkarcolók és hajók építését. Az acélkábel, acélrúd és acéllemez megkönnyítette a jóval erősebb motorok és szerszámok, ágyúk és kocsik, tankok és páncélozott harcjárművek gyártását.

„A civilizált világ egyre erőteljesebben iparosodott. A tőkebefektetések és az ipari termelés révén a liberalizmus 19. századából a gépesített 20. századba való átmenet következik be. A gép visszaszorítja az emberi izomerő túlsúlyát a termelésben, és szükségszerűen újfajta munkafegyelmet kényszerít ki. Az iparosodás nagyvárosi vonzáskörzeteket hoz létre, és ezzel párhuzamosan a gazdasági kérdések nagyobb szerepet kapnak a társadalomban (...) Napirendre kerülnek a demokratikus eszmék.”

(Maurice Baumont: *Modern civilizációk*)

Felfedezem

A boldog békeidők vagy más néven *Szép korszak* a 19. század végétől (1871/1880 körül) az első világháború kitöréséig tartó történelmi időszakot jelenti. Ez a kiemelkedő tudományos és műszaki újítások kora, a polgárok többsége számára jobb feltételeket teremtett. Ezt a kort a derűlátó közhangulat, a béke, a jólét és a kultúra virágzása jellemzi. Egymást követik a technikai újítások: az autó, a repülőgép, a telefon, a lemezjátszó, a mozi, az elektromos sütő stb. Válaszként erre forradalmi irányzatok jelennek meg az irodalomban, a zenében és a festészetben: az impresszionizmus, az expresszionizmus, a szimbolizmus, a szürrealizmus és a szecesszió. Párizs áll ennek a korszaknak a középpontjában, hiszen a világ minden tájáról oda zarándokoltak a művészek: az orosz Chagall és Soutine, az olasz Modigliani, a japán Foujita, a spanyol Pablo Picasso és Juan Gris. A Claude Debussy, Maurice Ravel, Richard Strauss által fémjelzett zene átalakítja a műfajt. Népszerűek az operett- és revüelőadások. Nemzetközi hírűvé válnak a színházak, ahol előadják őket: a Moulin Rouge, a Párizsi Kaszinó és a Folies Bergère.

A korszak egyik jelképe, az acélból, üvegből, és vasbetonból készült híres párizsi Eiffel-torony jól szemlélteti az építkezésekben használt új anyagokat

Találmányok

1876-ban Alexander Graham Bell szabadalmaztatta a történelem első telefonját. A készülék úgy működött, hogy a hangot egy folyékony jeladó segítségével elektromos jellé alakította át.

1885-ben Karl Benz szabadalmaztatta a történelem első gépkocsiját, a Motorwagent.

A Lumière fivéreknek köszönhető az 1895-ben megjelent első filmfelvevőgép, amely mozgó tárgyakról készített képeket. Ezt a pillanatot tekintik a filmipar születésének.

1903-ban a Wright fivérek elsőként emelkedtek a levegőbe motoros repülőgéppel. A gép 59 másodpercig repült, 259,7 métert tett meg, gyökeresen megváltoztatva a repülés történetét.

Alkalmazom és értékelek

Idő és tér

- Sorolj fel két Európán kívüli területet, amelyek a Brit Birodalom részét képezik!
- Nevez meg három európai államot, amelyek Afrikában birtokolnak területeket!
- Nevezd meg azt a nagy államot, amely két kontinensre terjedt ki, illetve egyet, amely a Brit Birodalmon kívül három kontinensen birtokolt területeket!

Tanulmányozd a térképet, és oldd meg a feladatokat!

Világkép, 1900.

- Készítsd el Viktória királynő történelmi személyiséglapját!
- Nézz utána a román királyi család családfájának! Van-e rokon kapcsolat közöttük és Viktória királynő között?
- Internetes forrásokból gyűjts adatokat Claude Monet-ről és a kor művészeti irányzatairól!
- Írj egy körülbelül hétsoros szöveget Claude Monet festőről és alkotásairól!

A történelmi forrás

Az alábbi forrásból kiindulva válaszolj a kérdésekre!

„1901. január 22-én meghalt Viktória, aki 63 évig volt az Egyesült Királyság királynője és 25 évig India császárnéja. Vele együtt egy egész korszak is véget ért. Kiterjedt családja kilenc gyermeket és 42 unokát számlált, akiknek házassága révén Nagy-Britannia Európa szinte valamennyi nagy királyi és uralkodói házával, főként Németországgal és Oroszországgal rokon kapcsolatba került. Claude Monet (a híres impresszionista festő) Londonban tartózkodott, amikor február 2-án a királynő temetésére került sor. Feleségének, Alice-nek arról írt, hogy John Singer Sargent meghívta őt, hogy egy barátja házában erkélyéről együtt nézzék végig a temetési menetet. Arra azonban egyikük sem számított, hogy akkora tömeg lepi majd el az utcákat, hogy egyszerűen nem tudták megtalálni egymást.” (Mary McAuliffe: *A boldog békeidők*)

Értékelek és alkotok

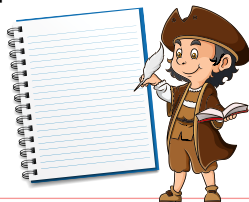
Együttműködöm

- A mellékelt képen viktoriánus tárgyak és szokások láthatók. Beszéljétek meg a padtársaddal, és állapítsátok meg, melyek azok, amelyek ma is használatosak!
- Az **A–C** források segítségével 4-5 csoportban készítsetek anyagot (projekt, portfólió, vizsgálat, plakát, poszter, makett stb.) a különböző civilizációk hozzájárulásáról közös

Tanulási napló

Visszalapozok a 12. oldalra.

kulturális örökségünk kialakulásához! Állítsátok ki és mutassátok be az anyagokat egy képtárlátogatás keretében!

A. Az első világiállítás 1851-ben rendezték Londonban. A Minden Nemzet Ipari Műveinek Nagy Kiállítása, vagy más néven a Nagy Kiállítás célja az volt, hogy bemutassa a Nagy-Britanniában és más országokban készült ipari termékeket. A kiállításra építették fel a Hyde Parkban a Kristálpalota épületét. Az eseményt Albert herceg és Henry Cole szervezte, hogy lenyűgözzék a világot Nagy-Britannia ipari teljesítményeivel. Ezt követően számos világiállítást rendeztek Európában, az Egyesült Államokban és Ausztráliában.

B. „Abban az évben (1900) már milliók özönlöttek a párizsi világiállításra, amely a forradalmi újdonságok valóságos tárházát vonultatta fel, beleértve a villanypalotát (pompás éjszakai kivilágítással) és az elektromos meghajtású mozgó járdát (egyfajta kezdetleges, vízszintes szállítószalag), amely naponta, mintegy varázsütésre, elragadtatott és talán elszánt látogatók tömegeit vitte végig a Szajna bal partján. Az előzőkhez hasonlóan ennek a világiállításnak is az volt a célja, hogy elkápráztassa a látogatókat, és ezt sikeresen teljesítette is, annak az 50 000 000 látogatónak az öröme, akik áprilistól november elejéig zsúfolásig megtöltötték a szórakozást és okulást kínáló tereket.”

(Mary McAuliffe: *A boldog békeidők*)

Tanulni tanulok

1. Alkossatok öt csoportot, és készítsetek elektronikus bemutatót (PowerPoint, Prezzi, Canva, Padlet stb.) a boldog békeidők építészetéről/zenéről/divatjáról/szórakozásáról és életmódjáról! Ezután beszéljétek meg az elkészült anyagokat és azt, hogy miként dolgoztatok együtt a csoportokban! Találatok-e hasonlóságot a mai életmód és a boldog békeidők életmódja között?
2. Az alábbi képek alapján tégy virtuális sétát öt európai fővárosban! Keress róluk adatokat a boldog békeidők korszakából! Készíts utazási naplót a 23. oldalon található minta alapján!

Párizs, 1832

Párizs, 1865

Párizs, 1889

Párizs, 1900

C. Viktoriánus kori ruhaviseletek

Virtuális könyvtár

Lakásbelső a viktoriánus korban

Viktória királynő

3. Állíts össze digitális posztert/plakátot/bemutatót a „Boldog békeidők vagy a viktoriánus korszak” témában!

➤➤➤ Egy plakát elemzése

1. LÉPÉS. A plakát meghatározása és bemutatása

- ▶ A plakát jellegének megállapítása (reklám, politikai propaganda).
- ▶ A szerző és a megrendelő azonosítása (párt, állam, szakszervezet, egyesület, vállalatok).

2. LÉPÉS. A plakát elemzése

- ▶ A szerkezet és a tartalom leírása: képi elemek, környezet, szereplők, színek, jelképek.
- ▶ A plakát szerepe a vizsgált témában, jelszava, címe.

3. LÉPÉS. A dokumentum történelmi jelentőségének bemutatása

- ▶ A plakát üzenetének és hatásának, céljának elemzése.
- ▶ Annak bemutatása, hogy a plakát miként tükrözi a történelmi korszakot vagy a megrendelők szempontjait.

1. LÉPÉS. A plakát meghatározása és bemutatása

Nevezd meg az alábbi plakátot megrendelő személyeket/hatóságokat!

2. LÉPÉS. A plakát elemzése

Határozd meg azokat az elemeket, amelyek bizonyítják, hogy a dokumentum propaganda/reklámplakát!

3. LÉPÉS. A dokumentum/plakát történelmi jelentőségének bemutatása

Magyarázd el körülbelül három sorban az elemzett plakát üzenetét!

Az 1900-as párizsi világiállítás egyik plakátja

A Belga Királyságban megrendezett, 1905-ös liege-i világiállítás hivatalos plakátja. A nemzeti függetlenség 75. évfordulója

►►►► Egy kép elemzése. A fénykép

A. Alexandru Ioan Cuza

B.

I. Károly király, Ferdinánd trónörökös és fia, Károly herceg, 1905.

Előnyök

- Serkenti a képzeletet.
- Különleges megidéző erejű.
- Fejleszti a megfigyelőképességet és a kritikai gondolkodást.
- Lehetővé teszi a történelmi korszak hangulatának újratereemtését.
- Lehetővé teszi a történelmi esemény/tény jobb megértését.

Hátrányok

- Egy második kép jelenléte megmásíthatja az első fénykép jelentését.
- A fényképet módosíthatják vagy meghamisíthatják.

1. LÉPÉS. A fénykép azonosítása és bemutatása

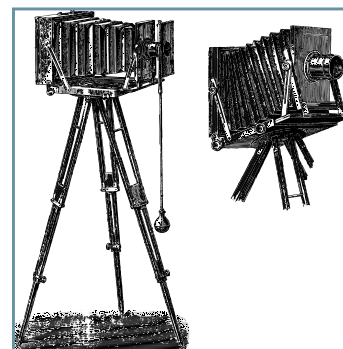
- Azonosítás:
 - szerző;
 - dátum;
 - a környezet/helyszín, ahol a fénykép készült.
- Meghatározás:
 - a fénykép tárgya;
 - a címzettek;
 - a megrendelő személy.
- ◆ Nevezd meg az A fénykép megrendelőjét!

2. LÉPÉS. A fénykép tartalmi elemzése

- A kép elemzése: formátum (portré, tájkép), beállítások (arányok, szögek, megvilágítás).
- A fénykép által közvetített adatok meghatározása: hely, környezet, tárgyak, szereplők és arckifejezésük.
- ◆ A B fénykép alapján írd le a szereplőket és arckifejezésüket!

3. LÉPÉS. A dokumentum jelentőségének és korlátainak bemutatása

- A fotós szándékainak megfejtése – a fénykép nem a valóság semleges ábrázolása. Olyan beállítás (elrendezés), amelyet a szerző döntései befolyásolnak, aki esetleg népszerűsége is törekszik.
- A dokumentum értékének azonosítása a bemutatott esemény szempontjából.
- ◆ Szerinted milyen szándékok vezették a fényképészt az A fénykép esetében?

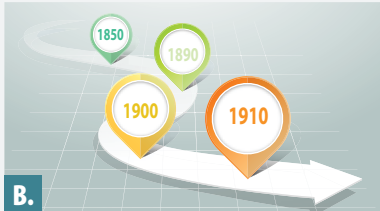

19. századi fényképezőgépek

A.

I. Vilmos császár megkoronázása,
Versailles, 1871. január 18.

B.

Edgar Degas:
A táncóra

C.

Georges Garen:
Az Eiffel-torony, 1889,
színes metszet

D.

E.

F.

A londoni Royal Albert Hall nagyszabású
megnyitója, 1871.

G.

H.

Victor Gabriel Gilbert: *Egy elegáns estély*

▶▶▶▶ Projekt

Az osztállyal közösen készítsétek projektet a „Nemzetek évszázada” témában a többszörös intelligencia* elmélete alapján!

Oldd meg a feladatokat a rád jellemző intelligenciátípus(ok)nak megfelelően!

A. Nyelvi intelligencia

Készítsétek cikksorozatot a *Modern Államok* folyóirat számára!

B. Logikai–matematikai intelligencia

Alkossatok táblázatokat/ábrákat/időrendi grafikonokat a következő témáról: „A világ a 19. század végén”!

C. Zenei intelligencia

Mutassátok be osztálytársaitoknak a 19. század végi táncstílusokat!

D. Képi/térbeli intelligencia

Tervezzétek rajzot/plakátot/fényképalbumot a „Boldog békeidők” témához!

E. Természeti intelligencia

Készítsétek projektet arról, milyen szerepet játszott a környezet a tanult 19. századi eseményekben!

F. Testi/mozgásos intelligencia

Készítsétek el egy viktoriánus kori épület makettjét!

G. Személyes intelligencia

Írjátok naplót/megfigyelőlapot, amelyben lejegyzitek a történelem-órákon a tanév során tapasztalt érzelmeket, hangulatokat, érzéseket!

H. Társas intelligencia

Tervezzétek olyan társas tevékenységet, amelyben bemutatjátok a projekt anyagait!

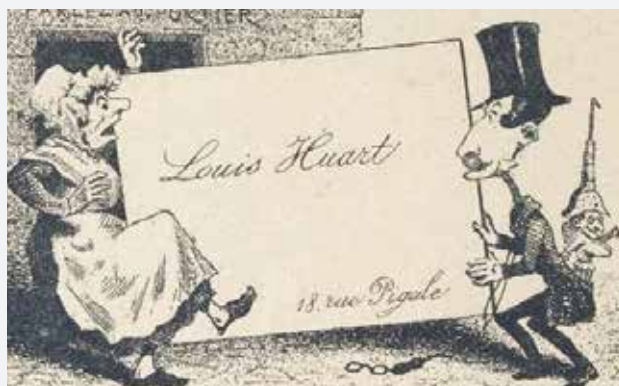
* A **többszörös intelligencia elméletét** Howard Gardner, a Harvard Egyetem professzora alkotta meg. Elmélete szerint az emberi intelligenciának különböző változatai vannak.

ISMÉTLÉS

1. A 102. oldalon található térképen jelölj meg:
 - a. három területet, ahol a 19. század első három évtizedében forradalmi mozgalmak zajlottak;
 - b. három területet, ahol a 19. század ötödik évtizedében forradalmak robbantak ki;
 - c. egy, a 19. század hatodik évtizedében Közép-Európa délkeleti részén létrejött nemzetállamot!
2. A 22. oldalon található minta alapján magyarázd meg a következő fogalmakat: *forradalom, modern államok, emancipáció, viktoriánus kor, Boldog békeidők!*
3. Készíts grafikus szervezőt az 1848-as forradalmak három okáról és két következményéről! [Saját portfólió.](#)
4. Sorold fel a viktoriánus korszak három jellemzőjét!
5. Azonosíts négy viktoriánus öltözetet az alábbi képen! Melyik történelmi korszakhoz tartozik a többi ruhadarab?

6. Sorold fel a *Boldog békeidők*ben született irodalmi és művészeti alkotások által képviselt három eszmét és emberi értéket!
7. Írj egy körülbelül hétsoros szöveget a 19. és 20. század fordulójának mindennapi életéről!
8. Készíts névjegykártyát* vagy Instagram-oldalt (ha betöltötted a 13 évet) a felsorolt történelmi személyiségekről: III. Napóleon, Otto von Bismarck, I. Vilmos, Alexandru Ioan Cuza, Camillo Cavour, Viktória királynő! [Saját portfólió.](#)

* A névjegykártya általában egy kisméretű, vékony, téglalap alakú, fehér, nyomtatott kartonlap, amelyen a tulajdonos személyes adatai (keresztnev, vezetéknev, foglalkozás, telefonszám, postai és e-mail cím) szerepelnek. A szakmai életben széles körben használják az ügyfelekkel való kapcsolattartásra.

9. Az osztállyal közösen szervezzetek irodalmi kávéházat, ahová meghívjátok a Boldog békeidők korszakában alkotó írókat, zenészeket, festőket és szobrászokat!

Párbeszéd és egyeztetés útján állítsátok össze a vendégek listáját és a beszélgetés témáit!

I. Válaszd ki a helyes választ!

1. A bécsi kongresszuson:

- a. a Szent Szövetséget; b. a Három Császár Szövetségét;
c. a Hármas Szövetséget hozták létre.

2. 1830-ban az alábbi országban került sor forradalmi megmozdulásokra:

- a. Román országok; b. Franciaország; c. Oszmán Birodalom.

3. 1859-ben jött létre:

- a. a román; b. az olasz; c. a német nemzetállam.

4. A *Boldog békeévek* történelmi időszaka:

- a. a 19. század eleje; b. a 19. század közepe; c. a 19. század vége.

II. Másold le az alábbi forrást a füzetedbe, és egészítsd ki az üres mezőket a megfelelő fogalmakkal!

„..... 1864 és 1871 között végrehajtott gyors egyesítése kancellár érdeme, aki erővel és kizárólag Poroszország érdekében hajtotta végre az egyesítést. Ezt három egymást követő érte el: a Dánia ellen vívott, az elleni, illetve végül a Franciaország elleni háborúban, ami lehetővé tette számára, hogy Poroszország vezetésével az összes német államot egyesítse. Franciaország 1870–1871-es veresége egyszerre jelentette a Francia Birodalom bukását és a győztesek által Versailles-ban kikiáltott Német megszületését.”

(Serge Berstein, Pierre Milza: *Európa története*)

Németország, Bismarck, háborúban, Ausztria, Birodalom

III. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, és válaszolj a kérdésekre!

A. „A brit és a francia birodalom között kiélezett vetélkedés zajlott, de kerülték a háborút, és néha együttműködtek a közös ellenfelek leküzdésére. 1854-ben brit és francia csapatok egyesítették erőiket, és a krími háborúban az oszmánokat támogatták Oroszország ellen. Az Oszmán Birodalom hanyatlásnak indult, ezért Oroszország a Fekete-tengeren terjeszkedett, veszélyeztetve a brit és francia érdekeket. Oroszország elvesztette a krími háborút, és hódítói törekvéseit Ázsiában folytatta, ahol a nemrég birodalommá vált Japánnal került szembe.”

(National Geographic: *Világtörténelem*)

B. „A viktoriánus kort a Brit Birodalom civilizációs küldetésébe vetett hit jellemezte. Disraeli, Gladstone és Salisbury miniszterelnök kormányai egy sor reformot hajtottak végre, amelyek megerősítették az ipari városok önállóságát, valamint a brit szerepvállalást olyan országokban, mint India, Egyiptom egyes részei, Szudán, majd Dél-Afrika. A polgárság megértette, hogy a munkásszervezeteket integrálni kell a szélsőségek ellen. 1855 és 1910 között néhány korábbi gyarmatot (Kanada, Ausztrália, Új-Zéland, a Dél-afrikai Unió) független «domíniummá»* alakítottak át.”

(*Képes világtörténelem*)

*domínium = angol kézben lévő, bizonyos fokú függetlenséget élvező terület.

1. Állapítsd meg, hogy melyik évszázadokra vonatkozik a két forrás! **1 p**
 2. Nevezd meg az **A** forrásból a krími háborúban részt vevő államokat, illetve a háború kimenetelét! **1 p**
 3. Nevezd meg a **B** forrásból két, Európán kívüli történelmi térséget! **1 p**
 4. Körülbelül egy oldalban mutasd be a román nemzetállam kialakulását! **1 p**

ÖNÉRTÉKELÉS					
Pontszám	SI = 2 p = (0,5 p × 4)	SII = 3 p = (0,5 p × 6)	SIII = 4 p	Hivatalból = 1 p	Összesen = 10 p
A te pontszámod					

Ne felejtse el kitölteni a tevékenységét értékelő lapot a 12. oldalon!

Saját portfólió.

3.2. A csoporton belüli együttműködés vállalása

- A tevékenység és a hozzáállás rendszeres nyomon követése
- A kutatás
- A portfólió
- A projekt
- Az önértékelés

3.3. Az emberi döntések és cselekvések következményeinek leírása

A projekt értékelésének kritériumai	Maximális pontszám	Megítélt pontszám
1. A feladat elvégzéséhez szükséges információforrások azonosítása	10	
2. A feladat elvégzése	40	
A megadott információforrások felhasználása	10	
Az ábrázolás relevanciája a témához	10	
A bemutatás minősége	10	
A források sokszínűsége	10	
3. Bekapcsolódás és részvétel	30	
A szerepek kiosztása és vállalása	10	
A feladatok elvégzése	10	
Csapatszellem	10	
4. Eredetiség	20	
ÖSSZESEN	100 pont	

»»»» Tanulni tanulok

4.1. Adatfelhasználás multimédiás források segítségével

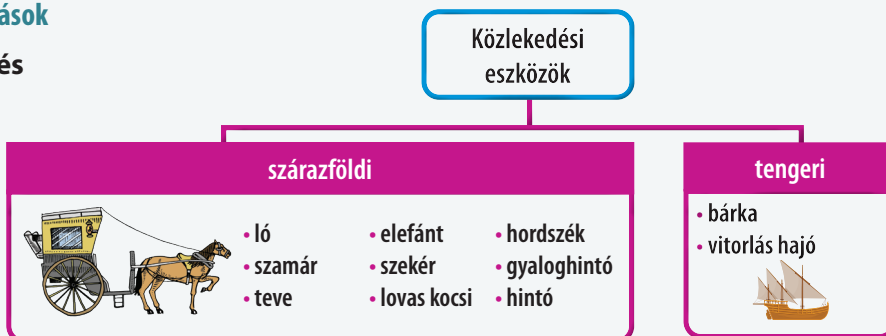

4.2. Egy társadalmilag elfogadott értékrend kritikai vállalása

»»»» I. Tanegység - Utazók és utazások

Középkori utazások és térérzékelés

A nagy földrajzi felfedezések

II. Tanegység – A modern szellem születése

A reneszánsz: a modern szellem születése, a humanizmus

Leonardo da Vinci	Michelangelo	Lorenzo de Medici	Miguel Cervantes
Niccolò Machiavelli	William Shakespeare	Rotterdami Erasmus	Dante Alighieri
Galileo Galilei	Nikolausz Kopernikusz	Rafael Sanzio	Nicolaus Olahus

A reformáció.

Az ellenreformáció

- A barokk
- A jezsuita rend
- A papság megreformálása

Ellenreformáció

Luther Márton
(1483–1546)

Kálvin János
(1509–1564)

VIII. Henrik
(1491–1547)

Kálvinizmus

Lutheranizmus

Anglikanizmus

A reformáció

III. Tanegység • Egy új társadalom felé

- I. Károly
- Oliver Cromwell
- A Protektorátus
- *A Jogok nyilatkozata*
- Az alkotmányos monarchia

A dicsőséges forradalom

- Ész – Felvilágosodás – Természetjog
- A társadalmi szerződés
- A hatalmi ágak szétválasztása az államban
- Voltaire, Montesquieu
- Jean-Jacques Rousseau

A felvilágosodás

- Család
- Táplálkozás
- Lakhatás
- Szalonok
- Kávéházak
- Politikai klubok

A hétköznapi élet. A közvélemény

- 13 gyarmat
- A Függetlenségi Nyilatkozat – 1776. július 4.
- Függetlenségi háború
- George Washington – az USA első elnöke
- Az alkotmány
- USA – szövetségi köztársaság

Az USA megalakulása

- A rendi társadalom – A Nemzetgyűlés – A Bastille elfoglalása
- Emberi és polgári jogok nyilatkozata
- A köztársaság kikiáltása
- A Nemzeti Konvent
- A Direktórium
- XVI. Lajos
- Maximilien Robespierre

A francia forradalom

- Tábornok
- Első konzul
- Császár
- Az Első Francia Birodalom
- Polgári törvénykönyv

Napóleon

- A gőzgép – James Watt
- Textilipar
- Iparosodás
- Találmányok
- A világ átalakulása

Az ipari forradalom

IV. Tanegység • A nemzetek évszázada

- Modern államok
- Forradalom
- Emancipáció
- 1848
- A románok és a modernitás
- Az Egyesült Fejedelemségek, Olaszország, Németország

A modern államok

A viktoriánus kor. A boldog békeidők

- Viktória királynő
- Gyarmati birodalmak
- Tudományos és technikai fejlődés
- Irodalmi és művészeti irányzatok

»»»» A történelmi személyiség

1. Képzeld magad a történelmi szereplő helyébe! Mutasd be gondolatait, érzelmeit, viselkedését, döntéseinek lehetséges okait!
2. Készíts történelmi karakterlapokat a minta szerint!

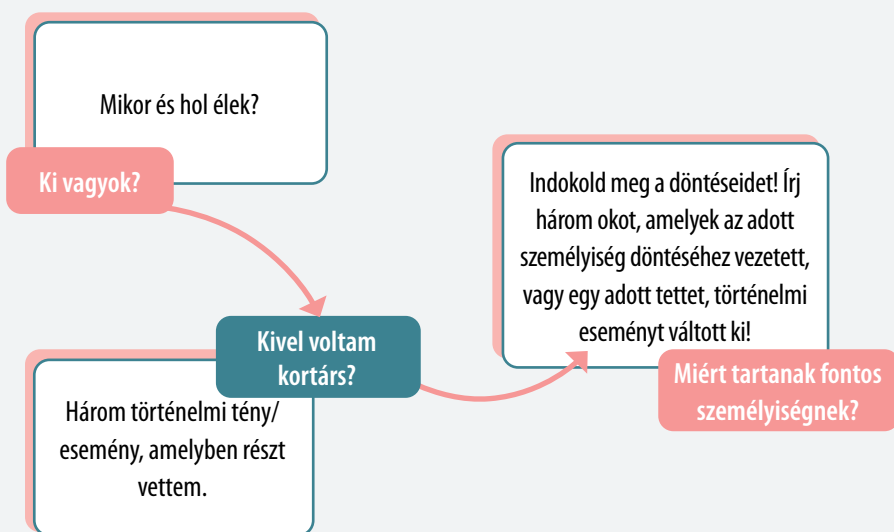

»»»» A szerepjáték

- ▶ Győzd meg a közönségedet, hogy te vagy XIV. Lajos, Voltaire, II. Katalin, George Washington, Napóleon vagy az újkor bármelyik személyisége, aki mély benyomást tett rád!
- ▶ Építsd fel a szerepedet az alábbi vázlat szerint!

Nagy Katalin orosz cárnő

- Rajzolj egy címerpajzsot a füzetedbe! Oszd fel a pajzsot négy részre! Három másik osztálytársaddal együtt töltsétek ki az egyes részeket egy-egy vizsgált történelmi esemény/személyiség ábrázolásával! Mutassátok be az átlalatok készített anyagokat egy képtárlátogatás keretében!
- Melyik történelmi korba/korszakhoz tartoznak az egyes ruhadarabok?

- Töltsd ki az alábbi táblázatot a minta alapján a megfelelő információkkal!

A nagy felfedezések	Időszak	Újnan felfedezett területek	Következmények/hatások
Bartolomeo Diaz	15. század	A Jöreménység foka	Az afrikai kontinens legdélebbi pontjának elérése
Vasco da Gama			
Kolumbusz Kristóf			
Magellán Ferdinánd			

- Idézd fel az *Utazók és utazások. Európa és az Újvilág* című tanegységben tanultakat, és készíts névjegykártyákat az általad megismert hajósokról!
- Másold le a füzetbe a mellékelt táblázatot, és töltsd ki a reneszánsz képviselőiről és műveikről szóló adatokkal!

A Reneszánsz	a tudományban	az irodalomban
Olaszország		
Franciaország		
Spanyolország		
Anglia		
Román országok		

- Alkossatok 5-6 fős csoportokat! Idézzétek fel a *A modern szellemiség születése* című egységben tanultakat, majd írjatok egy történetet *A reneszánsz és a humanizmus* címmel! Szerepeljen benne Leonardo da Vinci, Michelangelo, William Shakespeare, Niccolo Machiavelli, Galileo Galilei! Rajzokat is készíthettek. Szerepekre osztva olvassátok fel a történetet az osztályban!
- Társítsd a bal oldali idézeteket a megfelelő dokumentummal, amelynek része!

1. Minden ember egyenlőként teremtett, az embert teremtője olyan elidegeníthetetlen Jogokkal ruházta fel, s ezek közé a jogok közé tartozik a jog az Élethez és a Szabadsághoz, valamint a jog a Boldogságra való törekvése.”	a. <i>A Jogok Nyilatkozata</i>
2. „A gondolatok és vélemények szabad közlése az embernek egyik legértékesebb joga; ennélfogva minden polgár szabadon szólhat, írhat s nyomtathat ki bármit.”	b. <i>A Függetlenségi nyilatkozat</i>
3. „És végül, mindezen sérelmek orvoslása, valamint a törvények jobbítása, megerősítése és betartása érdekében a Parlamentet rendszeresen össze kell hívni.”	c. <i>Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata</i>

8. Állapítsd meg, milyen kapcsolat van az egyes személyiségek és a történelmi események között! Másold le a táblázatot a füzetedbe, és egészítsd ki a megfelelő fogalmakkal!

Történelmi esemény	Személyiségek
A reformáció	
Az abszolutizmus	
A dicsőséges forradalom	
A felvilágosodás	
A közvélemény	
Az Egyesült Államok megalakulása	
A francia forradalom	
Az ipari forradalom	
Modern államok	
A viktoriánus korszak	
A boldog békeidők	

James Watt

Oliver Cromwell

Alexandru Ioan Cuza

Voltaire

Viktória királynő

Madame Geoffrin

George Washington

Luther Márton

Maximilien Robespierre

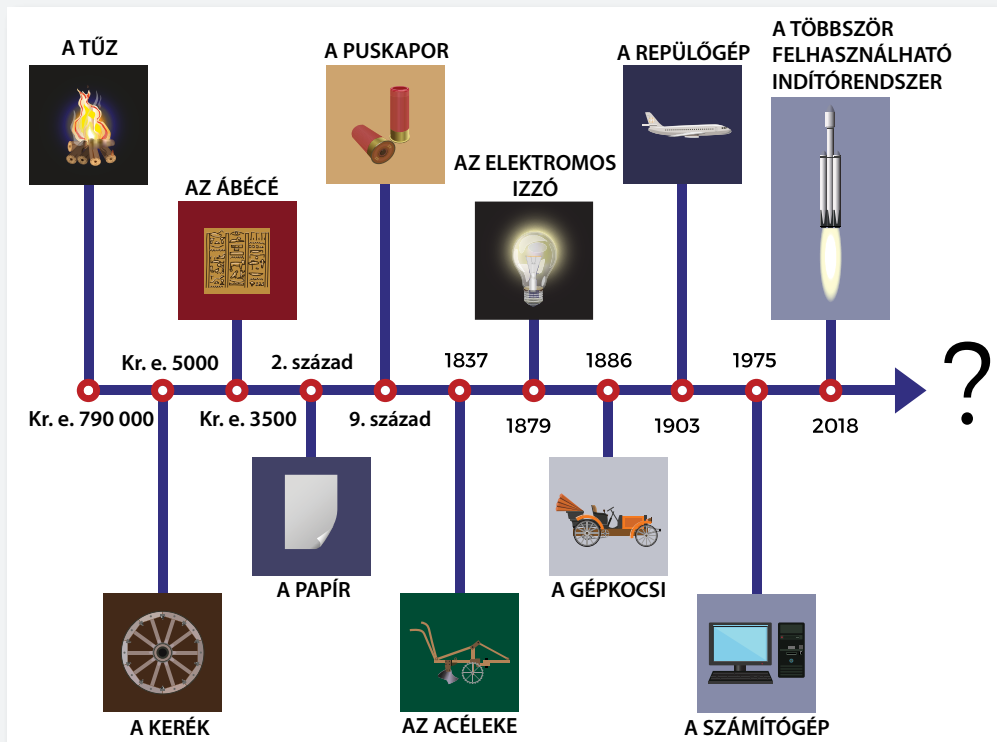
XIV. Lajos

Claude Debussy

9. Nézd meg figyelmesen a képet, és társítsd a találmányokat a megfelelő történelmi korszakokhoz!

- a. Ókor;
- b. Középkor;
- c. Újkor;
- d. Jelenkor.

Beszélgétek meg az osztályban, hogy melyik találmányokat tartjátok a legfontosabbaknak, és miért! Szerintetek vannak más találmányok is, amelyek megváltoztatták a történelem menetét? Indokoljátok meg a választaitokat!

10. „A reklámügynökség”

Gondolj egy olyan tanulási módszerre, amelyet ebben a tanévben használtál! Egy reklámügynök vagy, és szeretnéd „eladni” ezt a módszert. Mutasd be a többieknek úgy, hogy ők is „akarják megvenni”!

»»»» LÉPÉSEK

1. A székek elrendezése

Rendezzük a székeket két közös középpontú körbe!

2. A csoportok kialakítása

A diákokat felkérjük, hogy válasszák ki, melyik székre szeretnének leülni, melyik „körbe” szeretnének tartozni. A belső körben ülők alkotják majd a vitázó csoportot, a külső körben ülők pedig a megfigyelők csoportját.

3. A feladatok ismertetése és a szabályok megállapítása

A belső körben lévő diákok 8-10 perces vitát folytatnak egy adott témáról:

- *Az emberi jogok története*
- *A középkori társadalom és a rendi felépítés*
- *Az alattvalótól az állampolgárig*
- *A Fény Évszázada és az emberi jogok*
- *Polgári és szabadságjogok az újkorban*

4. A feladatok végrehajtása (a vita és a megfigyelés)

A két csoport elvégzi a kiosztott feladatokat: a javasolt téma megvitatását, illetve a megfigyelőlap kitöltését.

5. A megfigyelések bemutatása

A külső körben ülők bemutatják a megfigyelőlapra írt adatokat.

6. A szerepek felcserélése és a 3-5. lépések megismétlése

A diákok helyet cserélnek. Kijelölik az újabb témát, amit a belső körben ülők megvitatnak.

A külső körben lévő tanulók megkapják a megfigyelőlapokat.

Attól függően, hogy egy adott csoporthoz (vitázó csoport vagy megfigyelő csoport) tartoznak-e, a tanulók különböző tevékenységeket végeznek, amelyeket az alábbiak szerint ismételnek:

A megfigyelők csoportja:

- Lapokra írja le a vitacsoportban kialakult kapcsolatokat, a belső kör diákjainak a vitához való hozzájárulását, az egyetértésre vagy a vitára vonatkozó adatokat, a megvitatott téma által kiváltott nézeteltéréseket, illetve leküzdésének módjait, a vitában résztvevők reakcióit stb;
- figyel, hallgat, elemez, összehasonlít, leír, újragondol, összefoglal, értékel, véleményt nyilvánít, magyaráz.

A vitacsoport:

- Figyelmesen hallgat, gondolkodik, elemez, összehasonlít, megfogalmaz, érvel, vitatkozik, megold, társít, reagál, fejleszt, magyaráz, közvetít, összegez, levonja a következtetéseket.

ALAPSZABÁLYOK

- A gondolatok érvekkel történő alátámasztása.
- Egy másik beszélővel való egyetértés kifejezése pontos és odaillő érvekkel történjen.
- Az egyet nem értést ugyanígy kell kifejezni.
- Közös megegyezéssel más szabályok is elfogadhatók.

1. Készítsd el a „Történelemóra tükrét” egy lapon!
Használhatod a mellékelt mintát, vagy készíthetsz sajátot. Töltsd ki a tükröt a véleményeddel!

2. Töltsd ki az alábbi kérdőíveket a füzetedben!

	Egyáltalán	Néha	Mindig
Igyekszem felfedezni a képességeimet, készségeimet, céljaimat.			
Megértettem, hogy felelős vagyok a saját viselkedésemért.			
Megértettem, hogy a biztonságom érdekében be kell tartanom bizonyos szabályokat az internethasználat során.			
Igyekszem megszervezni a tanulási környezetemet.			
Megértettem, hogy erőfeszítéssel és gyakorlással javíthatok a teljesítményemen.			
	Egyáltalán	Néha	Mindig
1. Élvezted, hogy megismerted a múltadat?			
2. Tudod-e használni a különböző történelmi forrásokat a múlt megismeréséhez?			
3. Élvezted a régmúlt világának megismerését?			
4. Élvezted a térképek használatát a különböző történelmi térségek felfedezéséhez?			
5. Tudsz-e különböző eszközöket használni ahhoz, hogy utánajárj annak, ami a történelemből érdekel?			
6. Mit szeretnél javítani a történelemórákon?			

3. Miben vagy most más, mint tavaly?
Írd fel egy színes papírra a keresztnévedet, és sorold fel, idén mit sikerült elérned a történelemtanulásnak köszönhetően!
Készítsetek osztályplakátot *Eltelt egy újabb év* címmel!

Amit szerettem...
A kedvenc tevékenységem az volt...
Az általam fejlesztett készségek...
A kedvenc történelmi személyiségem...
A történelmi esemény, amely a legnagyobb hatással volt rám...

A többi beszélőkönyvvel együtt te is része vagy az osztályod Élő Könyvtárának!

I. Válaszd ki a helyes választ!

1. A középkorban az ismert világ a következő térségeket jelentette:
 - a. Európa, Dél-Amerika, Ázsia; b. Európa, Afrika, Észak-Amerika;
 - c. Európa, Ázsia, Észak-Afrika.
2. A reneszánsz a következő évszázadok jelentős művészeti és kulturális teljesítményének időszaka:
 - a. 14–16 század; b. 16–18. század; c. 18–19. század.
3. A felvilágosodás eszméin alapuló első alkotmányt:
 - a. Franciaországban; b. Nagy-Britanniában; c. az AEÁ-ban alkották meg. Saját portfólió.
4. A románok, az olaszok és a németek ebben a században hoztak létre nemzetállamokat:
 - a. a 18. század második fele; b. a 19. század első fele;
 - c. a 19. század második fele.

II. Állítsd időrendbe az alábbi történelmi eseményeket!

a. Az <i>Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozata</i> ;	b. Luther Márton németre fordítja a <i>Bibliát</i> ;
c. Románia függetlenségi háborúja;	d. Véget ér a viktoriánus korszak;
e. Az <i>Egyesült Államok Függetlenségi Nyilatkozata</i> ;	f. Napóleont francia császárrá koronázzák;
g. Magellán Ferdinánd elindul föld körüli útjára;	h. A <i>Jogok Nyilatkozata</i> .

III. Olvasd el figyelmesen az alábbi forrásokat, majd oldd meg a feladatokat!

A. „XIV. Lajos meghatározta korát. Az »Isten ajándéka« becenevet kapta, és egész életét azzal töltötte, hogy megpróbálta túlszárnyalni Teremtőjét. Egy olyan Európát örökölt, amely kimerült a harmincéves háborúban, és amelynek nyugalalmát a vesztfáliai békének kellett volna biztosítania. A reneszánsz és a reformáció új lendületet adott a természetről és az emberi létről folytatott vitáknak. Ennek eredményeként mindenütt kétségbe vonták az ismert és elfogadott elméleteket. A reneszánsz korában kezdődött tudományos forradalom új lendületet kapott. 1642-ben, ugyanabban az évben, amikor az egyház által elítélt Galilei meghalt, megszületett Isaac Newton és vele együtt a modern fizika.”

(Simon Jenkins: *Európa rövid története Periklésztől Putyinig*)

B. „Angliában 1760 körül kezdetét vette az ipari forradalom. Új, gőz- és vízmeghajtású gépeket kezdtek használni a szövet, illetve egyéb termékek gyártására a munkások százait foglalkoztató gyárakban. A gőzgépek kitermelték a szenet és a vasércet a bányákból, mozdonyokat hajtottak a nyersanyagok és a késztermékek vasúti szállítására. Az új technológiák átalakították a vas-, az acél- és a vegyianyaggyártást. A forradalom a túlnyomórészt vidéki Angliát – és később Európa többi részét, illetve az Egyesült Államokat – városi társadalommá alakította át. Ennek eredményeként az emberek hamarosan társadalmi és politikai reformokat kezdtek követelni az életszínvonal javítása érdekében.”

(Simon Adams: *A világtörténelem atlasza*)

1. Nevezd meg az **A**, illetve **B** forrásban említett évszázadokat! 1 p
2. Az **A** és **B** forrás alapján sorold fel a 6. osztályban tanult történelmi eseményeket! 1 p
3. Nevezd meg egy harci cselekményt az **A** forrásból, illetve egy történelmi helyszínt a **B** forrásból! 1 p
4. Állapítsd meg, majd írd le az **A**, illetve a **B** forrásból kiválasztott két esemény közötti ok-okozati összefüggést, megjelölve azok szerepét (ok-okozat)! 1 p
5. Mutasd be a **Boldog békeidőket** egy körülbelül egyoldalas szövegben! 1 p

ÖNÉRTÉKELÉS

Pontszám	SI = 2 p = (0,5 p × 4)	SII = 2 p = (0,25 p × 8)	SIII = 5 p	Hivatalból = 1 p	Összesen = 10 p
A te pontszámod					

Ne feledd el kitölteni a tevékenységedet és teljesítményed értékelő lapot!

Saját portfólió.

MEGOLDÁSOK

10. o.: 5. a) ókori Kelet; b) ékírás; c) Egyiptom; d) Hammurapi; e) judaizmus.

15. o.: 1 – Közel-Kelet, Észak-Afrika. 2 – bors. 3 – só, paprika stb.

27. o.: IV: 1 – b); 2 – b); 3 – b); 4 – c).

28. o.: I. 1 – a); 2 – a); 3 – c); 4 – a). II. Közlekedési eszközök: karavella, gálya; Okok: nemesfémhiány, a fűszerek magas ára; Utazók: Vasco da Gama, Kolumbusz Kristóf; Következmények: új növények, új kereskedelmi útvonalak; III. Csodák könyve; 2. – Háborúk, túlzott kizsákmányolás, kanyaró- és himlőjárványok. 3 – A portugálok Keleten keresték a keresztény népeket, akikkel szövetkezhettek volna. 4 – ok: a munkaerő pótlása és fenntartása; hatás: a pusztítás miatt a gyarmatosítók több millió afrikai rabszolgát hurcoltak be; 5. Egy pont bármelyik Kolumbusz előtti civilizáció bemutatásáért.

40. o.: 1. a) A reneszánsz a kapitalista viszonyok kialakulásának viszonyai között keletkezett; Az egyre szélesebb társadalmi rétegek kultúrához való hozzáféréseinek feltételei között. b) Ezek jelentették a tudásról megőrzésének és terjesztésének (társadalmi rétegeken, téren és időn átívelő) fő eszközét. 2. a) ok; b) következmény; c) következmény.

46. o.: 2. a) ok; b) következmény; c) ok; d) következmény; e) ok; f) következmény.

60. o.: I. 1 – a); 2 – b); 3 – b); 4 – c). II. reneszánsz – olajfestészet, Leonardo da Vinci, *Pietà*, Raffaello Sanzio; reformáció, ellenreformáció – inkvizíció, hit általi üdvözülés, anglikanizmus, tridenti zsinat; abszolutizmus – XIV. Lajos, merkantilizmus, Nagy Péter, királyi tanács. III. 1 – A forrás – Olaszország, Róma, B forrás – Franciaország. 2. A forrás: ok – A barokk a reneszánsz művészet folytatásaként jelenik meg Olaszországban; hatás: A 16. század végi művészek késői alkotásaiban a művészi modorosság, a színpadiasság és a látványosságra való törekvés ötvöződik. B forrás: ok: A pápai felkenés már eleve komoly vallási jelentőséggel ruházta fel az uralkodót. Hatás: Ezért a király szent, a hatalma abszolút/ok: Mert isteni eredetű. Hatás: Senkinek sem tartozik felelősséggel. III. A forrás: barokk, reneszánsz. B forrás: abszolút monarchia. 4. Két pont a vallási reformáció két okának és két következményének bemutatásáért.

64. o.: Történelmi forrás. 1 – forradalom, parlament, Cromwell, I. Károly. 2 a) ok; b) következmény; c) ok; d) következmény.

70. o.: 2. a) – ok; b) – következmény; c) – következmény; d) – következmény.

78. o.: 2. a) – ok; b) – következmény; c) – következmény; d) – ok.

84. o.: 4. a) – ok; b) – következmény; c) – ok; d) – következmény; e) – ok.

88. o.: 3. a) – B; b) – C; c) – A.

92. o.: 1. a) – ok; b) – következmény; c) – ok; d) – következmény.

98. o.: I. b, d, a, c. II. Minden olyan mondat, amelyben a felvilágosodás, a parlament, a természetes jogok, a közvélemény fogalma szerepel. III. A dicsőséges forradalom bármely oka és következménye, az amerikai alkotmány. IV. a) Franciaország, 18. század; b) gyapotipar; c) hatalmas adósság, szegény és éhező lakosság, élelmszerhiány. d) 1,50 pont az első ipari forradalom bármely két következményének bemutatásáért.

118. o.: I. 1 – a); 2 – b); 3 – a); 4 – c). II. Németország, Bismarck, háborúk, Ausztria, Franciaország, birodalom. III. a) 19. század és 20. század. b) Oroszország, Oszmán Birodalom, Franciaország, Nagy-Britannia. Oroszország elvesztette a krími háborút. c) Kanada, Ausztrália stb. d) egy pont a román nemzetállam kialakulásának bemutatásáért.

127. o.: I. 1 – d); 2 – a); 3 – c); 4 – c). II. g, b, h, e, a, f, c, d. III. 1. A forrás – 17. század. B forrás – 18. század.

2. A forrás – a reneszánsz, B forrás – az ipari forradalom 3. A forrás – A harmincéves háború. B forrás – Anglia.

4. A forrás – ok: A reneszánsz és a reformáció új lendületet adott a természeti világról és az emberi létről folytatott vitáknak. Hatás: Ennek következtében mindenütt kétségbe vonták az ismert és elfogadott elméleteket. B forrás – ok: A forradalom a túlnyomórészt vidéki Angliát, majd később Európa többi részét és az Egyesült Államokat városi társadalommá alakította át. Következmény: Így az emberek hamarosan társadalmi és politikai reformokat kezdtek követelni az életszínvonal javítása érdekében. 5. Egy pont A *boldog békeidők* korszakának bemutatásáért.

A tankönyv nyomtatott és digitális változatban készült. A digitális változat tartalma hasonló a nyomtatottéhoz. A digitális változat egy sor interaktív multimédiás tanulási tevékenységet is tartalmaz (interaktív feladatok és játékok, animációk, filmek, szimulációk).

Az az ember tanult, aki soha nem hagyja abba a tanulást.

Lucian Blaga

Tradiție din 1989

 www.litera.ro

ISBN 978-630-319-688-6

9 786303 196886